

KURULUŞ: OCAK – 1975, YIL: 18, SIRA SAYI: 72

YARGITAY DERGİSİ

CİLT : 18

EKİM-1992

SAYI : 4

Sahibi : Yargıtay Adına Birinci Başkan Dr. İsmet OCAKÇIOĞLU
Yayın Müdürü : Yargıtay Yayın İşleri Müdürü Ali Rıza GENİŞ

YAYIN KURULU

Başkan : Gönen ERİŞ (11. Hukuk Dairesi Üyesi)
Üyeler : Ahmet Cemal GÖĞÜŞ (5. Hukuk Dairesi Üyesi)
Şener GÜNGÖR (10. Ceza Dairesi Üyesi)
Hakkı DİNÇ (2. Hukuk Dairesi Üyesi)
A. Müfit YÜKSEL (13. Hukuk Dairesi Üyesi)

- Dergide yayınlanan yazılar, yazarların kişisel görüşlerini yansıtır. Müdürlüğümüzü bağlamaz.
 - Gönderilen yazının hiç bir yerde yayınlanmamış olması gerekir. Aksi durumda yazar (telif) hakkı ödenmez.
 - Yayınlanan yazılar için yönetmelikte belirlenen ücret ödenir.
 - Yazıların yayınlanıp yayınlanmamasına Yayın Kurulu karar verir. Yayınlanmayan yazılar istendiğinde geri verilir. Posta ile göndermelerde PTT. giderleri yazı sahibine aittir. Yayınlanmayan yazılar için gerekçe bildirme zorunluluğu yoktur.
 - Dergide yayınlanan yazılar kaynak gösterilerek aktarılabilir.
 - Gerek görüldüğünde, yazının özüne değinmeyen yazım ve tümce düzeltmeleri yapılabilir.
-

- Yargıtay Yayın İşleri Müdürlüğü'nce **üç ayda bir yayınlanır.**
 - **Yönetim ve yazışma adresi:** Yargıtay Yayın İşleri Müdürlüğü 06658 Ankara.
 - **Telefon:** (9-4) 425 16 32 - 425 16 49; 417 53 80/2385, 2484, 2486.
 - % 6 oranındaki katma değer vergisi içinde, **1992 yılı Yargıtay Dergisi abone bedeli 53.000.- liradır.**
 - Dergi bedeli, **Ziraat Bankası Kızılay Şubesi'ndeki 304/110 sayılı veya Posta Çekleri Merkezi'ndeki 92932 numaralı hesaplarımızdan birine aktararak yada PTT. kanalıyla gönderilerek veya Müdürlüğümüz Veznesine yatırılarak abone olunur.**
 - **Abone işleri için Müdürlüğümüze başvurulmalıdır.**
 - Yıllık abone olmaları koşuluyla **Hâkim ve C. Savcıları ile Hukuk Fakültesi Öğrencilerine % 20 indirim uygulanır.**
 - **Ödemeli gönderilmez, temsilcimiz yoktur.**
-

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
1- GENEL KONULAR	
a) Dr. İsmet OCAKÇIOĞLU : 1992-1993 Adalet Yılı Açış Konuşması	433-459
2- USUL HUKUKU	
a) Nedim TURHAN : Kazanılmış Hak Kavramı ve Yar- gıtay Hukuk Genel Kurulunun Bu Konu ile İlgili Bir Kararı Üzerine Düşünceler	461-475
b) Dr. Mustafa Tören YÜCEL : Kamu Davası Açılmasında Takdi- rilik İlkesi : Japonya Modeli	476-485
3- CEZA HUKUKU	
a) Faruk EREM : Tasarlanmış Ehliyetsizlik	486-489
4- TİCARET HUKUKU	
a) Ersan ŞEN : Karşılıksız Çek Keşide Etmek Su- çunda Şikayet Hakkı	490-504
b) Alpay ANTMEN : Karşılıksız Çek, Karşılıksız Çekin Hukuki Ve Cezai Sonuçları (I)	505-524
5- İŞ HUKUKU	
a) Doç. Dr. A. Nizamettin AKTAY : 1475 Sayılı İş Kanununun Eleştiri- len Düzenlemeleri ve Mevcut Du- rumun Düzeltilmesi	525-539
6- KARAR ELEŞTİRİSİ	
a) Dr. Ekrem SERİM : Anayasa Mahkemesi'nin 3.3.1992 Tarihli Kararı Üzerinde Bir İncele- me	540-541

7- ANI

- a) Dr. L. Kemal REİSOĞLU : Büyük Hâkim Sabri Tırpan 542-543

**8- FEDERAL MAHKEME
İÇTİHATLARI**

- a) Dr. Kemal DAYINLARLI : Eser Sözleşmesi, Kararlaştırılan
Bedelin Artırılması 544-545

9- BİBLİYOGRAFYA

- a) Ali Rıza GENİŞ : 1992 Yılı Yargıtay Dergisi Bibli-
yografyası 546-551

10- YARGITAYDAN HABERLER

- a) Ali Rıza GENİŞ : Yeni Seçilenler, Emeklilik ve Ve-
fat Nedeniyle Aramızdan Ayrılan-
lar 552-569
Yasalar, Kanun Hükmünde Karar-
nameler, Tüzükler, Yönetmelikler .. 570-580

• GENEL KONULAR

Yargıtay Birinci Başkanı
Sayın Dr. İsmet OCAKÇIOĞLU'nun
1992 - 1993 Adalet Yılına
Açış Konuşması 7.9.1992

1992 - 1993 Adalet Yılına Yüce Türk Milleti'ne hayırlı uğurlu olması ve yargı için başarılı geçmesi dileğiyle açmaktan büyük mutluluk duyuyordum.

Törenimizi yüksek huzurlarıyla onurlandıran siz seçkin konuklarımızı, Yargıtay'ın büyük hâkimlerini, tüm hâkim ve Cumhuriyet Savcılarımızı saygıyla selâmlıyorum.

Önceki dönemde yaş sınırı nedeniyle emekliye ayrılmış olanlara ilâveten İlhan Çallı, Mustafa Şadi İrge ve İbrahim Çakıroğlu'ndan sonra geçtiğimiz dönem içerisinde de Yargıtay Cumhuriyet Başsavcivekili Hakkı Yaşar; Daire Başkanları Hamdi Özgüç, İsmet Yanıkömeroğlu, Saim Talû, Abdullah Berksun, Ömer Feyzi Yöndem, İbrahim Hakkı Güröğlu, Kılınç Gündüz Yelço; Yargıtay Üyeleri İbrahim Polat, Mustafa Kaya, Yusuf Ziya Tanrıbilir, Mehmet Emin Olcay, Ahmet Öğütçü, Ruhi Özürarı, Cemâl Can, Selim Sırrı Binici, Seyfettin Karaaslan, Cahit Nalbantoğlu, Ahmet Yüksel, Aslan Özaslan ve Muammer Yula yasal yaş sınırı; Namık Kemâl Yalçınkaya ile Süleyman Şenoğlu da kendi istekleri üzerine emekliye ayrılmış bulunmaktadır. Yıllarca bu yüce çatı altında birlikte çalışmaktan onur duyduğumuz değerli arkadaşlarımıza ve aynı dönemde emekliye ayrılmış bulunan değerli tetkik hâkimi ve Cumhuriyet Savcılarımıza hukuka ve adalete hizmetlerinden dolayı Yargıtay adına teşekkür eder, muhterem aileleriyle birlikte esenlikler içinde uzun ömürler dilerim.

Ayrıca yaş sınırı nedeniyle Anayasa Mahkemesi, Danıştay, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi ve Sayıştay'dan emekliye ayrılan değerli meslektaşlarımıza ve özellikle Askerî Yargıtay Başkanı Hâ-

Not : Bu konuşma metni; 5.9.1992 günü (1000), 10.9.1992 günü (1000), 25.9.1992 günü (2000) ve 6.10.1992 günü (1000) adet olmak üzere toplam 5000 adet basılmış, ayrıca 1992 yılı Yargıtay Kararları Dergisi'nin 10. (Ekim) sayısınının 1491-1517. sayfalarında yayınlanmıştır.

kim Tuğgeneral İlhan Şenel ile Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Başkanı Hâkim Tuğgeneral Hikmet Burat'a da mutluluklar dilerim.

Geçtiğimiz Adalet yılı içerisinde ebediyen kaybettiğimiz hâkimlerimiz, Cumhuriyet Savcılarımıza, adalet görevlilerine, avukatlara ve özellikle emekli Yargıtay Daire Başkanları Hasan Sabri Tırpan, Cemil Sonbay; Emekli Yargıtay Üyeleri Hikmet Yaveroğlu, Nedim Öztan, Hayri Çalgüner, Fethi Özduval, Mustafa Gürsel ile Yargıtay Üyeleri Yalçın Aydemir, Kenan Fahri Çavga'ya ve ayrıca Yargıtay Üyesi olarak ta uzun yıllar hukukumuza hizmet etmiş bulunan Anayasa Mahkemesi Emekli Üyeleri Şahap Arıç ve Lemi Özatakan'a Allah'tan rahmet diliyorum.

ÖNEMLİ İÇ VE DIŞ OLAYLAR

20 Ekim 1991 tarihinde ülkemiz diğer uygar ülkelere örnek olacak şekilde barış içerisinde bir milletvekili genel seçimi geçirmiş; siyasi partiler tüm yurttan aynı meydanları uygarca paylaşarak yarışmışlar, kan dökülmeden seçim tamamlanmıştır. Bu, ülkemiz için gerçekten büyük mutluluktur. Yüksek Seçim Kurulu kuruluşundan beri tarafsız seçimin güvencesi olmaya devam etmektedir. Bu da kuşkusuz yargı adına gurur kaynağımızdır.

Geçen dönem içerisinde ülkemiz büyük felâketlere de maruz kalmıştır. Arka arkaya meydana gelen büyük çığ olayları, Karadeniz Bölgesi'ndeki grizu faciası ve Erzincan Depremi büyük can kayıplarına yol açmıştır. Ebediyen kaybettiğimiz vatandaşlarımıza rahmet, Aziz Milletimize ve muhterem ailelerine başsağlığı diliyorum.

Diğer taraftan, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne karşı terör örgütlerinin havan topu ve roketatarla acımasızca, çoluk, çocuk, kadın ve yaşlı farkı gözetmeksizin giriştikleri alçakça saldırılar sonucunda birçok yurttaşımızı; bütün varlığını ortaya koyarak terörün kökünü kazımaya çalışan şanlı Türk Silâhlı Kuvvetleri, güvenlik güçleri mensuplarımızı da kaybetmiş bulunuyoruz. Şehitlik mertebesine erişen bu kahramanlarımızı da rahmetle, saygıyla, minnetle anıyorum.

Vatandaşlarımızın başta yaşama hakkı olmak üzere temel hak ve özgürlüklerine karşı terörist örgütlerin saldırılarını durdurmak ve faillerini cezalandırmak Devletin, Devlet olmak hüviyetinden doğan başta gelen görevlerindedir.

Devletin bu yoldaki davranışını içerde ve dışarda insan haklarına aykırı bir tutum olarak görmek veya göstermeye çalışmak Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne ve vatandaşlarına karşı doğrudan doğruya düşmanca bir yaklaşım olup hiçbir suretle hukuksal himayeye mazhar olamaz. Terör örgütlerinin işledikleri cinayetler birer insanlık suçudur ve bunlar lâıyk oldukları cezayı elbette göreceklerdir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti tüm organları ile tam bir uyum içerisinde, hiçbir ayırım söz konusu olmaksızın vatandaşlarının yanındaır.

Milletlerarası düzeyde, huzursuzluk sınırlarımızda bitmek tükenmek bilmemektedir. Sovyetler Birliği'nin, komünist blokun çökmesinden sonra kurulan bağımsız Devletlerden bir kısmına karşı saldırılar başlamış ve devam etmektedir. Karabađ'da, Bosna-Hersek'te soykırım uygar dünyanın bakışları altında sürüp gitmektedir. Sırp'ların Bosna-Hersek'te Müslüman Boşnakları Nazi Almanyası metotları ile imha plânları acımasızca uygulanmaktadır.

İkinci Dünya Harbi'nin pek acı tecrübelerine ve milletlerarası alandaki gayretlere rağmen batı dünyasının çifte standart uyguladığı açıkça görölmektedir. Birleşmiş Milletler'in Kuveyt'te gösterdiği hassasiyetten eser yoktur. Sadece bir iki cılız iyi niyet gösterisi. Öyle görünüyor ki soykırım olaylarının faili ve mağduru bir an için yer değiştirseler utanç dünyası derhal ayağa kalkacak. Karabađ, Bosna-Hersek ve Kıbrıs'taki durum Milletlerarası ilişkilere orta çağın din ayırımına dayanan görüşünün egemen olduğunu göstermektedir. Genel Sekreter Butros Gali'nin sözde uyumsuzluğın çözümü yolundaki faaliyeti Milletlerarası düzeyde uyumsuzluğların çözümünde takınılan yeni bir tutumun utanç verici örneklerini oluşturmaktadır.

Sovyetler Birliği'nin çökmesinden sonra Asya Türk Cumhuriyetleri bağımsızlıklarına kavuşmuş bulunmaktadırlar. Bu bizim için fevkalâde mutlu bir olaydır. Bağımsızlıklarına yeni kavuşan Türk Cumhuriyetleri ile yakınlaşmayı sağlayacak unsurlar arasında hukuk birliğinin gerçekleşmesini de dikkate almak gerekir. Unutulmamalıdır ki Amerika Birleşik Devletleri bu yönde kendi açısından Asya Türk Cumhuriyetleri yetkililerini Washington'da bir araya getirmiştir.

Dinin bir ihtiyaç olduğu gözetilerek ve yabancı güçlerin bu boşluğu doldurma bahanesiyle istismar etmelerine fırsat verilmemesi için Tevhi-

di Tedrisat Kanunu hükümleri uyarınca Devlet okullarında yetişen din adamlarının bu Devletlere gönderilmesi olanakları üzerinde durulmalıdır.

Bu yıl dinleri sebebiyle İspanyol zulmünden kaçan Musevilerin Türkiye'ye kabul edilişlerinin beşyüzüncü yıldönümü kutlanmış bulunmaktadır. Uygur geçinen ve her fırsatta menfaatleri nedeniyle bazı vatandaşlarımızı tahrikten geri durmayan sömürücüler Yüce Türk Milleti'nin insanlık adına gösterdiği bu asil davranışından ders almalıdırlar.

ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ

Anayasa değişikliği gündemdeki yerini korumaya devam etmektedir. Yeni Anayasa etki-tepki ilişkisi dışında hazırlanmalı; somut tasarı hakkında yargı kuruluşlarının, üniversitelerin ve diğer kesimlerin düşünceleri alınmalıdır. Somut metin olmadan düşünce sorulmasını ve Anayasa değişikliği sorununun sadece Siyasi Partiler düzeyinde ele alınıp sonuca gidilmesini yararlı görmemekteyiz.

Anayasa'da yer alan Anayasamızın değiştirilemeyecek hükümlerinde öngörülen Cumhuriyetin nitelikleri Devlet geleneğimiz haline gelmiştir. Anayasa'da belirlenen değiştirilemeyecek nitelikleriyle birlikte Devlet te tektir, Cumhuriyet te tektir, Millet te tektir, halk ta tektir ve bu da Türk Milleti, Türk halkıdır. Birinci Cumhuriyet, ikinci cumhuriyet gibi heveslere kapılmamak gerekir. Anayasa'daki her değişiklik büyük kapsamlı olsa veya yeni bir Anayasa yapılsa dahi Cumhuriyet değişiklikleri olarak nitelenemez. Cumhuriyet'in nitelikleri ise asla değiştirilemez. Bu sebeplerle işi sayıya dökmek Devletin teklifine (üniterliğine), ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne yönelik özel bir kasta dayanmıyorsa sadece bir özentiden ibarettir.

T.C. Anayasası'nın 1, 2 ve 3. maddeleri hükümlerinin değiştirilemeyeceği ve değiştirilmesinin teklif dahi edilemeyeceğine ilişkin 4. maddesi hükümleri bir temenni niteliğinde olmayıp meşruyetin dış sınırlarını belirleyen buyurucu hükümlerdir. Başlıca teminatı ise Yüce Türk Milleti'nin sarsılmaz iradesidir.

DEVLETİN TEMEL DÜZENİ

T.C. Anayasası Türkiye Devleti'nin bir Cumhuriyet olduğunu ve Cumhuriyetin niteliklerini açıklayarak Türkiye Devleti'nin ülkesi ve mil-

letiyile bölünmez bir bütün oluşturup dilinin Türkçe olduğunu hükme bağladıktan sonra Millî Marş ve Başkentini belirlemiştir.

Burada iki nokta üzerinde kısaca durmak istiyorum:

Devletin ülkesi bir bütündür ve asla bölünemez; tüm yurttaşlar bu ülkenin her yerinde eşit koşullar altında yaşama ve maddî, manevî varlıklarını sürdürme ve geliştirme hakkını hâizdirler. Üniter Devlet niteliğinde bulunan T.C. Devleti, ülkesinin bölünmez bir bütün oluşturan her karış toprağında mutlak bir egemenlik hakkını hâizdir; bu egemenlik hakkını da asla paylaşmaz. Bunun gibi Devletimizi oluşturan unsurlardan Millet te tek bir bütün olan Türk Milleti'dir.

T.C. Devleti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür. Kökeni ne olursa olsun tüm Türk vatandaşları Türklük onur ve gururunu aynı şekilde paylaşırlar. Farklı kökenden gelenlere hiç kimse Türk kimliğinden başka bir kimlik izafe edemez. Milliyetçilik, Türk Milliyetçiliği ile ifade olunan her türlü ırkçılığı reddeden Türk dil ve kültürü etrafında toplanan birleştirici ve bütünleştirici bir milliyetçiliktir. Bu itibarla Devlet milletiyle de bölünmez bir bütündür.

Türk Milleti değişik halklardan değil, ortak özelliklere sahip, ortak değer sistemlerini paylaşan tek bir halktan, Türk halkından ibarettir. Bu Türk halkı ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olan Devletini kurmuştur.

Bu nedenlerle Anayasamız da Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin, seçildikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, bütün Milleti temsil ettiklerini öngörmüştür.

İnsanları günümüzdeki uygarlık düzeyine getiren ve daha ilerilere götürecektir etkenlerin başında dil gelir.

Devletin dili Türkçe'dir. 1961 Anayasası'nda "Resmî dil Türkçe'dir" hükmü varken, her türlü kötüye kullanmalara yol açacak bir yorum kapısını kapamak için 1982 Anayasası'nda fevkalâde isabetle "Dili Türkçe'dir" hükmüne yer verilmiştir. Devlet Türkçe'yi tüm vatandaşlarına öğretme ve geliştirmekle yükümlüdür. Gene Devlet vatandaşlarına Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ve Devletin tekliğini temsil eden Türkçe'den başka bir dille hitabedemez. Türkçe'den başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez.

Türkçe'nin tek bir bütün oluşturan Türk halkının tümünün dili olarak ülkenin her karış toprağına yayılması Devletin tekliğı ilkesinin doğal sonucudur.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, yurttaşlarını Türk dil ve kültürü etrafında birleştirip onları Atatürk ilke ve inkılâplarının hedefi olan çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırma amacındadır.

Türk dil ve kültürü etrafında birleşmeyi amaç edinen ve kendini Türk sayan herkes Türk'tür (1). İşte kapsamı Türk Milliyetçiliğı ile belirlenen "Ne Mutlu Türküm Diyene" sözünü her Türk'ün göğsünü kabartarak, içine sindirerek söylemesinin bir sırrı da buradadır.

Türkiye'de Müslüman azınlık yoktur. Sadece Lozan Barış Antlaşması'nda belirtilen gayrî müslim azınlık vardır ki laiklik ilkesi ve diğer Cumhuriyet kanunlarıyla da bunun bir anlamı kalmamış ve Lozan Antlaşması'yla tanınan azınlıklar bu antlaşmanın kendilerine verdiği teminattan vazgeçtiklerini de ilân etmişlerdir. Türkiye her Türk vatandaşının insan hak ve özgürlüklerinden serbestçe ve aynı koşullar altında yararlandıkları bir ülkedir. Kökenine bakılarak bazı vatandaşların yararlandırılmadıkları hiçbir temel hak ve özgürlük asla yoktur.

Anayasamızda ve yasalarımızda vatandaşlar arasında kökenlerine göre ayırım yapan hiçbir düzenleme de mevcut değildir. Her Türk vatandaşını kökeni ne olursa olsun hiçbir ayırım söz konusu olmaksızın her türlü kamu görevine gelme hakkına da sahiptir (2).

-
- (1) Türk hafif müziğı okuyan bir sanatçı, Bayan Maria Rita Epik Televizyonda "Dedem İtalya'dan gelip Türkiye'ye yerleşti; babam Türkiye'de doğdu ve büyüdü. Ben de Türkiye'de doğup büyüdü. Görüyorsunuz ben her halimle bir Türküm" diyordu. Evet o her haliyle bir Türk'tür.
- (2) Bu durum geleneksel yapımızda da mevcuttur. Onaltıncı Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun doruk noktasında Avusturya Elçisi bir mektubunda şöyle yazıyor: ".... Bu koca mecliste hiçbir adam yoktur ki haiz olduğu mevki ve rütbeyi kendi şahsi liyakat ve cesaretine borçlu bulunmasın. Hiç kimse sırf filanın neslinden gelmiş olmak dolayısıyla diğerlerinden mümtaz bir mevkie çıkmaz. Her adama uhdesindeki vazife ve memuriyete göre hürmet edilir... Herkese bizzat sultan vazife ve memuriyetleri tevcih eder. Bunu yaparken ne zenginliğe ehemmiyet verir ne boş rica ve davalara... Yalnız liyakata bakar, seciye arar, fitri kabiliyet ve istidadı düşünür... Türkiye'de herkes kendi mevki ve ikbalinin hamisidir.... Türklerde şeref ve makam, idari mevkiler liyakat ve maharetin mükâfatıdır.... Türklerin hâkim bir ırk haline gelmelerinin hikmeti bundadır. Bizim tatbik ettiğimiz hükümler ise bütün bütün başkadır. Böyle liyakat ve iktidara yer ayrılmamıştır. Biz de herşey doğuşa bağlıdır. Yüksek mevkilere çağrılacak adamların kimin neslinden geldiklerine bakılır". (Zikreden: Hüseyin Cahit Yalçın'dan naklen Prof. Dr. Ahmet Mumcu - Atatürk'ün Kültür Anlayışında Vicdan ve Din Özgürlüğünün Yeri, Ankara - 1991, Sh: 18).

İçeride ve dışarıda çeşitli saiklerle bazı vatandaşlarımızın Devlet düşmanlarınca kışkırtıldıkları bir gerçektir. Bu kışkırtıcılar arasında yer alan Fransa resmî makamlarına yakın çevrelerin gayretkeşlikleri konusunda Fransız Anayasa Konseyi'nin bir kararını hatırlatmak isteriz. Bir Fransız kanununda "Fransız Milleti'nin bir parçası olan Korsika halkı" şeklinde yer alan ibarenin Anayasaya aykırılığı konusunda Anayasa Konseyi "Fransız Milleti'nin bir parçası olduğu vurgulansa bile, Fransız Milleti'nin değişik halklardan değil, tek bir halktan kurulu olduğu" gerekçesiyle iptal kararı vermiştir (3).

T.C. Anayasası Devleti koruma konusunda fevkâlade hassas davranmıştır. 68. maddesinin 2 nci fıkrası siyasi partilerin demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları olduklarını açıkladıktan sonra bazı siyasi partilerin kurulamayacaklarını öngörmüş ve ayrıca siyasi partilerin uyacakları esasları da hükme bağlamıştır. Siyasi partilerle ilgili bütün bu esaslar, Anayasa'nın değiştirilemeyecek olan hükümlerini teminat altına alıcı düzenlemelerdir. Zaman zaman yasal düzeyde yapılan düzenlemelerle bazı eylemler suç olmaktan çıkarılmaktadır. Geçen yılki Adalet yılını açış konuşmasında şu açıklamayı yapmıştım: "T.C. Anayasası'nın getirdiği bu sistem içerisinde, yasal düzeydeki değişikliklerden Anayasal düzeyde sonuçlar çıkarmak Anayasa'nın egemenliği ve kurallar hiyerarşisine aykırı düşer". Şunu eklemek isterim ki: Yasal değişikliklerin siyasi partilerle ilgili Anayasal yasaklara hiçbir etkisi olamaz. Esasen şunu da hatırdan çıkarmamak gerekir. Devleti koruma amacıyla getirilen kurallar Anayasa'nın değiştirilemeyecek hükümlerinde öngörülen esaslarda esasen mündemiçtir. Anayasa bir yasak getirmişse onun yaptırımını da bünyesinde mevcuttur. Bu sebeplerle Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı amaçlara yönelik bir siyasi partinin kuruluşuna cevaz verilemez. Yasaklara ilişkin hükümlerin kaldırılması veya değiştirilmesi yoluyla da buna cevaz aramak yukarıda açıkladığımız nedenlerle mümkün değildir.

Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün oluşunun teminatı Türk dil ve kültürü etrafında Devletleşen Yüce Türk Milleti'nin sarsılmaz iradesi başta olmak üzere tüm Devlet güçleridir.

Gerektiğinde İstiklâl Savaşı ruhu içerisinde bu prensipler elbette korunacaktır. Türk Milleti'nin en güç zamanlarda neler yaptığına tarih

(3) Zikreden: A. Coşkun Kırca: Neden Millî Devlet? Neden Tekil Devlet? (Karşılaştırmalı geniş inceleme).

tanıktır. Bugün uygar camiada güçlü bir Türkiye Cumhuriyeti Devleti vardır. Herkes ona göre, içeride ve dışarıda neyi göze alabileceğini geç kalmadan öğrenmelidir.

Hiçbir Devlet te kendi düzenini başka bir Devlete kabul ettirme hakkını haiz değildir. Bu, milletlerarası uygar dünyaca benimsenen ah-lâki bir kuraldır.

Son zamanlarda toplumun her kesiminden bazı kişiler her fırsatta Devleti kötüler ve küçümser bir tutum sergilemekte adeta kötülüklerin kaynağı olarak Devleti gösterme gayretine girmektedir. Sanki Devletle birey birbirleriyle bağdaşmaz, birbirine karşı varlıklarmış gibi yeni Anayasa yapılırken bunlardan birine öncelik verme gereğini savunmaktadırlar. Devlet ve hukuk elbette toplum için, bireyin mutluluğu için vardır. Ancak toplum ve bireyin yaşaması ve mutluluğu için de Devletin varlığı zorunludur ve Devlet te elbette görevlerini gereği gibi yerine getirebilmesi için korunacaktır. Devleti koruma, terörün kökünü bir an önce kazıma açısından mevzuatta yeni hükümler getirilmesi gerekiyor- sa bu da yapılmalıdır. Bunun yapılmaması sorumluluğu gerektirir bir durum meydana getirir. Burada şunu da belirtmeliyim ki yeni C.M.U.K. tasarısı, özellikle içinde bulunduğumuz ortamda Devletin durumu açısından üzerinde fevkalâde hassasiyetle durulması gereken düzenlemeler getirmektedir. Yeni düzenlemeleri Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü koruma açısından büyük kaygı ile karşıladığımı da ifade etmek isterim.

Bu gibi konular milli birer dava olarak ele alınıp, siyasi parti disiplini dışında ve kişisel itibar sorunu olmaktan çıkarılarak çözüme kavuşturulmalıdır.

LAİKLİK

T.C. Anayasası'na göre laiklik, dinin Devlet işlerinde etkili ve ege-men olmamasını, bireylere Anayasa güvencesi altında manevi hayatları yönünden sınırsız bir özgürlük tanımayı ifade etmekle beraber; dinin bireyin manevi hayatını aşarak toplumsal hayatı etkileyen alanlarda kamu düzenini korumak ve dinin kötüye kullanılıp sömürülmesini önlemek amacıyla Devlete, dini hak ve özgürlükler üzerinde denetleme yetkisini vermeyi de kapsar. Devlet Teşkilâtı içerisinde Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yer alması bu denetleme ve Anayasal teminatı sağlama

amacına yöneliktir. Yeni Anayasa hazırlanırken Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yeri özenle korunmalıdır.

Diyanet İşleri Başkanlığı dinsel bir örgüt olmadığı gibi orada kamu hizmeti görenler de din adamı değil, Devlet memurudurlar. Bu itibarla vatandaşların eşit vergi yükümlülüğü altında buldukları açısından hareketle din ve mezhep ayırımı yapılmak suretiyle Diyanet İşleri Başkanlığı'na yöneltilen eleştirilerin hiçbir hukukî dayanağı bulunmamaktadır.

Devlet memurluğuna girenlerin din ve vicdan özgürlüğü açısından diğer vatandaşlardan farklı kısıtlayıcı bir düzenlemeye tâbi olmadıkları da Anayasal bir gerçektir.

Ülkemizde laiklik ilkesi bazılarınca dinsizlik olarak telâkki edildiği gibi, diğer bazılarınca da samimi olarak dinine bağlı olup gereklerini yerine getirenlerin de gericilikle itham edildikleri de görülmüştür. Bu yanlış anlayışlar beraberinde bitmeyen bir kavgayı da getirmiştir. Laiklik ne dinsizliktir, ne de dinî inançlarını yerine getirenler gericidir ve İslâm Dini de gericiliği asla telkin etmez. O halde Anayasa ve yasalarda yerini bulamayacak olan bu yanlış anlayışlar bertaraf edilerek, laikliğin herşeyden önce bir eğitim işi olduğu gözetilip eğitim ve öğretim kurumlarında laikliğin ifade ettiği gerçek anlam gereği gibi öğretilmeli ve Tevhidi Tedrisat Kanunu titizlikle uygulanmalıdır.

Millî bütünlüğümüzün de teminatını teşkil eden laiklik ilkesi dinin politik alanlarda faaliyet göstermesine izin vermez. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde hiçbir din kendini bu temel kuralın dışında asla tutamaz. Bu böylece bilinmelidir.

YARGISAL SORUNLAR – YARGI ERKİ VE KONUMU

Hukuk Devletinin teminatını kuvvetler ayrılığı prensibi oluşturmaktadır. Başarısı ise bu prensibin titizlikle uygulanmasına bağlıdır. Kuvvetler ayrılığı, ne kuvvetlerin birbirine düşman oluşunu ve ne de birinin diğerine tâbi bulunuşunu ifade eder. Bu kuvvetlerden hiçbiri diğerinin gücünü paylaşmaz; aksi halde Anayasa'nın aralarında aradığı denge bozulmuş olur.

T.C. Anayasası'nın Başlangıç bölümünde kuvvetler ayrılığına değinilirken "Kuvvetler ayrımının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip Devlet yetkilerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medenî bir işbölümü ve işbirliği olduğu ve üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda bulunduğu" açıklanmıştır.

Egemenlik kayıtsız şartsız Millet'in olup, Türk Milleti bu egemenliğini Anayasa'nın koyduğu esaslara göre yetkili organları eliyle kullanır. Yargı yetkisi de egemenliğin bir tezahürü olup Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır.

Hâkimlerin görevlerinde bağımsız olmaları, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatının güven altında bulunabilmesi, hâkimlerin özlük hakları konusunda karar vermeye yetkili bağımsız bir kurulun kurulmasını zorunlu kılmıştır. 1961 Anayasası'na göre Yüksek Hâkimler Kurulu; 1982 Anayasası'na göre ise Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu kurulmuştur.

1961 Anayasası'na göre Yüksek Hâkimler Kurulu tamamen hâkimlerden oluşmakta idi.

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ise öncekine göre bağımsızlık açısından geriye gidiş olarak tezahür etmiştir. Önceki açış konuşmalarında bu kurulun tam bağımsız olmadığını ileri sürmüştüm. Bu defa yargıya asla yakışmayan bir şekilde nitelenen 25.6.1992 gününde çıkarılan 3825 sayılı Yasa ile Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu bağımsızlık açısından daha da geriye götürülmüş, Bakan'a daha çok bağımlı müsteşarlık ihdas olunarak, belki istenmeyerek te olsa, Kurul'a bu müsteşarın katılması sağlanmıştır. Sorun, kişilerin güven verip vermemesi değil, müessese olarak bağımsızlık esaslarına uygun olup olmamasıdır.

Hâkim ve Savcılarının özlük hakları konusunda karar vermeye tek yetkili organ olarak kurulacak yeni kurula şu esaslar egemen olmalıdır: (Bu esaslar Yargıtay görüşü olarak belirlenmiştir).

- Adli ve idarî yargı mutlaka ayrılmalıdır.
- Hâkim ve Cumhuriyet Savcıları gene aynı Kurula bağlı tutulmalıdır.
- Kurula hâkimlik mesleği dışından üye alınmamalıdır.

Bazı Siyasi Partilerce hazırlanan Anayasa tasarısında Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na Barolardan temsilci alınmasının öngörüldüğü söylenmektedir. Bu konuda da görüşümüzü açıklamak isterim.

Avukatlık mesleği fevkâlade onurlu bir meslek olup güçlü bir savunma mesleğinin hukukumuzun gelişmesine, adaletin gerçekleşmesine büyük ölçüde katkıda bulunacağı ve bu itibarla da mesleğin bağımsızlığının hizmetin başarısının önkoşulu olduğu inancındayız.

Avukat, meslekî bakımdan bağımsız olmakla beraber yargılamada taraf vekili olarak yer alır; yargı organının bir unsuru değildir ve böyle de görülemez; Vatandaşlar da davalarında kendilerini bir avukatla temsil ettirme zorunda da değildirler.

Savunma mesleğinin özellikleri dikkate alındığında Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na Barolardan temsilci alınması Anayasa'nın "Hâkimler görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasa'ya kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanî kanaatlerine göre hüküm verirler" kuralını ciddi şekilde zedeler. Anayasa'lar bu kuralın zedelenmemesi için son derece hassasiyet göstermişlerdir. Mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkim teminatının tanınması dahi bu kuralın teminat altında bulunması amacını gütmektedir.

Neticeten hâkimler Anayasa eliyle savunma mesleğinin etkisi altına sokulmuş olacaktırlar. Savunma mesleğinin etkisi altına sokulan yargı organına vatandaşın güven duyması, hâkimin tarafsızlığından kuşku duymaması mümkün değildir. Kendisini yargılayan hâkimin özlük hakları konusunda taraf vekilinin karar verebileceğini duyan vatandaşın başka türlü bir düşünce beklenmesi olanaksızdır. Bundan toplum fevkâlade büyük zararlar görür. Hâkimlik mesleğinin gelecekteki acı tecrübeler tahammülü olmadığı bilinmelidir.

Bütün bu sebeplerle hâkimlerin özlük hakları konusunda karar vermeye yetkili, görevli Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun sadece hâkimlerden oluşması gerektiğinin kabulü bir zorunluluk olarak görülmelidir. Bu zorunluluğu gerek hâkimlik ve gerekse avukatlık mesleklerinin itibarlarının korunması bakımından belirtmeyi mesleki bir görev saymaktayım.

Yüksek Kurul'a Adalet Bakanı veya müsteşarın katılması da benimsemeyiz. 1961 Anayasası'na göre Adalet Bakanı Kurul toplantılarına ka-

tilabilmekte ancak oylamaya katılamamakta idi. 1982 Anayasası bir geriye gidiş olarak Adalet Bakanına Yüksek Kurul'da yer vermiş ve oy hakkı da tanımıştır. Getirilen düzenleme itibariyle Bakanın Kurul toplantılarına katılması zorunlu bir durum değildir. Bakanın katılmaması halinde Yargıtay veya Danıştay'dan seçilen kıdemli üye ile Yüksek Kurul toplanabilmektedir. Bu olanak ve mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik teminatının taşıdığı büyük önem dikkate alınarak Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun faaliyete geçmesinden itibaren Adalet Bakanlarının törensel toplantılar dışında Kurula katılmamaları yolunda bir gelenek oluşturulsaydı fevkalâde isabetli bir uygulama yerleştirilmiş olurdu. Bu fırsat halen de kaçmış değildir. Yeterki mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatına yürekten inanılsın.

– Kurula seçilecek yüksek mahkeme üyeleri nihai safhada ait buldukları yüksek mahkemelerin genel kurullarınca dört yıllık bir süre için seçilmeli; aradan bir dönem geçmeden yeniden seçilme olmamalı; Kurul üyelerinin yarısı iki yılda bir yenilenmeli; Kurula seçilebilmek için belirli bir süre yüksek mahkeme üyeliğinde bulunma koşulları getirilmelidir.

– Kurula seçilen üyelerin yüksek mahkemelerdeki aslî görevleri ile ilişkileri geçici olarak kesilmelidir.

– Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Adalet Bakanlığı'ndan ayrı bir idarî yapıya, sekreteryaya sahip olmalıdır.

Yüksek Kurul'un bağımsız bir idarî yapıya, sekreteryaya sahip olmaması Kurul işlerinin doğrudan doğruya Adalet Bakanlığı'na bağlı idarî birimlere gördürülmesi Yüksek Kurul'un bağımsızlığını etkileyen hâkimlerin özlük hakları konusunda girişimi Bakana bırakan bir düzen olup bir an önce kesinlikle terkedilmelidir. Bunun sakıncaları son olarak süresi biten Devlet Güvenlik Mahkemeleri Hâkim ve Savcılarının atama kararnamelemleri ile yaz kararnamelemlerinin, Yüksek Kurul'a rağmen, hazırlanmasındaki geçikmelerde açık olarak meydana çıkmıştır.

– Teftiş Kurulu doğrudan doğruya Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na bağlanmalıdır.

HÂKİMLERİN ÖZLÜK HAKLARI

Hâkimlik mesleği büyük özveri isteyen bir meslektir. Yüce Türk Milleti adına egemenlik hakkına dayanan yargı yetkisini kullanan hâ-

kimlik mesleğine ilişkin düzenlemelerde bulunulurken gereken önem verilip özen gösterilmelidir.

Ülkenin sadece ahlâki bakımdan kalkınması için değil aynı zamanda ekonomik bakımdan kalkınmasının temel şartı sağlam bir adalet mekanizmasına sahip olması ile mümkündür. Buda hâkimlerin özlük haklarının Anayasal güvenceye ulaştırılmasını gerektirir.

Hâkimlerin özlük hakları belirlenirken yasama ve yargının eşitliği ilkesinden hareket olunmalı ve özlük hakları konusunda yasa ile düzenlemede bulunulmalıdır.

Anayasamızın emri bu olmakla beraber ülkemizde çok uzun bir zamandan beri olağan hale gelmiş bulunan yaygın bir uygulama ile karşı karşıya bulunmaktayız: Hâkimlerin özlük hakları, aylık ve ödenekleri kanun yerine kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenmektedir. Bu yol yürütmenin yargı üzerinde etkin olmasına kapıyı açık tutan bir yol olup Anayasa'nın korumak istediği amaçla asla bağdaşır görmemekteyiz.

Bu düzen içerisinde hâkim ve Cumhuriyet Savcılarının da sorunlarını yürütmeye duyurma ihtiyacında bulunmalarını doğal karşılamak lâzımdır. Ama bunu yaparken asla hâkim olduklarını hatırdan çıkarmaları gerekir. Hâkim vakurdur, hâkim her haliyle vakurdur. Bunu unutmaya yolunda olan bir hâkim bilmelidir ki muhatabı bu niteliği daha çabuk unutacaktır. Hâkim kamuoyu karşısında gösteri niteliği taşıyan bir tutuma asla giremez. Mesleğe saygı duygusu bunu gerektirir.

Bunu böylece belirttikten sonra önemli gördüğüm bir iki hususu açıklamak istiyorum:

Öncelikle hâkimlere, milletvekillerine ve memurlara yapılacak her türlü ödemelerde Devletin bu konudaki malî gücünün dikkate alınması gerekir. Devletin ödeme gücünü dikkate almadan yapılacak belirlemeler sonuçta tüm milleti sıkıntıya sokar. Esasen Devlet hiçbir alanda genel olarak milleti sıkıntıya sokacak hiçbir ücret politikasına kayıtsız kalmaz.

Konu Devlet içerisinde, organların bir özlük hakları yarışı olarak mütalâa olunmamalıdır. Burada açıklamak istediğimiz husus bu işin, prensibi meselesi olup bunu da yaparken bir kıyaslamaya girmemiz doğal karşılanmalıdır. Hâkimlik mesleğinin gelmiş bulunduğu nokta beni bu konulara girme zorunluluğu ile karşı karşıya bırakmıştır. Hâkimlik

mesleğinde (bunu söylerken Savcılar da kastetmem doğaldır) özlük hakları diğer organlar karşısında lâıyk olduğu düzeye getirilmeden hukuk devletinin tam anlamıyla gerçekleştiğinden asla söz edilemez. Mesleğin itibarı, çekiciliği özlük hakları dışlanarak sağlanamaz. Bunun içindir ki bu konuları dile getirmek zorunda kalıyoruz.

Çok partili demokratik düzene geçilmeden hâkim ve Savcılarının özlük hakları açısından mesleğin büyük önemi ve diğer memurlarla birlikte mütalâa olunamayacağı dikkate alınarak, hâkim tazminatı adı altında ek bir ödeme kabul edilmiş ve 1961 Anayasasında da milletvekilliği aylık ve ödeneği belirlenirken hâkim aylığı ölçü olarak kabul edilmişti. Bugün için diğer memurlarla kıyas edildiğinde hâkim tazminatının özel bir öneminin kalmadığı kolaylıkla görülecektir. Özellikle son yıllarda yapılan düzenlemelerle yargı organı mensuplarının mali ve sosyal hakları yasama ve yürütme organı mensuplarına göre çok gerilerde kalmıştır. Kuvvetler ayrılığı dengesi içerisinde yargının yeri gereği gibi değerlendirilememiş, hâkimlik mesleği ihmale uğramıştır.

Bugün meslekte önemli oranda açık bulunmaktadır, mesleğin çekiciliği kalmamıştır. Bunun sebebini hâkimlerin özlük haklarındaki düzenlemelerde aramak gerekir. Mesleğe adaylık döneminden sonra yeni atanan bir hâkimin eline ayda tüm ödemelerle birlikte üçbuçuk milyon lira; mesleğin en yüksek kademesi olan yüksek mahkeme üyesinin eline ise dokuzbuçuk milyon lira civarında; (görev başındaki milletvekili değil) milletvekilliğinden emekli olan bir kimsenin eline ise onbeş milyon lira civarında para geçtiğini söylersek yargının bulunduğu yer daha kolaylıkla anlaşılır.

Günümüzde yüksek mahkeme üyelerinin özlük hakları bazı batılı ülkelerde parlamento üyelerinin özlük hakları ile bir denge içerisinde otomatik hale getirilmiş; bazılarında ise üstünde tutulmuştur. Bu konularda yasama ve yargının eşitliği ilkesinden hareketle dengeli bir düzen getirmek Anayasal bir zorunluluktur.

Bu konuyu tamamlamadan Yüksek Mahkemelerin kendi aralarındaki hukukî duruma da kısaca değinmekte zorunluluk görmekteyim.

25.6.1992 gün ve 3825 sayılı Yasada, Anayasa Mahkemesi için özlük hakları yönünden farklı bir düzenleme getirileceği izlenimini veren bir düzenleme şekli yer almıştır.

Anayasa Mahkemesi'nin kuruluşundan beri Yargıtay Başkanlarınca ısrarla dile getirilen bir hususu tekrarlamak isterim: Yüksek Mahkemeler birbirlerine karşı eşit hukukî durumdadırlar. Birinin diğerinden üstün veya aşağı durumda olduğu söylenemez. Hepsi de teknik anlamda yargılama yapmaktadırlar, yargı görevi ifa etmektedirler. Anayasaya uygunluk denetimi, yasama organı ile yargı organı arasında yüksek mahkemelerle yerel mahkemeler arasında olduğu gibi denetleyen-denetlenen ilişkisine olanak vermez. Yasama organı da elbette doğrudan doğruya yüce Türk Milleti adına görev ifa eden bağımsız bir kuvvettir. Anayasa Mahkemesi'nin kuvvetler ayrımı yelpazesinde paylaştığı güç yasama kuvveti olmayıp, yargı gücüdür; bu yüksek mahkememiz bir yüksek yargı organı olup işlevi de tamamen yargısaldır; kararlarının politik sonuçlar doğurması, yasaların varlığını etkilemesi, ona yasama organı veya politik bir organ vasfı izafe edemez. Tıpkı kararları tamamen politik sonuçlar doğuran Yüksek Seçim Kurulu gibi. Bilindiği üzere Yüksek Seçim Kurulu'da tamamen yargısal bir kuruluşur.

Bu gerçeklerden hareket edildiğinde aynı eşit hukukî durumda bulunan yüksek mahkeme hâkimlerinin de -Anayasa Mahkemesi de dahil olmak üzere- özlük hakları yönünden eşit hukukî düzenlemelere tâbi bulunmaları gerektiğinin kabulü zorunludur. Anayasa Mahkemesi için farklı bir durum getirilmesi yargısal faaliyeti, mahiyeti ile bağdaşmayan bir değerlendirmeye tâbi tutma sonucunu doğurur. Bunun yanında kuvvetler ayrılığı düzeninin etkinliği zaafa uğrayacağı gibi, memleketteki siyasi rejim bakımından da tehlikeli sonuçlar doğar.

Anayasa Mahkemesi'ni eş değerdeki diğer yüksek mahkemelerden ayırarak, özlük hakları yönünden savunduğumuz yasama, yargı dengesini sadece Anayasa Mahkemesi açısından kurma gayretleri, mevcut hukuk sistemimiz içinde sağ duyunun, hukuk mantığının kabul edemeyeceği; ancak görünüşü kurtarma çabasından ibaret hukuk tarihinin ibretle kaydedeceği bir çözümden ibaret olacaktır.

Yargıtay Birinci Başkanlarından Sayın İmran Öktem geçmişte, Anayasa Mahkemesi yararına kısa bir süre hasıl olan farklı durumun yanlışlığının anlaşılması ile bu yanlışlık düzeltilerek getirilen eşitliği memnuniyetle karşılarken şöyle diyordu: "... Bu suretle Yargıtay hâkimleri ile Anayasa Mahkemesi, Danıştay ve Sayıştay Başkan ve Üyeleri arasındaki ahenksizlik giderilmiştir. Bu iki kanunun hazırlanmasında ve çıkarıl-

masında emek ve yardımları geçen muhterem zevata burada teşekkür etmek benim için bir borçtur" (4).

İki önemli meslek vardır ki bunların ihmali neticede gene topluma zarar verir: Biri hâkimlik, diğeri ise öğretmenlik meslekleridir. Üzülerek söylemeliyim ki her ikisi de ihmale uğramıştır.

Hâkimlerin özlük hakları konusu tüm hâkimler yönünden bir bütün olarak ele alınıp mesleğin özelliklerinden hareket etmek suretiyle adalete uygun bir çözüm getirilmesi gerekirken yürütme organı, Adalet Bakanlığı teşkilâtını ilgilendiren idarî ve politik yönü ağır basan başka bir sorunu ön plâna almış ve bu arada meslekte sadece birinci sınıfa ayrılmış hâkimler yönünden bir düzenleme hazırlanmış ve sonuçta 25.6.1992 gün ve 3825 sayılı Yasa çıkarılmıştır.

Yüksek yargının varlık ve görev alanını ilgilendiren bu konuda Adalet Bakanlığı'nca mutad olduğu üzere yüksek yargıdan düşünce alınması uygun bir yol olduğu halde ancak Başbakanlık nezdindeki girişimlerimiz sonucu Başbakanlıkça düşünce sorulmuştur.

Bu yasa hakkındaki görüşlerimizi açıklamak istiyorum. Burada yargı yönünden iki temel esas getirilmiştir: Birincisi, birinci sınıfa ayrılmış olup ta bu tarihten itibaren yüksek mahkeme üyeliğine seçilme niteliklerini kaybetmemiş olmak kaydıyla altı yılını dolduran hâkim ve savcılarının birinci sınıf olmaları kabul edilmiş; diğesinde ise şu hükme yer verilmiştir: "Birinci sınıf hâkimler Yargıtay ve Danıştay Üyelerinin istifade ettikleri her türlü malî hak ve ödemelerden yararlanırlar".

Bu esaslarla, söz konusu hâkim ve savcılarla, Yargıtay ve Danıştay Üyeleri arasında statü ve her türlü malî hak ve ödemeler açısından neticeten eşitlik sağlanmıştır. Getirilen düzenleme ile öngörülen süre tasarıda on yıl iken, sekiz yıla ve sonrada altı yıla indirilmiştir. Bu sürenin mantikî bir esasa dayandığı ileri sürülemeyeceği gibi beraberinde de yargı düzeni içerisinde bir çelişiklik getirmiştir. Örneğin, birinci sınıfa ayrılışından itibaren dört yıl geçen bir hâkim veya savcı yüksek mahkeme üyeliğine gelebilecek, ama altı yıl dolmadan birinci sınıf olamayacak.

Özlük hakları yönünden Yargıtay ve Danıştay Üyelerine göndermede bulunulmakla beraber Anayasa Mahkemesi Üyelerine değinilmemiştir.

(4) İmran Öktem : Adlî Yıl Açış Konuşması, 1967-1968.

Bunun ilerde yüksek mahkemeler arasında farklılık yapılacağı izlenimi verdiği ve sakıncaları üzerinde yukarıda ayrıntılı olarak durulmuştur.

Önce, birinci sınıf hâkimlerimizin maddi durumlarının düzeltilmesi çabalarını memnuniyetle karşıladığımızı belirtmek isterim. Sadece birinci sınıf hâkimlerin değil, daha güç durumda bulunan mesleğe yeni girenlerle beraber tüm hâkim ve Cumhuriyet Savcılarımızın özlük haklarının da olabildiğince iyileştirilmesi gerekir. Mesleğin itibarının korunması bakımından bu bir zorunluluktur.

Yargıtay Üyelerinin ve geniş kapsamda tüm yüksek mahkeme üyelerinin durumuna gelince:

T.C. Anayasası'nın 154. maddesi hükmünce Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adli yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Yargıtay, ülkede sadece içtihat birliğini sağlama amacıyla kurulmuş olmayıp aynı zamanda bireylere davalarının ilk derece mahkeme kararlarından sonra bir kere daha incelemesi ve dolayısıyla temel hak ve özgürlüklerinin etkin biçimde korunmasına olanak verme amacıyla da kurulmuştur.

Cumhuriyetin kuruluşundan beri getirilen bu sistemle Yargıtay'la yerel mahkemeler arasında organik yönden bir denetleyen-denetlenen ilişkisi kurulmuş ve bu durum Adli mekanizmada bir Devlet prensibi olarak titizlikle korunmuştur.

Yüksek Mahkemeler ile ilk derece mahkemeleri ve bu yargı yerlerinde görevli yargı mensupları arasında bir statü farkı olduğu gibi, yargıda hizmet yılı, liyakat, başarı ve benzeri esaslara göre bir hizmet hiyerarşisi de mevcuttur. Hâkimlik ve Savcılık meslekleri kendi aralarında sınıflandırılmıştır. Bu durum meslekî kıdemin doğal sonucu olarak kabul edilmelidir. Anayasa'da yüksek yargı organları üyeleri hakkında ayrı düzenlemede bulunulmuştur. Bu görevler meslekte aşamalar izlenerek gelinen en yüksek mevkiilerdir. Aralarında statü farkı bulunduğunun kabul zarureti vardır. Bu statü farkını bozmak yargının uyum içerisinde çalışması bakımından son derece sakıncalıdır.

O halde yüksek mahkeme üyeliğinin özellikleri dikkate alınarak onların özlük hakları da statülerine uygun olarak düzenlenmelidir.

Bir ara 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun kabul edildiği sıralarda bir çok alanlarda yapılan yanlışlar yanında, birinci sınıfa ayrıl-

mış olan hâkimlerle yüksek mahkeme üyeleri arasında hukukî statüye dokunulmamakla beraber özlük hakları açısından eşitlik hasil olmuş; bu durumun Yargıtay'ın varlık ve görev alanında meydana getirdiği olumsuz sonuçlar zamanın Yargıtay Başkanı Sayın İmran Öktem tarafından Adalet Yılı Açış Konuşmasında dile getirilmiş ve bir süre sonra Devlet Personel rejiminin bir çok alanlarında olduğu gibi bu yanlış ta düzeltilmişti. Sayın Başkan Öktem şöyle diyordu:

"İller teşkilâtında çalışan değerli hâkim ve savcılardan bir kısmına kadro aylığı bakımından yükselme imkânı verilmiş olması bizi sevindirecek bir olaydır. Fakat bu durum Yargıtay üyeliğine rağbete menfi tesir yapacaktır. Bana öyle geliyor ki, yurdun suyu ve havası lâtif bir köşesinde ve işleri yolunda bir mahkemede 2000 lira kadro aylığına kavuşmuş olan bir hâkim, bir mahkeme üyesi, bir icra hâkimi, bir sorgu hâkimi, bir Cumhuriyet savcısı, Cumhuriyet savcı yardımcısı Yargıtay üyeliğine, savcılığına rağbet etmeyecek, Ankara'nın sert iklimi içine ve Yargıtay'ın ezici yükü altına girmek istemeyecektir. O zat ne kadar değerli olursa olsun kendisinin bilgi, tecrübe ve değerinden Yargıtay'da, yurt ölçüsünde istifade edilemeyecektir. Hâkimlik ve savcılık kademesi içinde bir birinci sınıf hâkimlik ve savcılık kademesi mevcut ise de Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın Yüksek Mahkemeler ünvanı altındaki paragrafında yer alan bir Yargıtay ve bir de Yargıtay'ın Yüksek Hâkimleri vardır. Anayasa bunların iller teşkilâtlarındaki hâkimlerden ayrı bir rejime tâbi tutulmasını öngörmüştür. Kadro aylıkları bakımından da farklı bir sistem kurulması Yargıtay üyeliğine rağbeti artıracak, üye seçimlerini kolaylaştıracak, değerli hâkimlerin Yargıtay bünyesi içine alınmasını sağlayacaktır. 884 sayılı Kanunun ortaya koyduğu bu yanlış durum en yakın bir zamanda düzeltilmelidir" (5).

Evet, Sayın Başkan Öktem'in değindiği yanlış o zaman düzeltilmiştir.

Vaktiyle yapılan yanlışları emsal olarak almak suretiyle yeni yanlışlara basamak yapmanın hukuksal mantığını bulmak gerçekten olanaksızdır.

Yüksek Mahkeme Üyeliği seçiminde usul yönünden eksiklikler olabilir; bunları düzeltmek yerine statü bakımından birleştirme isabetli olmamıştır.

(5) İmran Öktem : Adli Yıl Açış Konuşması, 1967-1968.

Son düzenleme yargı sistemini bozmuştur. Danıştay Birinci Dairesi de düzenlemelerin Anayasa güvencesi altında görev ifa eden yüksek hâkimliğin özellikleri dikkate alınarak yapılması gerektiği görüşünde bulunmuştur.

Şunu ifade etmek istiyorum: Yargının yerleşmiş müesseseleri üzerinde Yüksek Mahkemelerin varlık ve çalışma alanını ve hâkimleri ilgilendiren konularda sorun partilerüstü milli bir dava olarak ele alınıp, yasa çıkarılırken üzerinde dikkatle durulmalıdır. Fevkalâde hassas ve ihtiyatlı davranılması, hukukî mülâhazaların dışına çıkılmaması gerekir. Bu yasa çıkarılırken Yargı için gereken hassasiyet ve özen gösterilmemiştir; yargıda huzursuzluğa yol açılmış, bağımsızlık ve teminat müesseseleri neticeten zedelenmiştir.

Durumun, yüksek hâkimliğin özellikleri dikkate alınarak düzenlenmek suretiyle düzeltileceğini ümitmekteyiz.

YASALARIN ANAYASA'YA UYGUNLUĞUNUN YARGISAL DENETİMİ

Anahukuk esasları içerisinde ele aldığımızda yasaların Anayasa'ya uygunluğunu incelemenin tüm mahkemelerin aslî görev ve yetki alanları içerisinde olduğunu görürüz. Tüm mahkemeler Anayasa ve yasaları yorumlayarak uygulayacakları yasanın Anayasa'ya uygun olup olmadığını görevden ötürü öncelikle inceleme durumundadırlar.

Esasen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 11. maddesi muvacehesinde yasama, yürütme ve yargı organları ile idare makamları gerektiğinde uygulama durumunda kalacakları Anayasa hükümlerini yorumlama yetkisini hâizdirler; hiçbir mülâhaza onların bu yorum yetkisini ortadan kaldıramaz.

1961 ve 1982 T.C. Anayasaları da Anahukuk kurallarından hareketle getirdikleri sistem içerisinde Anayasa Mahkemesi ile diğer bütün mahkemelerin bu konudaki görev ve yetkilerini kurallaştırmışlardır.

Ancak, sadece Anayasa Mahkemesi'nin Anayasa'ya uygunluk denetiminde iptal kararı verme konusunda münhasır yetkisi vardır. Diğer Yüksek Mahkeme ve yerel mahkemeler de Anayasa'ya uygunluğu defî yoluyla incelerken yasayı Anayasa'ya uygun buldukları takdirde sorunu kendi bünyelerinde sonuçlandıracaklar veya Anayasa'ya aykırı bulurlarsa iptali sağlama amacıyla Anayasa Mahkemesi'ne başvuracaklardır.

Anayasa'ya uygunluk denetimi teknik anlamda tamamen yargısal nitelikte bir denetim olup, yasanın yerindeliğini takdire olanak vermez.

Anayasa'nın getirdiği sistem içerisinde yasaların Anayasa'ya uygunluğunun yargısal denetiminin defî yolu gerçekleştirilmesini Anayasa Mahkemesi ile diğer mahkemeler arasında bir bütün olarak ele alıp doğacak hukuksal sorunları bu açıdan çözümlenmek gerekir.

Örneğin, İtalyan mevzuatında İtalyan Anayasa Mahkemesi'nce bir yasanın Anayasa'ya uygun olup olmadığı incelenirken Anayasa'ya aykırılığı olduğu ileri sürülen yasaya yerel mahkemece verilen anlam altında Anayasa'ya aykırılık sorununun çözülmesi gerektiği esasî benimsenmiştir. Ülkemizde de sorunun objektif kurullarla bu yolda çözümlenmesi isabetli olacaktır (6).

Bir yargı organı olarak aslî görevimizi yakinen ilgilendiren çok önemli gördüğümüz bu konuda Anayasa Mahkemesi'nin kuruluşu ile ilgili olarak yeni Anayasa hazırlıklarının başladığı bir sırada görüşlerimizi ifade etmeden geçemeyeceğim.

Öncelikle yargı dalları arasında kapsamı dikkate alınarak kuruluşta Yargıtay'a 1961 Anayasası'nda olduğu gibi daha fazla ağırlık verilmesi gerektiğini ifade etmek isterim.

Bazı yabancı Anayasa Mahkemelerinde olduğu gibi Anayasa Mahkemesi üyeliği makûl bir süre ile sınırlandırılmalı ve yeniden seçilme de caiz olmamalıdır.

Bilindiği üzere Leon Duguit (7) ve Georges Burdeau (8) gibi bazı ünlü kamu hukukçuları yasaların Anayasa'ya uygunluğunun yargısal denetimi konusunda özel bir yüksek mahkemenin kurulmasını, bu organın zaman içerisinde politik bir otorite haline gelebileceği düşüncesiyle endişe ile karşılandığı konusunu dile getirmişlerdir. Kuşkusuz bu nitelikteki bağımsız özel bir organ tam anlamıyla yargı organı niteliğini korudukça böyle bir endişeye uygulamada yer olamaz. İşte bu endişeler ve Anayasa Mahkemesi Üyelerini pek uzun süre genel yargılamadan uzak

(6) Prof. Dr. Crisafulli : Le Système de Controle de la Constituonnalité des Lois En Italie – Revue de Droit Public et de la science politique, 1968.

(7) Leon Duguit : Leçons de Droit Public.

(8) Georges Burdeau : Traité de Science Politique.

tutmanın yaratacağı sakıncalar üyelik süresinin sınırlanmasına yol açmıştır.

Yedek üyelik sistemi kaldırılmalıdır.

Yargıtay ve Danıştay Üyeliklerine seçilme niteliğini kazanan hâkim ve savcılarının da Anayasa Mahkemesi Üyeliğine seçilmeleri sağlanmalıdır.

Yüksek Mahkemelerin kendi varlık ve görev alanlarını ilgilendiren konularda Anayasa Mahkemesi'nde iptal davası açma hakkı tanınmalıdır.

Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı özellikle iptal kararları açısından fevkalade önemlidir. Anayasa Mahkemesi bir yasa hükmünü Anayasa'ya aykırı bularak iptal ettiği takdirde yasama, yürütme ve yargı organları ile idare makamları, gerçek ve tüzel kişiler bu iptal kararını yok sayarak herhangi bir işlem yapamazlar. Ancak şunu belirtmek zorundayız ki yasama organı benzer yasayı yasama prosedürüne uyararak yeniden çıkarabilir. Anayasa buna asla engel değildir ve bunu mutlaka yasama-yargı çatışması ve çekişmesi yolunda yorumlamamak gerekir. Her organ gibi bir yargı organı olan Anayasa Mahkemesi de hata edebilir; konuyu mutlaka bir Anayasa değişikliği ihtiyacı içerisinde çözümlenmek Hukuk Devleti ilkelerini de zedeler. Anayasa Mahkemesi önüne getirildiği takdirde konuyu elbette yeniden bir Anayasa'ya aykırılık çerçeve ve usulü içerisinde çözümleyecektir. Uzun Anayasa Mahkemesi uygulaması olan İtalya'da da konu bu esaslar içerisinde ele alınmış, yasama organı iptal olunan üç yasayı yeniden çıkarmış, İtalyan Anayasa Mahkemesi iki yasa için Anayasa'ya aykırılık sorununun esasını yeniden inceleyerek sonuca gitmiş; diğer bir yasada ise Anayasa Mahkemesi, Yasama organının sadece iptal kararını etkisiz bırakma amacıyla yeni yasayı çıkardığı inancına vararak yeni yasayı için esasına girmeden yalnızca bu sebepten iptal etmiştir (9).

Anayasa Mahkemesi'ne, siyasi parti kapatma davalarında gerektiğinde dava sonuna kadar faaliyetten men kararı verme yetkisi tanınmalı; ayrıca Anayasa Mahkemesi, Anayasa yargısı ile hiçbir ilgisi olmayan Yüce Divan ve Siyasi Parti hesaplarını denetleme görevlerinden kurtarılmalıdır.

(9) Prof. Crisafulli : s.g.e.

Bu yıl ülkemizde Anayasa Mahkememizin kuruluşunun otuzuncu yılını kutlamamız gerçekten hukuk düzenimiz açısından kıvanç verici bir olay olmuştur. Ayrıca şunu belirtmek isterim ki Anayasa Mahkemesi'nin Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmezliği konusunda gösterdiği büyük hassasiyet her türlü övgünün üzerindedir.

YARGITAY

Yargıtay'da, 30.5.1991 gün ve 3744 sayılı Yasa ile kurulan 17, 18, 19 ve 20. Hukuk Daireleri ile 10. Ceza Dairesi görevlerine başlamış bulunmaktadır. İş birikimi, Hukuk ve Ceza olmak üzere sadece bir kaç dairede mevcuttur. Hukuk ve Ceza Genel Kurulları işleri olabilecek en kısa sürede çıkarmaktadırlar. Yargıtay tetkik hâkimi ihtiyacı karşılanabildiği takdirde iş birikimi ortadan tamamen kalkabilecektir. Bunun için de tetkik hâkimliğinin cazip hale getirilmesi zorunludur.

Kişisel kanıma göre, kuruluş itibariyle daireler esas itibariyle beşer kişiden oluşmakla beraber, her dairede ayrıca yeteri kadar üye bulunacağından daireler üçer kişilik kurullarla çalışmalı; üç kişilik kurulda oy birliği sağlanamazsa veya içtihadî bir problem teşkil eden konularda iş beş kişilik kurulda görüşülüp karara bağlanmalıdır.

Yargıtay'da yapılması gereken, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Uyuşmazlık Mahkemesi Üyeliği seçimleri ile Cumhuriyet Başsavcısı ve Başsavcıvekilliği, Anayasa Mahkemesi Üyeliği seçimleri doğrudan doğruya Yargıtay yetkili kurullarınca yapılıp bitirilmelidir. Bu sadece bağımsızlığın değil, hizmetin de en iyi şekilde yürümesinin bir gereğidir.

İstinaf Mahkemeleri hakkında Yargıtay'a maledilebilecek bir görüş mevcut değildir. Benim, bundan önceki konuşmalarımda istinafin kurulmasına gerek bulunmadığı doğrultusunda açıkladığım görüş te kişisel kanımdan ibarettir. Bu görüşümü Devletin ülkesi ve milliyetiyle bölünmez bütünlüğünü korumada da yararlı olacağı düşüncesiyle muhafaza ettiğimi belirtmek isterim.

BİNA SORUNU

Yeni bir bağımsız binanın Başbakanlığın 10 Ekim 1990 günlü yazısı ile tahsisi ile birlikte Yargıtay'ın zorunlu bina ihtiyacı karşılanmış ol-

maktadır (10). Yeni binanın tahsisinde yakın ilgilerini esirgemeyen Sayın Cumhurbaşkanına ve Cumhuriyet Hükümetlerine şükranlarımızı ifade etmeyi yerine getirilmesi zorunlu bir görev saymaktayım.

Yargıtay Eğitim ve Dinlenme Tesisleri 27 Temmuz 1992 tarihi itibarıyla faaliyete geçmiş bulunmaktadır. Tesisin yapılmasında ve hizmete açılmasında tüm emeği geçenlere tebrik ve teşekkürlerimizi sunarız.

Mensuplarımıza hayırlı ve uğurlu olmasını diliyorum.

Yargıtay'da önümüzdeki günlerde ihaleye çıkarılacak olan bilgisayar sisteminin Ekim veya Kasım ayından itibaren faaliyete geçeceğini ümit ediyorum. Böylece Yargıtay kararlarının kısa sürede hukuk dünyasının hizmetine zamanında sunulması olanağı hasıl olacaktır.

Yargıtay Başkan ve Üyelerinin sicil işlemlerinin tümünün Yargıtay'da işlenmesi ve sicil dosyalarının Yargıtay'da muhafazası zorunludur. Bu konuda gereken girişimlerde bulunulacaktır.

Yargıtay Üyelerinin lojman sorunu çözümlenememiştir. Yargıtay Birinci Başkanı ile Cumhuriyet Başsavcısına yasa uyarınca alınması ve tefrişi için bütçeye konulmuş bulunan parayı da, üyelerimizin ihtiyacı karşılanmadığından bu bölüme aktarmak suretiyle üyelerimize tahsis olunan Devlet Mahallesi'ndeki lojmanlar için Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na 7 Haziran 1991'de devrettik; fakat inşaat durdurulduğu gibi özellikle Ankara dışından Yargıtay Üyeliğine seçilerek gelen arkadaşlarımıza hiç olmazsa geçici bir süre için lojman tahsisi konusundaki Başbakanlık ve Adalet Bakanlığı nezdindeki müteaddit girişimlerimiz sonuçsuz kalmıştır. Adalet Bakanlığı'na ait olupta Yargıtay Üyelerine vaktiyle tahsis olunan lojmanların da emeklilik nedeniyle boşaldıkça yeniden Yargıtay

(10) Yargıtay bugün için üç binada yerleşmiş bulunmaktadır. İlk ana bina 1933-1935 yılları arasında Avusturyalı Mimar Prof. Clemens Holzmeister tarafından onaltı lira birim fiyattan yapıp altıyüz bin liraya malolan ve Alman Neo-Klâsizmine yaklaşan binadır. Özelliklerinden biri, bir kaç defa Yüce Divan yargılamasının yapıldığı kubbe altı denilen salondur. Bu kısım sonradan maalesef yıktırılmıştır. İkinci bina, bir zamanlar Enerji Bakanlığı binası olarak kullanılan ve ana yapıya sonradan ilâve olunan bir üst geçitle bağlı binadır. Bu kısımda halen sonradan kurulan beş yeni daire ile idarî bölümlerden bazıları bulunmaktadır. Üçüncü bina ise 1934-1935 yıllarında gene Prof. Clemens Holzmeister'e, onaltı lira birim fiyattan yaptırılıp yediyüzelli bin liraya malolan binadır. Vaktiyle Ticaret Bakanlığı, sonra Millî Eğitim Bakanlığı ve daha sonra da Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı binası olarak kullanılmıştır. Halen Yargıtay tetkik hâkimleri ile Cumhuriyet Savcılarına tahsis olunmuştur.

Her üç bina yapı özellikleri itibarıyla bir bütünlük ve uyum göstermektedir.

Üyelerine tahsis olunması geçici bir çözüm olacakken başvurumuza rağmen bu yola da gidilmemiştir.

Devlet Mahallesi inşaatı bitinceye kadar gerçekten fevkalade sıkışık durumda olan ve bazıları da geçmişteki görevleri itibariyle özel koruma altında bulunması gereken arkadaşlarımızın sorununa Bakanlıkça geçici bir çözüm bulunacağı ümidini taşımaktayım.

Yargıtay ve diğer yüksek mahkemelerimizin bütçelerinin yasama organına doğrudan doğruya sunulması ve "olur"la harcama yapılması usulünün kaldırılması bir zorunluktur. Yasama organının yasa ile uygun bulunduğu bir ödemeyi kuvvetler ayrılığı içerisinde yürütme organının iznine tâbi kılmayı haklı gösterir hiçbir neden mevcut değildir.

Devlet Güvenlik Mahkemeleri hukuk düzenimizde varlığını sürdürmelidir.

Askerî yargı, yargı sistemimizin ayrılmaz ve köklü bir kuruluşudur. Askerî hâkimlerin görev yaş sınırı, yargı mesleğinin özellikleri ve müessesenin emir komuta zinciri ve etkisi dışında bağımsız görev ifa ettiği dikkate alınarak, diğer hâkimler gibi altmışbeş olarak belirlenmelidir.

BAZI ÖNEMLİ KONULAR

1- En yetenekli elemanların yargı mesleğine çekilmesi için gereken tedbirler bir an önce alınmalı ve meslek lâıyk olduğu düzeye kavuşturulmalıdır. Mesleğin ifa ettiği önemli görev ve yıpratıcılığı dikkate alınarak hâkimlik mesleğinde 65 yaşına kadar çalıştıktan sonra emekli olanlara, başka iş yapmamaları kaydıyla meslekte iken aldıkları özlük haklarının aynen ödenmesine devam olunmalıdır. Adalet binaları hizmete elverişli ve mesleğin onuruna yakışır hale getirilmeli; araç gereç ihtiyacı karşılanmalıdır.

Tüm yargı organları mensuplarının Devlet protokolündeki yeri hâkimlik mesleğinin niteliğine uygun olarak yeniden düzenlenmelidir.

2- T.C. Anayasası'nın 41. maddesi, ailenin Türk toplumunun temeli olduğunu buyurmuş "Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır" demiştir. Serbest seks ve nikâhsız mutluluk adı altında aile yapısı ve mil-

li gelenek, göreneklerimize, ahlâki telâkkilerimize karşı girişilen yıkıcı propagandaların etkilerini önlemek ve kaldırmak için aileyi koruyucu, gençliğin millî, ahlâki telâkkilerimize uygun millet ve memleket sevgisiyle dopdolu olarak yetişmesini sağlayacak doğrultuda gereken tedbirleri almalıdır. Unutulmamalıdır ki yargıya intikâl eden işlerin temelinde bu ihtiyacın karşılanmasının ihmale uğraması yatmaktadır. Türk toplu-munu ayakta tutan ortak değer yargısı olarak başta gelen faktörler arasında Türk aile yapısı ve ahlâki değerlerimiz gelmektedir. Bu değer yargılarının kaybolması Devletin parçalanması, yıkılması konusunda faaliyet gösterenlerin işlerini kolaylaştıracaktır.

3- Türk Ceza İnfaz Sistemi cezanın ibreti müessire olmasını, caydırıcılığını zayıflatacak ve hatta ortadan kaldıracak bir düzeye gelmiştir. Bu durum sosyal yaşamda da bir çok problemleri beraberinde getirmiştir. Her infaz sisteminde temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanması doğaldır. Bu nedenlerle ceza infaz sistemimiz cezaya caydırıcılık niteliği etkili bir biçimde kazandırılarak sür'atle yeniden gözden geçirilip düzenlenmelidir.

4- Davaların olabildiğince sür'atle çözümlenebilmesi açısından yapılan çalışmalar bir bütün olarak ele alınıp, yeterince olgunlaştıktan sonra gereken düzenlemeler getirilmelidir.

Uygulamada basına yansıyan vatandaşın hakkını aramak için mahkemelere başvurma yerine yasal olmayan yollara başvurusu ihkaki haktan başka bir şey değildir ve bunu mevzuattaki noksanlıklar yerine yargının zaafı olarak gösterme çabaları hiçbir haklı nedene dayanmamaktadır.

5- Ülkemizde çevre sorununun temelinde orman sorununun bulunduğu Devletçe ve tüm yurttaşlarca dikkate alınmalıdır. Türkiye topraklarının % 25'inin ancak orman niteliğinde olduğu; gerçek anlamda orman niteliğini taşıyan kısmın ise % 9 oranını geçmediği gözönünde tutulursa sorunun önemi kolaylıkla meydana çıkar. Bir milletlerarası kuruluşun erozyonun ülkemizdeki etkisinden hareketle ülkemiz topraklarının 25-30 yıl içerisinde çölleşeceği yolundaki tesbiti bir uyarı olarak kabul edilip sür'atle gereken tedbirler alınmalıdır.

6- Çevre kirliliği konusunda T.R.T. ve değerli basınımız son derece hassas davranmakta, gereken uyarılarda bulunmaktadır. Son zamanlar-

da kıyı balıkçılığı adı altındaki girişimlerle kıyıların ve oralardaki ormanların bu defa da bu yoldan sömürülüp tahrip edildiği yolundaki baskının uyarıları üzerine titizlikle durulmalıdır. Cezai tedbirlerin hiçbir etkisi ve yararı olmadığı gözönünde tutularak ormanlar ve çevre kirliliği konusunda önleyici tedbirlere gecikilmeden ağırlık verilmelidir. "Pamukkale'yi kurtaralım" temennileri, "Eber, Eğridir, Manyas, Beyşehir Gölleri can çekişiyor" yakınmaları aşılarak gereken hukukî tedbirler sür'atle alınmalıdır. Bu konuda malesef koruyucu hukukî yapı henüz kurulamamıştır.

YENİ İÇTİHADİ BİRLEŞTİRME KARARLARI

Geçen dönem içerisinde Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu'nca dört karar çıkarılmıştır (11).

Konuşmamı tamamlarken şu hususları bir kere daha vurgulamakta yarar ve zorunluluk görüyorum:

Büyük Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni kurmuş; Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ve Cumhuriyetin nitelikleri, değişmez esaslar olarak hükme bağlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 1, 2 ve 3. maddelerinde öngörülen değişmez esasların hiçbir zaman, hiçbir zemin ve hiçbir ortamda ve hiçbir yöntemle asla tartışma konusu yapılamayacağı da kesinlikle bilinmelidir.

(11) Geçen dönem içerisinde Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu'nca:

1- 8.11.1991 gün ve 4/3 sayı ile "Tapuda kayıtlı bulunan bir taşınmaz malı iktisap eden kimseye karşı Medeni Kanun'un 931. maddesinde öngörülen iyiniyet kurallarına aykırılık nedeniyle açılan tapu iptali davalarında, dava açma iradesi iktisabın kötü niyete dayalı olduğu iddiasını da taşır. Kaldı ki öyle olmasa bile buradaki kötü niyet iddiasının hukukî mahiyeti itibarıyla itiraz niteliğinde bulunduğu ve bu nedenle de yargılama sona erinceye kadar iddia ve savunmanın genişletilmesi yasağına tâbi olmadan her zaman ileri sürülebileceği"ne;

2- 22.11.1991 gün ve 5/4 sayı ile "506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 80. maddesinde öngörülen prim alacaklarına, aynı maddenin yaptığı yollama ile Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun'a göre uygulanacak gecikme zammının iflâsın açılmasından sonra da işlemeye devam edeceği"ne;

3- 14.2.1992 gün ve 3/2 sayı ile "Bir yargı çevresi içinde kurulmuş bulunan aynı düzeyde, birden fazla mahkeme, davaların birleştirilmesi açısından aynı mahkeme sayılacağı"na;

4- 10.4.1992 gün ve 7/5 sayı ile "1- Kısa kararla gerekçeli kararın çelişkili olmasının bozma sebebi oluşturacağına; 2- Yerel mahkemenin bu yoldaki bozmadan önceki kararla bağlı olmaksızın, çelişikliği kaldırmak kaydıyla, vicdanî kanaatine göre karar vermesi gerektiği"ne;

Karar verilmiştir.

Tüm vatandaşlarımız, kökenine bakılmaksızın, temel hak ve özgürlüklerden eşit şekilde yararlanırlar. Kökenlerine göre ayırım yapılarak bazı vatandaşlarımızın yararlandırılmadıkları hiçbir temel hak ve özgürlük mevcut değildir. Köklerini tarihten alarak kader birliği ve kardeşlik duyguları ile barış içerisinde birlikte yaşayan yurttaşlarımızı, güçlü bir Türkiye'nin varlığını kendi yararlarına uygun bulmayan dış güçler ve teröristler bölmek istemektedirler. Yurttaşlarımızın onların tuzaklarına düşmemeleri gerekir.

Devletin görevi elbette Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliğine, üniterliğine, vatandaşlarımızın başta yaşama hakkı olmak üzere temel hak ve özgürlüklerine yönelik saldırıları durdurup faillerini sür'atle cezalandırmak ve terörün kökünü kazımadır. Devletin bu yolda en azından teröristlerin kullandıkları vasıta ve yöntemleri kullanması demokratik hukuk Devleti kurallarına tamamen uygundur. Türkiye Cumhuriyeti Devleti güçlüdür ve elbette terörün kökü kazınıp, teröristlere lâayık oldukları ceza verilecektir. Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne ve Devletimizin üniterliğine karşı yöneltilen hareketler asla emeline ulaşamayacaktır. Devletimizden koparılabilecek bir karış toprak asla yoktur, olamaz.

Tüm vatandaşlarımızın Devlete bu konuda yardımcı olmaları, destek vermeleri, Devletin yanında tereddütsüzce yer almaları bir vatandaşlık borcu; vatan topraklarının kazanılıp Devletimizin kurulmasında katlanılan fedakârlıklara karşı yerine getirilmesi zorunlu bir vefa ve minnet borcudur. Üniter Devlet içinde bir ve beraber olmamız hepimizin ve gelecek kuşakların teminatıdır.

Tüm hâkimlerimizin ve Cumhuriyet Savcılarımızın Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün ve Cumhuriyetin nitelikleri ile Devletin üniterliğinin korunmasında, Yüce Türk Milleti'nin hizmetinde olduklarını ifade etmekten gurur duyuyorum.

Bu duygu ve düşüncelerle siz seçkin konuklarımızı, sevgili meslektaşlarımı derin saygılarımla selâmlıyorum.

Sayı : 2897

24.9.1992

YARGITAY BASIN BÜLTENİ

Diyarbakır İli Kulp İlçesi Hâkimi **Özkan Şahin** ve Cumhuriyet Savcısı **Yılmaz Acar** evlerinde eli kanlı bölücü teröristler tarafından şehit edilmişlerdir. "Adalet mülkün temelidir" ilkesi uyarınca Yüce Türk Milleti'nin hizmetinde, adalet dağıtımını gerçekleştiren genç arkadaşlarımızın şehit edilmeleri Devletin temeline, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne yönelik Anayasa dışı eylemlerin yeni bir örneğini teşkil etmiştir. Bu elim olayı tüm Yargıtay Camiası olarak nefretle kınamaktayız. Şu kesinlikle bilinmelidir ki terör asla hedefine, amaçlarına ulaşamayacaktır. Bu gibi olaylar Hâkim ve Cumhuriyet Savcılarımızın Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarını ülkemizin her yöresinde, her karış toprağında egemen kılmak yolundaki asil görevlerini yerine getirmekten asla alıkoymayacak, görev aşkını asla kıramayacaktır.

Tüm Yargıtay Camiası olarak bu derin acıyı yürekten paylaşır, Yüce Türk Milleti'ne, şehitlerimizin değerli ailelerine, adalet camiasına başsağlığı dileriz.

Dr. İsmet OCAKÇIOĞLU
Yargıtay Birinci Başkanı

**KAZANILMIŞ HAK KAVRAMI
VE YARGITAY HUKUK GENEL KURULUNUN BU KONU İLE İLGİLİ
BİR KARARI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER**

Nedim TURHAN (*)

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı ()**

Karar Tarihi : 3.7.1991

Esas : 1991/2-283 , Karar : 1991/403.

İlgili Yasa : 3444 sayılı Yasa ile Medenî Kanununun 134. maddesine eklenen son fıkra.

Medenî Kanun, Özel ve Genel veya Mutlak ve nisbi (görelî) olmak üzere zina, cana kast, pek fena muamele, haysiyetsiz hayat, cürüm, terk, dimağ hastalığı ve geniş anlamda genel boşanma nedeni olarakta imtizaçsızlığı boşanma sebebi olarak kabul etmiştir. 14.5.1988 gün, 3444 sayılı Yasa ile; Medenî Yasanın 134. maddesinin başlığı evlilik birliğinin sarsılması ve müşterek hayatın yeniden kurulmaması olarak değiştirilmiş ve eklenen 3. fıkra ile anlaşmalı boşanma, 4. fıkra ilede 3 yıllık eylemlî ayrılık boşanma nedeni olarak yeniden düzenlenmiştir. Konumuzla ilgili Medeni Kanununun 134/son fıkrası "Boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten itibaren 3 yıl geçmesi halinde, herne sebeple olursa olsun müşterek hayat yeniden kurulmamışsa eşlerden birinin talebi üzerine boşanmaya karar verilir" şeklinde düzenlenmiştir.

Önceki yasal düzenleme döneminde boşanma nedeni olmayan ve hukuki bir sonuç doğurmayan eşlerin ayrı yaşamaları ile oluşan ayrılık olayı, yasanın yeni düzenlenmesinin kapsamına alınarak boşanma sebebi yapılması mümkün olabilir mi? YHGK. değinilen kararı ile bu konuya olumlu cevap vermiş ve önceki yasa döneminde oluşan ve hukuki bir sonuç doğurmayan eylemlî ayrılığı boşanma için yeterli görmüştür. Bir başka anlatımla kazanılmış

(*) **Yargıtay 2. Hukuk Dairesi Üyesi.**

(**) Karar için bakınız: Yargıtay Kararları Dergisi, Cilt: 17, Sayı: 12, Aralık 1991, Sayfa: 1785-1793.

hak ilkesini benimsemeyerek yeni yasayı geçmişe de etkili olabilecek şekilde yorumlamıştır.

Konumuzu kazanılmış hakkın yürürlüğe konulacak bir yasal hüküm veya idari bir işlemle zedelenmesinin hukuk anlayışı açısından öz eleştirisi oluşturmaktadır. Bu itibarla konuya öncelikle hak ve kazanılmış hakkın gerek sözlük gerekse hukuk alanındaki tanımlarıyla girmekte yarar vardır.

I – Sözlüklerde Hak (kazanılmış hak) (mükteseb hak) kavramı :

a) Türk Hukuk Lugati (Başbakanlık yayını) :

Mükteseb hak: Evvelce yürürlükte olan hükümlere göre bir kişi yararına gerçekleşen hak (Ala-Wahler Worbenes recht. Pr. Droit açuis–Ing–vested inderest–tat–ius guaeatron).

b) Türk Dil Kurumu sözlüklerindeki tanımlar :

Kazanma, kazanılmış hak, mükteseb, edinilmiş–kazanılmış bilgi.

c) Diğer lugatlardaki tanımlar :

Ferit Develioğlu, Osmanlıca Türkçe ansiklopedik lugat müktesib iktisab eden, kazanan edinen, elde eden Mükteseb–müktesebat–müktesebe, iktisab olunmuş, kazanılmış edinilmiş, elde edilmiş hak.

Hakkı mükteseb, kazanılmış hak.

Malumatı mükteseba: Kazanılmış, edinilmiş bilgi.

Müktesebat: Edinilen bilgiler.

d) Hayat Büyük Türk Sözlüğü: Terimler için aynı bilgileri vermiş olduğundan tekrar edilmedi.

e) Sahir Altay - Veli Keskin, Hukuk ve Sosyal Terimler Sözlüğü.

Mükteseb hak: İktisab olunmuş kazanılmış hak.

Sonradan ortaya çıkan durum evvelden kazanılmış hakkı bozamaz.

Mükteseb hakları bozan kanun demokratik idareden çıkmaz.

II – Hakkın Çetiřleri (Türk Hukuk Lugatı (Başbakanlık Yayını))

1– Nesnel (Objektif) hak:

a) *Objektif (nesnel) Hak* : İçtimai hayat nizamının muhafaza ve idamesi için cemiyet azası sıfatıyla fertlerle fertler veya cemiyette -yani devletle- fertler yahut muhtelif devletler arasındaki münasebetleri tanzim eden usul ve kaidelerdir. Bu manada hak, yani hukuk nizamı (alm–Rochtsordnung fr–ordre juridigue–ing–legal system, legal order–lot, IUS) fertler veya devletler arasında beraberlik, fertlerle devlet arasında ise devletin üstünlüğü esasına dayanır.

b) *Öznel (Subjektif) Hak* : Objektif hakkın usul ve kaidelerine dayanılarak hak sahibi sıfatıyla fertlere veya devletlere tanınmış selahiyetlerdir.

2– **Medenî kanun yürürlüğünü gösteren tatbikat kanunu ve HUMK. göre tanımı:** (M.K.S. 1. dair kanunu 1, 2, 3, 4, HUMK. 578. maddeleri).

Bir kişi yararına önceki yasa hükümleri uyarınca oluşan ve sonradan çıkarılan bir yasa ile ortadan kaldırılamayan hak.

3– **Devletler Hususi Hukukuna göre tanımı:** Yetkili ülkenin yasalarına göre oluşan ve kamu düzeniyle çatışmamak koşulu ile ve karşılıklı ilkesinin elverdiği ölçüde diğer ülkeler de de etkisini gösterebilen hak (tanıma veya yerine getirme (tenfiz) ile Türk vatandaşları içinde hüküm ifade eder hale gelen yabancı ülkelerden verilen Özel hukuk ilişkilerine ait kararlar)

4– Hukuki anlamda hakkın tanımı

Hukuken korunan ve gerçekten var olan bir sosyal ve hukuki varsayımdır.

Hak: Hukuken korunan menfaatlerdir.

Menfaat: Hukuken tanınan hak ve yetkilerden yararlanabilme olanağıdır (imkândır). Burada kişinin bir şey isteyebilmesi söz konusudur. Bu istek objektif değil subjektif (öznel) bir isteyebilme hakkıdır. Objektif hukuk kuraları genelde kazanılmış hakka yer vermez. ancak bu kuralın ayrıcalıkları da yok değildir. Bu hususa ileride değinilecektir.

Bir şey, bir nesne, bir mal sahihsiz olabilir (bir hakkı konu olmayabilir). Ancak bir olayın, bir işlemin hak olarak şekillenmesi için bir kişilikle gerçek-tüzel) ilişki içinde olması gerekir.

5- Doktrinde (öğretide) Hak:

a) *İrade görüşü (teori)*: Bu görüşe göre hak hukukça korunan irade gücüdür.

b) *Çıkarıcı (yarar-menfaat) görüşü*: Bu görüşe göre hak hukuken korunmaya değer bir yarardır.

c) *Karma Görüş: Hak*: İrade alanı içinde hukukça korunan çıkarlardır. Öğretide kabul edilen görüş karma görüştür. Diğer iki görüş, irade olmayan yerde hakta olamayacağından (küçükler-kısıtlılar hak sahibi olamayacak), çıkarıcı tanımda hukuki korunmaya konu olamayacak yararları hak tanımı dışında bıraktığından yetersiz kalmışlardır.

6- a) *Hak sahipliği*: Kişiliği ve iradesi bulunan ve yararları hukuken korunan varlık olarak tanımlanmaktadır. O halde hak sahipliği gerçek ve tüzel kişilere tanınabilir. Ayrıcalıklı durumlarda bir topluluğa-cemaate olayına özgü olarak hak sahibi (taşiyicisi) olarak kabul edilmektedir [(Azınlık cemaatleri-toplu mülkiyet-miras şirketleri (MK. 629-581) iflas masası (İ.Y. m. 184)].

Kullanım Yönünden Hakkın Türleri :

1- *Görelî (Nisbi) Hak*: Ancak ilgisine karşı kullanılabilen haklardır. Hakkın doğumu genellikle tarafları arasında yapılan hukuki bir işlemde kaynaklanır (borç-alacak ilişkileri, tazminat istemek, aile hukukundan doğan kocanın eşinden evin ortak giderlerine katkıda bulunmasını- yardım ve sadakak kurallarına uyulmasını, karının kocasından bağımsız ev, kendisinin ve çocuklarının geçimini sağlamasını istemesi gibi).

2- *Güçlendirilmiş Görelî Hak*: Kişisel olan hak bir başka hukuki veya maddi işlemle güçlendirilerek herkese karşı kullanılabilir duruma getirilebilmektedir. Güçlendirilmiş görelî (nisbi) hak olarak tanımlanan bu haklar bir taraftan kişisel hak sahibini koruma diğer taraftan toplum düzeninde, ticari hayatta güveni sağlama amacına yönelidir (Tapuya işlenen, kira sözleşmesi, satış vadi, şuf'a, satınalma, gariyalım (iştirâ vefa) ipotekte serbest dereceden yararlanma (MK. m. 786/2), bağıştan dönebilme (BK. m. 242/2) hakları gibi).

3- *Mutlak Haklar*: Herkese karşı ileri sürülebilen haklardır. Bunlar maddi mal varlıkları üzerinde bulunan mülkiyet, mülkiyetten gayri aynı haklarla, maddi olmayan fikir ve sanat eserleri, keşif ve buluşlar, markalar, lisans ve

patent üzerindeki haklar kişiye sıkı sıkıya bağlı, isim, resim, sır, düşünce, inanç, şeref, itibar gibi haklardır.

4- Hakların Kazanılması :

a) *Tanımı*: Hukuken korunabilen bir yararın bir kişiyle (hak sahibiyle) bağlantı kurmasına denir. Hakkın kişiyle ilişki kurması çeşitli şekillerde olur.

İhraz: (MK. m. 691); Buna hakkın aslında kazanılması denilmektedir (Denizden balık tutmak, ormandan meşe palamudu toplamak gibi).

İşgal: (MK. m. 635); Hakkın fiili (eylemli) bir davranışla kazanılmasıdır (MK. m. 639-701). Fevkaade zamanaşımı ile kazanmanın daha çok görelî haklar için söz konusu olabileceği gözden uzak tutulmamalıdır.

Devir Yolu ile: Daha önce bir başka kişi ile bağlantı kurularak varlık kazanan hakkın o kişiden devir alınmasıyla oluşan haklardır. Bu devir işlemi bir hukuki olayla (miras MK. m. 539) olabileceği gibi bir hukuki işlemle de gerçekleşebilir (Satım BK. m. 182-Bağış BK. m. 234).

Bir hakkın bir olay veya bir işlemle oluşması arasında sadece Medenî hakları kullanma ehliyeti yönünden fark vardır. Hukuki olayda hakkın geçtiği kişide ehliyet aranmaz. Hukuki işlemin geçerli olmasında ise devir edenle devir alanın hukuki ehliyete sahip olmaları gerekir.

Tesis Kurma Yolu ile hakların kazanılması: Hak sahibi kendisine ait iki taşınmazdan biri lehine diğeri üzerinde bir irtifak veya bir taşınmaz mükellefiyeti hakkı tesis edebilir. Taşınmazlardan birinin bir başkasına devir edilmesiyle tesis edilen mükellefiyette o kişiye geçmiş olur.

5- Hakların yokolması:

a) Hakkın konusunu oluşturan malın (nesne) yok olması ile;

b) Zamanla hakların kaybolması ana-babanın çocuğun 18 yaşına gelmesiyle velayet hakkını yitirmeleri. Bir başkasının fiili hakimiyet kurmasıyla şey üzerindeki zilyetlik hakkının yitirilmesi (MK. md. 639, 638, 701, 704/3, 755/4 Tapu Yasası madde 32, 33) gibi, bazende hak durmakla beraber onu isteme yetkisinden yoksun kalınır. Buna hukukta "eksik hak" denilmektedir. Hakkın zaman aşımıyla istenebilirliğini yitirmesi (BK. 125, 126 vs.) gibi

c) Hakkın biri hukuki veya tabii olayla yok olması; Kişinin kişiliğın sıkı sıkıya bağlı hakları, velayet, vesayet, sükna, intifa gibi hakları ölümle sona ermesi,

d) Hukuki veya fiili bir eylemle hakların yitirilmesi:

Bir malın bir şeyin terk edilmesi, atılması, taşınmaz üzerindeki eylemli egemenliğinden vaz geçmesi, tapudaki kaydın sildirilmesi vs. gibi hallerde haktan vaz geçme söz konusu olur.

e) Hakların kazanılması ve kaybedilmesine son verilmeden önce: Hak-
kın kazanılması her zaman olumlu (aktif) bir davranışa bağlı değildir. Hak
irade dışında kalan bazı olaylar, eylemler ve hukuki işlemler ve yasal dü-
zenlemelerle de oluşur. Konumuzu yakından ilgilendirdiğinden yasa ile
oluşturulan hakla yine yasa ile ortadan kaldırılan (buna kazanılmış hak de-
mek gerekir) haklar üzerinde durulması ve kazanılmış hakkın yasa ile orta-
dan kaldırılması şartlarının açıklığa kavuşturulması gerekir. Bunun içinde ka-
zanılmış hakkın kanun alanında, özel hukuk ilişkilerinde, idari hukuk alanın-
daki uygulamalarına değinilecektir.

c) Kamusal alanda kazanılmış hak:

1- *Tanımı:* Hukuk Tarihi boyunca, gerek kamusal gerek idari hukuku
ve gerekse Özel hukuk ilişkileri yönünden kazanılmış hakkın geçerli bir tanı-
mı yapılmamıştır.

Yargıtay-Danıştay gibi yüksek yargı kuruluşları dahi bu konuda genel
bir tanım yapmaktan kaçınmış, tanımın her olayın koşullarına özgü yapılma-
sı gereğine değinmişlerdir (ampirik metod).

Ord. Prof. S.S. Unar: Kazanılmış hakkı "bir hukuki vakıa" Ord. Prof.
H.V. Velidedeoğlu "Bir hakkın bir kişiye özgülenmesi (bağlanması) olarak
tanımlamışlardır.

Gerek öğretisi, gerek yargısal görüşler, kazanılmış haklara hiç bir alanda
dokunulamıyacağında ortak anlayış içinde birleşmektedir. Bunun en önemli
ayrıcısını kamu düzenini ilgilendiren konular oluşturur. Bir olayda Kamu ya-
rarı ile kazanılmış özel bir hakkın yarışması halinde kazanılmış özel hak ye-
rine göre giderilmek koşuluyla kamu yararına üstünlük tanınır. Subjektif hak
giderilmeden kazanılmış hak kanun düzeni düşüncesiyle dahi ortadan kaldı-
rılmaz. Bilindiği gibi kamusal düzenlemeler kanun, tüzük, yönetmelik ve
genelgelerle yapılır.

2- *Kanun:* Ortak yararı ilgilendiren bir konu üzerinde genel iradenin
aleni ve resmi tezahürüdür (Rousseau). Bu özelliği ile yasa vatandaşları bir
kül, olayları da soyut olarak değerlendirir.

Kanun: Genel iradenin yansımasıdır. Cezalandırmada da korumada da herkes için aynıdır (Fransız insan hakları beyannamesi). Kanun: Yasama uzvu tarafından muayyen şekillere uyularak tanzim edilen ve yürürlüğe girmesinden itibaren cemiyet için riayeti mecburi olan umumi mücerret ve daimi kaideleri ihtiva eden bir tasarruf (Türk Hukuk Lugadı) Kanunlar Ülkenin düzenini sağlayan hukuki kuralları koymak hak ve sorumlulukların belirli halle gelmesini sağlamak üzere düzenlenir. Bunlar nesnel (objektif) ve özel (subjektif) kurallardır.

3- *Nesnel (objektif) Hukuk Kuralı:* Aynı koşulları taşıyan kişiler için aynı hukuki sonucu doğuran, kişisellikten soyutlanmış genel irade kurallarıdır.

4- *Subjektif (Öznel) Hukuk Kuralı:* Objektif hukuk kuralının aksine, içeriği kişisel ve somut bir olay için hukuki sonuç doğuran genel irade kurallarıdır. Bu nedenle nesnel hukuk kurallarında devamlılık, özel hukuk kurallarında geçicilik hakimdir (Öznel kural uygulanmakla sona erer. Zira somut bir olay veya kişi için yapılmıştır).

D- Kazanılmış Özel Hukuki Durumların Değiştirilmesi :

Belirtildiği gibi irade ürünü olan hukuki işlemler (tasarruf) bu iradeye sahip yetkili kişi veya kuruluş tarafından aynı yöntemle geri alınabilir. Özel hukuki durumlar yaratan ilişkiler ise, ancak ilişkiyi doğuran eyleme eş özel bir işlemle değiştirilebilir. Bir başka anlatımla, tek yönlü irade ürünü olan (vasiyet) işlemi, onu yapanın tek yönlü aynı güçteki iradesi ile değiştirilebilir veya tümüyle kaldırılabilir (vasiyetten rücu). İki yanlı ve karşılıklı edim doğuran işlem veya sözleşmelerin yine ondan etkilenen taraflarının uyuşan iradesiyle değiştirilebilir veya kaldırılabilir. Tek yanlı irade ile değiştirme ancak yasaların tanıdığı koşulların varlığı halinde yargı organınca verilecek kararlarla olanaklıdır. Özel hukuk ilişkilerine Devletin müdahalesi fevkalade zamanlar için ön görülebilmektedir (Milli korunma yasası, kira sözleşmesine ilişkin hükümlerin İY. md. 330). Salgın hastalık, umumi musibet veya harp halinde icra vekilleri heyetinin kararı ile, icra takiplerinin durdurulabileceği gibi). Ancak Devlete tanınan ve kamu düzenini kurma ve korumaya yönelik olan bu yetkiler ilişkin sonuçlarını geciktirmeye yönelidir. İlişkiyi tümüyle ortadan kaldırma yetkisi bulunmaktadır.

E- Kazanılmış hak olarak kabul edilen ve edilmeyen durumlar:

a) *Yargı organlarının kuruluşlarını düzenleyen yasalar:* Bu yasa hükümleri derhal hükümlerini icra eder. Yasanın yürürlüğünden önce açılmış olan

davalarda yeni düzenlemeye tabi olur. Davanın önceki yasa hükümleri uyarınca görüldüğü mahkemede görülmesi istenemez ve bu konuda kazanılmış bir haktan söz edilemez. Bu konuların da ayrıcalıkları vardır. Kanun düzeyiyle ilgili bulunmayan yetki kuralları tarafların serbest iradesiyle değiştirilebileceğinden yeni yasal düzenleme önceki mahkemeyi yetkisiz duruma getirmiş olsa bile önceki mahkeme davaya bakmağa devam eder. Kazanılmış hak yeni yasanın geçmişi etkilemesini önler. Yine eski yasa zamanında yapılmış usuli işlemler geçerliliklerini korurlar (İslah-cevap, tebligat vs. gibi).

b) Kanun yollarına müracaat hakkı:

Kanun yoluna başvurma hakkı hükümle birlikte doğduğundan, o zaman yürürlükte bulunan yasanın ön gördüğü hüküm kazanılmış hak niteliğindedir. Yeni yasa ile getirilen ve aleyhe olan hükümlerin derhal etkilerini göstermelerini önler.

c) Yeni yasanın kendinden önceki ilişki veya durumlara ne şekilde etkili olacağına ilişkin hüküm taşıması.

Yasa koyucu önceki yasalara göre kurulmuş hukuki durumlara, işlemlere ve hukuki sonuç doğuran veya doğurmayan olay ve durumları ne şekilde etkileyeceğini de açıklayabilir. Bu açıklama ile kazanılmış haklarda zedelemesizdir. Yasal kurallara uyum zorunlu bir anayasa kuralıdır. Ancak, Hukuk Devleti ilkelerini benimseyen Anayasal düzenlemelerde kazanılmış hakkın zedelenmesi devleti tazminat vermekle de yükümlü kılar HUMK. 8. maddesini değiştiren 5464 sayılı Yasanın geçici maddesi kazanılmış hak kurallarını göstererek "evvelce Asliye Mahkemelerinde açılmış olup da işbu yeni kanun gereğince Sulh mahkemelerinin görevine alınan davalar hakkında görevsizlik kararı verilemeyeceğini belirtmiştir". 3402 sayılı T. Kadastro Yasası geçici 5. madde ile "Bu kanunun yürürlüğünden önce 766 ve 2613 sayılı Yasa hükümlerine göre kurulmuş komisyonlara intikal etmiş veya edecek itirazlar, bu komisyonlarda bu kanun hükümlerine göre sonuçlandırılır. Tebligat ve ilanlar 766 ve 2613 sayılı Kanun hükümlerine göre yapılır. Yasal kural itirazları inceleme komisyonlarının kuruluş biçimi yönünden yeni yasanın geçmişe de etkili olmak üzere hükümlerini derhal yürürlüğe koyduğu halde, ilan ve tebligatlar yönünden eski yasal hükümlere uyulmasını dolayısı ile kazanılmış hakların zedelenmemesini öngörerek hükümlerini ileriye yönelik olmak üzere uygulamaya koymuştur. Geçici 1. madde ile ise; Asliye mahkemelerinde görülmekte olan şehir kadastro suna ait davalarının kadastro

mahkemelerine devir edileceğini öngörmektedir. Davanın taraflarına davalının eskiden olduğu gibi Asliye mahkemelerinde bakılma seçeneğini tanıtmaktadır.

F- Ceza Hukuku ve Kazanılmış Hak:

CMUK-Aleyhe temyiz bulunmadığı takdirde hükmün sanık aleyhine bozulamayacağını öngörmektedir (CMUK. 326-341). Kabul edilen bu ilkedede kazanılmış hakka saygı düşüncesi hakimdir. Ceza yargılamalarının diğer bir kuralı da yasal hükümlerin çatışması halinde sanığın lehine olanın uygulanması gerektiğine ilişkin olan kuraldır. Burada da kazanılmış hak düşüncesi ön plandadır. Zira yeni yasa daha ağır bir cezayı öngörmüş ise sanık daha hafif olan önceki yasa hükmüne göre cezalandırılır. Lehe olan hükümlerden yararlanır.

G- İdare Hukuk Alanında İşlemin Geri Alınması ve Kaldırılması :

Doktriner görüşler idari işlemin geri alınmasını, onun yapıldığı andan geçerli olmak üzere tüm sonuçlarıyla yok sayılmasının gerektiği, kaldırma işleminin ise kaldırma kararından sonraki sonuçları geçersiz, önceki işlemlerin ise geçerliliklerini koruyacakları yönünde yoğunlaşmıştır. Bilindiği gibi idari işlemler özel hukuk ilişkilerinin aksine tek yönlü bir irade ile (izin ve izin belgesi) oluşur. Bu nedenle verilen iznin ruhsatın geri alınması çoğu kez idari olan iradenin geri alınması şeklinde gerçekleşmektedir. Özel hukuk ilişkilerinde olduğu gibi idari konulardaki kişisel işlemlerin hukuka uygunluğu yapıldıkları dönemde geçerli olan yasal kurallara göre değerlendirilir. Hukuka uygun olarak yapılan işlemi herhangi bir nedenle hukuka aykırı hale gelmesi, geçerliliğine engel olmaz, en azından durumu değiştiren düzenleme tarihine kadar hukuka aykırılığın söz edilemez (Danıştay 12. Dairesi'nin 31.10.1967 gün, 67/1196-1238 sayılı kararı). İşlemin geri alınmasına hukuka uygun hale getirilmesine o işlemi yapan merci tarafından karar verilmesine karşılık, kaldırma (iptal) kararı, iptale konu işlemi yapan idarenin dışında kalan bir makam tarafından gerçekleştirilir. İdari bir tasarruf yine idari bir başka tasarrufla geri alınabilmekte olmasına karşın, kaldırma kararı kazai bir tasarrufla gerçekleşmektedir. Ancak her iki işlemde sonuçta hukuka uygunluğu sağlamakta birleşmektedir. Bir başka anlatımla gerek geri alma gerekse iptal hukukun üstün kılınması için kabul edilmiş yaptırımlardır. Burada konuya girilerek geri alma veya iptal işlemi kazanılmış hak doğuran hukuka uygun durumları etkilermi? Gerek öğreti gerekse kararlılık kazanan yargı kararları hak doğuran idari işlemlerin geri alınamayacağı yolunda yoğunlaş-

miştir. Tabiki aynı kural hukuka uygun olmayan kazanılmış haklar için geçerli olmaz. Bununla birlikte hukuka aykırılık öznel (subjektif) sonuçları oluşturmuş ise, oluşan bu hak ile hukuka aykırılığın çatışması halinde öznel hakka üstünlük tanınması gereğine değinilmektedir (AAkk: 26.9.1952 gün, 52/15-244 İçtihadı Birleştirme Kararı; 8. Daire, 28.9.1964 günlü kararı).

H- Yargısal Kararlarda Geçen "Subjektif" Tesir ve Neticeler :

Subjektif etki kazanılmış hakkı ifade etmektedir. İşte kazanılmış hak doğuran idari tasarrufların bu hakkı ortadan kaldıracak şekilde geriye yürütülmesi suretiyle önceki işlemin geri alınması veya ortadan kaldırılması, hukuka olan güven duygusuyla bağdaştırılamamaktadır. DDGK, 8.1.1965 gün 1150-4 sayılı kararında "objektif hukuk kaidelerinin metninde aksine bir hüküm bulunmadığı hallerde geriye yürütülmemesi ve ancak yayınlandıkları tarihten sonraki olaylara uygulanması idare hukuku kurallarındandır". Bu hususa değinmiş ve kazanılmış objektif hukuk kuralları için dahi geriye yürümemelik prensibi benimsenmiştir. Bu kural, kazanılmış özel hakları korumak ve hukuki ilişkilerde devamlılık ve güven sağlama ihtiyacından kaynaklanmıştır. İdari işlemin kişisel hak doğuran sonuçlarına dokunulamıyacağı ilkesi geçmiş ve geleceği kapsayacak şekilde değerlendirilmektedir. İdare hukukunun kabulettiği esaslardan biri de kazanılmış hakkın yalnızca öznel bir işlemde doğmayacağı, genel bir durumun bir kişiye özgülenmesinden de doğabileceği (şart-tasarruf) yönündedir. Danıştayımıza göre "elde olunmuş bir hakkın bulunduğu kabul edilebilmesi için objektif bir hukuk kaidesinin kişi hakkında uygulanması veya kendiliğinden uygulanabilir hale gelmesi gerekmektedir (DDGK., 8.9.1965 günlü kararı). Danıştay objektif hukuk kuralının kişi hakkında uygulanması sonucu kişinin hukuka aykırı da olsa o haktan kısa bir süre daha yararlanmasını kazanılmış ve dokunulmaz hak olarak değerlendirmektedir. Bu konuda uygulamada birlik bulunmakla beraber hakkın kullanılmış olmasındaki süre yönünden kararlılık bulunduğu söylenemez. Bir başka düşünceye göre hakkın korunmaya değer hale gelmesi için uzun süre yararlanılmış olmasıyla mümkün bulunmaktadır (DGK. 9.10.1950-262/261). Bu açıklamalar hukuka aykırı işlemin süresi içinde iptalinin istenmemiş olmasıhalleri için geçerlidir. Zira hukuka aykırılığın iptali için öngörülen sürenin geçmesi tasarrufa yapay bir geçerlilik kazandırır. Bu şartla oluşan hakkın hukuken korunması hukuka olan güven duygusu gereği zorunlu bulunmaktadır.

Ancak iptale konu olabilecek idari işlemle yok sayılması gereken idari işlemlerin sonuçları aynı değildir. İptale konu işlem için söylenenlerin yokluk

ifade eden işlemler için düşünülmesi mümkün değildir. zira yok hükmünde olan işlem belirli bir sürenin geçmesiyle sağlık kazanamaz. Bu kural, yasalara karşı hile kullanılarak elde edilmiş haklar için de geçerlidir (Lütfi Duran, İdare Hukukunun Meseleleri, 1972-5-405-T.B. Balta, İdare Hukukuna Giriş, 1972 s. 159 – T. Tan, İdari İşlemin Geri Alınması, 1970-S.78).

Bu izahların içeriği altında kazanılmış hakkın tanımı, Objektif bir hukuk kuralının kişi hakkında uygulanması veyakendiliğinden uygulanır hale gelmesi (1) böylece nesnel (objektif) ve genel hukuki durumun kişisel bir işlemle öznel hukuki duruma dönüşmesi, hukuka aykırı işlemlerde bir sürede yararlanılması sonucunda anayasa ve yasalarca korunmaya değer hale gelmiş, elde edilmiş veya elde edilebilir durumdaki hak sahibinin bir eylemi iradesi ile ileri sürülmüş olan ve üçüncü kişilerden bir şey isteyebilmek veya onu bir şey yapmaya zorunlu kılabilmek gibi etkin hak sahipliği kazandıran (2) öznel bir hak karşılanmadıkça, boşluğu giderilmedikçe tek yönlü kazandırma (tasarruf) ile geri alınamayan hukuki bir güç, bir olanak veya yetkidir (3).

I – Belirtilen Ön Bilgiler Işığında :

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararının Eleştirisi :

a) Hukukun Genel Prensipleri :

Hukuk uygulamasına hakim olan eğilim her olayın kendi döneminde yürürlükte bulunan yasal kurala tabii olmasıdır (Prof. S. Şakir Ansay, HUMK. 1950 S. 5; Prof. İ. Postacıoğlu, M. Hukuk dersler 1969 Sh. 12. Prof. Bülent Köprülü, Medenî Hukuk, 1974, S. 92). Yürürlükte bulunan hukuk normlarına göre düzenlenen davranış biçimleri ile kazanılan hakların yeni bir yasal kurala ortadan kaldırılması görevi toplum yapısında ve ilişkilerinde adaleti sağlama güven duygusunu hakim kılma olan sosyal hukuk devletinin, anayasal ilkesiyle bağdaşmaz.

Yasal kuralların yürürlüklerinden öncesine ait olay ve ilişkilere hangi koşullarla uygulanacağını gösteren genel bir kural yoktur. Ancak yasaların öncesine ait ilişki ve olaylara uygulanmayacağı konusunda öğretisi ve yargıda belirlenen düşünce beraberliği kararlılık kazanmıştır.

(1) Turgut Tan: İdari işlemlerin geri alınması 1970 S. 70.

(2) Ord. Prof. S. S. Onar: İdari hukukun kısmi esasları 1966 S. 492-1239.

(3) Mukbil Özyörük: İdare Hukuk Dersleri 1972 teksifi Kemal Doğu Tolan: İptal ve tam yargı davaları kazanılmış hak. tez.

b) Yasaların yürürlüğe girmesinde usul:

Yasalar Resmî Gazete'de yayınlandığı veya yayınlandığından belirli bir süre sonra yürürlüğe konulur. Ancak yasa koyucu bu kurallar dışında yürürlüğünü gösteren bir başka kural da koyabilir. Yürürlüğü belirleyen bir maddeye yer verilmemiş ise o zaman 25.5.1928 gün 1332 s. (Kanunların sureti neşir ve ilan ve meriyet tarihleri hak). Yasanın 3. maddesi uyarınca yayımı takip eden 45 gün sonra yürürlüğe girer. Kanun yapıcı yürürlüğe koyduğu yasanın kendisinden önceki hukuki ilişki ve olaylara uygulanabileceğindedir karar verebilir (mahkemelerin görevlerini düzenleyen yasalarda olduğu gibi). Yasada böyle bir hüküm yer almamış ise, yasa koyucunun bu konuda her hangi bir nedenle açıklamış olduğu iradesine bakılacaktır. Yasa koyucu özel hukuk ilişkileri için 864 sayılı (Kanunu Medeninın Sureti Meriyet ve Şekli Tatbiki Hakkındaki Kanun) yasa ile bu konudaki iradesini geçici 1. maddesiyle (... Medenî Kanun mer'i olmaya başladığı tarihten önceki hadiselerin hükümleri mezkur hadiseler hangi kanun mer'i iken vaki olmuş ise yine o kanuna tabi olur) şeklinde ifade etmiştir. Konu Medenî Yasanın uygulanmasıyla ilgili bulunduğuna göre bu kuralın dışına çıkılarak yasal bir dayanağı olmayan ve tatbikat yasının 2, 3 ve 4. maddelerinde de öngörülmeyen bir husus için yoruma yerverilmesinin hukuksal bir dayanağı olamaz. Tatbikat Kanununun 2, 3 ve 4. maddeleriyle kamu düzeni, genel ahlak ve adabi düzenleyen hükümleri geçici 1. maddenin kapsamı dışında tutulmuştur. Yukarıda açıklandığı gibi bunlar yok hükmünde olan tasarruflardır. İptale konu olabilen tasarrufları da ise mutlak yokluktan söz edilemez. Öznel hakka dönüşen iptal konusu objektif (nesnel) kural süresi içinde iptal edilmemiş ve yaralanma belirli bir süreye ulaşmış ise tasarrufun kaldırılması veya geri alınmasıyla bu hakka dokunulamaz.

Özel hukuk ve usul hukuku alanında da bu kural geçerlidir. HUMK.nun 578. maddesi (iş bu kanun mükteseb hakları ihlal etmemek şartıyla makabline şamildir).

22.5.1946 gün, 26/9 sayılı Yargıtay Büyük Genel Kurulu'nun İnançları Birleştirme Kararında yasaların geriye doğru yürümesi kazanılmış hakları bozmamak koşuluyla olanaklı bulmuş her olayın olduğu tarihte yürürlükte bulunan yasa hükümlerine tabi olduğu vurgulanmıştır.

Ord. Prof. S. Şakir Ansay, "Hukuk ilminin bütün esasları ihlal edilmiş olacağı düşüncesiyle hiç bir yasa koyucu mükteseb hakların ihlalini caiz görmemiş buna izin vermemiştir" (Ansay, Usul Şerhi).

YHGK. 9.3.1988 gün, 1987/2-800-232 sayılı kararında (... yasaları uygulama durumunda bulunanlar başta mahkemeler olmak üzere onları geriye yürür sonuçlar doğuracak yolda yorumlamamakla yükümlüdürler. Tamamlanmış hukuki durumları yeni yasa ve düzenleyici kuralın etkilenmemesi onlar üzerinde hukuki sonuçlar doğurmaması kazanılmış hakların saklı tutulması amacına yöneliktir.." ifadesi kullanılmıştır. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Aksine bir görüşe bu kararın verildiği tarihe kadar rastlanmamıştır.

Anayasanın 2. maddesi hükmünce Türkiye Cumhuriyeti sosyal bir hukuk devletidir. Hukuk devletinin vazgeçilmez ilkesi dışına çıkılarak kanun yapma yetkisi kullanılarak bir yasayı kazanılmış hakları ortadan kaldıracak biçimde yürürlüğe koyamaz. Kaldığı yasa koyucu 3444 sayılı Yasa ile düzenlediği ve Medenî Kanununun 134. maddesine ek olarak getirdiği yeni boşanma sebeplerinin geriye doğru hüküm ifade edeceğine ilişkin bir hüküm taşımamaktadır. Anayasa madde 41 ile "Aile Türk toplumunun temelidir. Devlet ailenin huzur ve refahı ile özellikle annenin ve çocuklarının korunması aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır teşkilatıda kurar".

YHGK. kararına konu olan somut olayda; davacı geçici maddeden yararlanma olanağına sahip olduğu halde bu hükümden yararlanmamış, süreyi geçirdikten sonra Medenî Kanununun 134/4. madde olarak yeniden düzenlenen fiili ayrılık hukuksal nedenine dayalı istekte bulunmuştur. 1989 yılının başında gerçekleşen dava tarihine göre dava tarihi ile yasanın yürürlük tarihi olan Mayıs 1988 tarihi arasında 3 yıllık zaman geçmemiştir.

Bu yasanın yürürlüğünden önceki ayrı yaşama olayı kendi dönemindeki yasal kurallara göre bir boşanma sebebi değildir. Hiç bir hukuki sonucuda yoktur. Taraflar önceki yasanın hukuki bir sonuç atıf etmediği bir hakkı kullanmışlardır. Bu hak kazanılmış pasif bir haktır. Taraflardan biri yararına zedelenemez.

HGK., Hükümet taslağında benimsenen geçici 1. maddeyi gerekçe olarak benimsemiştir. (T.B.M.Meclisi'nce benimsenmeyen bu geçici madde, 134. maddenin sonuna eklenen fıkrasının bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce açılmış olan davalar hakkında da uygulanacağını hükme bağlıyordu). Ancak Genel Kurulun hükmüne gerekçe yapılan bu madde, metinden çıkarılmış yasalaşması önlenmiştir. Başka bir anlatımla yasa koyucu ta-

sarının bu metnini kazanılmış hakları zedelediğini düşünerek benimsemediği. Bunun yerine ek geçici birinci maddeyi yasalaştırmıştır. Geçici bu maddeyle öngörülen koşullar, 134/son madde ile benimsenen koşullardan farklıdır.

Bir yasanın öncesine etkili olup olmadığını belirlerken öncelikle aynı yasa da bu konuda açıklama bulunup bulunmamasına bakılacaktır. Yasalaşan kural doğumuyla birlikte, hazırlık çalışmaları (teklif-tasarı gibi) sırasındaki amaçtan çıkarak uyulması zorunlu ayrı bir hüküm, ayrı bir kişilik kazanır. Yasada bu konuda bir açıklama yoksa çözüm yukarıda belirtilen genel ilkelere göre oluşturulacaktır. Yasada açık hüküm bulunması halinde yoruma başvurulamaz. 3444 sayılı Yasanın yürürlüğünü belirten 10. maddesi yasanın tümünün Resmî Gazete'de yayımı tarihinden itibaren yürürlüğe gireceğini açıklamış, maddelerin yürürlüğü ile ilgili özel bir hükme yer vermemiştir.

Bu yasanın yalnızca geçici 1. maddesi geriye doğru yürütülmüştür. Bu itibarla yasal kural olarak şekil kazanan (madde 10 – yürürlük maddesi) yasa koyucunun iradesine göre değil de meclisteki konuşmalar ve benimsenmeyen dolayısıyla yasalaşmayan tasarıdaki geçici maddeye değer verilerek yasaya kazanılmış hakları ortadan kaldıracak biçimde yanılırlı bir yorumla öncesini etkileyecek şekilde uygulama kazandırılması Anayasanın 2, 5, 10 ve 41. maddeleriyle benimsenen Demokratik Sosyal Hukuk Devletin vazgeçilmez ilkeleriyle bağdaşmaz.

Bu hatalı yorumun sonraki uygulamalarla düzeltileceğine olan inancımı belirtmek istiyorum.

YARARLANILAN ESERLER

Turgut Tan	: İdari İşlemlerin Geri Alınması, 1970.
Balta (T. B.)	: İdare Hukuk Ders Notları.
Derbil (S)	: İdare Hukuk, 1955.
Duran (L)	: İdare Hukuk Meselesi, 1964.
Güneş (T)	: Türk Pozitif Hukukunda Yürütme Organının Düzenleyici İşlemleri, 1965.
Onar (S. S.)	: İdare Hukukunun Umumi Esasları.
Ayrak (Ü)	: Yargı ve İdari İHRM. 1969, makale.

- Balkar (K-G)** : İdari Kararlarda Makale Şumul Meselesi, 1960-
makale.
- Kemal Doğu Tolun** : İptal ve Tam Yargı Davalarında Kazanılmış Hak,
tez-1975.
- Ord. Prof., H. V. VELİDEDEOğLU** : Türk Medeni Hukuk, 1965.
- Dr. J. G. Akipek** : Türk Medeni Hukuk, 1973.
- Prof. M. Akbay** : Umumu Amme Hukuku, 1958.
- Prof. Baki Kuru** : HUMK.
- Prof. Salim ÜSTÜNDAđ** : HUMK.
- Prof. İihan POSTACIOğLU** : Medeni Usul Hukuku Dersleri.
- Prof. Necib BİLGE** : Medenî Yargılama Usulü.
- Prof. Faruk EREM** : Ceza Usulü Hukuku.
- Prof. S. Ş. ANSAY** : HUMK.
- Prof. B. KÖPRÜLÜ** : Medeni Hukuk.

KAMU DAVASI AÇILMASINDA TAKDİRİLİK İLKESİ JAPONYA MODELİ

Dr. Mustafa Tören YÜCEL (*)

Japon savcılık sisteminin üç temel karakteristiği vardır:

- 1- Dava açma tekelinde "takdirilik ilkesi";
- 2- Savcılığın kendiliğinden suçların soruşturmasını yapabilmesi;
- 3- Savcılarının bağımsızlığının tamamıyla güvence altında olması.

Japon Ceza Usulüne göre yalnızca savcılar iddianame düzenleyebilmektedir. Bu yetkinin sağlıklı bir biçimde kullanılması için ceza soruşturması savcılıkca yönetilmekte ve yürütülmektedir.

Dava açmak tekelini elinde bulunduran Japon Savcılar "yeterli delil" olmasına ve hatta fiilin adam öldürme, gasp ve yangın çıkartma gibi ciddi suç oluşturmalarına karşın takipsizlik kararı verebilmektedir. Ceza usulünde suçlunun karakter, yaş ve durumu, suçun ağırlığı, suçun işleniş şekli ve suç sonrası koşullar gözönüne alındığında, itham gereksiz görüldüğünde, dava açılmaması normlaştırılmıştır (Madde 247, 248).

Türk Ceza Usulündeki dava açma tekelindeki kanunilik ilkesine karşın fırsat ilkesi şeklinde tanımlanan ve geniş ölçüde takdir hakkının kullanılmasına olanak sağlayan Japon Savcılık itham sistemi 1885 yılından beri uygulama alanındadır.

İthamın ertelenmesi yüzdesi (ertelenenlerin, ertelenen ve haklarında iddianame düzenlenenler toplamına oranı) 1910 yılında % 15'in biraz üzerinde iken bu yüzde bir zamanlar % 60'a kadar çıkmıştır. Son yıllarda bu oran da vaki düşme tehlikeli vasıta kullanmak suretiyle yaralama veya ölüme sebebiyet verme halinde Ceza Kanunu ve Trafik Kanununa muhalefet suçlarındaki cezalandırılmalarda erteleme nin çok az ölçüde kullanılmasından ileri gelmektedir.

(*) Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürü.

Aşağıdaki tablo savcılarca verilen kararların dağılımını belgelemesi açısından ilginçtir: Duruşmalı yargılama için açılan kamu davası oranı % 4.7; ceza kararnamesi için itham % 61.1, ithamın ertelenmesi ise % 13.5'tir.

**Japonya'da Cumhuriyet Savcılarınca Suç Zanlıları
Hakkında Verilen Karar Dağılımı
(1987)**

Toplam zanlı	Kamu davası açılan		Kamu davası açılmayan		Aile mahkemesine havale
	Duruşmalı Yargılama	Ceza kararnamesi (*)	Kamu davasının ertelenmesi	Diğerleri	
2.647.253	125.421 (% 4.7)	1.617.087 (% 61.1)	356.283 (% 13.4)	51.622 (% 2.1)	496.840 (% 18.7)

(*) 200.000 Yen'den fazla para cezasına hükmedilmeyecektir.

**D.G.M. Cumhuriyet Başsavcılıkları ile Cumhuriyet
Başsavcılıklarınca Verilen Kararların Dağılımı (%)
(1991)**

	Karar Türleri				
	Takips. Kararı	Kamu Davası	Yetki-sizlik	Görev-sizlik	Birleş-tirme
D.G.M. C. Başsavcılıkları	32.4	45.7	7.7	9.6	4.6
Cumhuriyet Başsavcılıkları	43.3	47.2	5.5	1.3	2.7
Türkiye	43.3	47.2	5.5	1.3	2.7

Yukarda yer alan her iki tablo irdelendiğinde Türkiye'de kamu davası oranının Japonya'dakinin on katı olduğu; zanlı sayısının Japonya'da 125.421 olmasına karşın Türkiye'de en azından 615.456 olması (beş katı) kamu davası açılmasındaki enflasyonist uygulamayı belgelemektedir.

Japonya'da savcılık aşamasında davaların ayıklanması sonucu mahkemelere intikal eden dava yüzdesi oldukça düşmekte; iş yükü azalmakta ve mahkemeler ciddiye gösteren davalara gereken zamanı ayırabilmektedir.

Halkın güvenine mazhar olmuş savcılık teşkilatı tarafından kullanılan bu aşırı takdir yetkisi, suçlunun kişiliğine ilişkin faktörleri de gözönüne aldığından onların ıslahlarına katkıda bulunmakta ve toplum katında oldukça takdir görmektedir.

Aşağıdaki tablolarda görüleceği üzere beş yıllık süreyi içeren veri serilerinde beraat edenlerin oranı oldukça düşük olup, yaklaşık 0.005 iken; Türkiye'de son üç yılın verileri incelendiğinde bu oran % 17.6'dır. Bu durum, Japon Savcılarının mahkumiyet elde edeceklerinden emin olmadıkça dava açmadıklarının kanıtıdır.

Japonya Ceza Mahkemelerince Sanıklar Hakkında Verilen Karar Dağılımı
(1983 – 1987)

Yıl	Toplam	Mahkumiyet				Beraat	Diğerleri	B/A (%)
		Ölüm Cezası	Hürriyeti bağlayıcı		Para cezası Hafif para cezası			
(A)	Müebbed		Sürelî	(B)				
1983	2.378.802	1	36	72.300	2.272.970	165	33.330	0.007
1984	2.485.964	3	43	73.981	2.374.394	121	37.422	0.005
1985	2.493.964	2	38	72.283	2.383.868	117	37.701	0.005
1986	2.365.079	-	41	69.803	2.260.791	115	34.329	0.005
1987	1.741.044	7	56	68.178	1.642.969	93	29.741	0.005

Türkiye Ceza Mahkemelerince Sanıklar Hakkında Verilen Karar Dağılımı
(1989 – 1991)

Yıl	Toplam	Mahkumiyet					Beraat	Diğerleri	B/A (%)
		Hürriyeti Bağlayıcı Ceza	Para Cezası	Hürriyeti Bağlayıcı Ceza ve Para Cezası	Erteleme	Diğer Tedbirler			
(A)						(B)			
1989	1.069.970	127.058	241.217	54.732	118.544	27.798	181.066	319.555	16.92
1990	1.123.407	137.347	233.555	53.049	131.506	28.097	207.024	332.829	18.43
1991	1.282.110	184.846	246.155	54.919	146.602	30.973	225.541	393.074	17.59

Meslekteki kıdemli savcıların yeni savcılara yaptıkları tavsiye, erteleme konusundaki takdir yetkisinin kullanılmasında hiç cimri davranılmaması şeklinde olmaktadır. Bu konuda sanıkların acındırma için yaptıkları yakarış sonucu aldatılmak pahasına da olsa, katı bir tutum takınılmasından kaçınılması meslekdaşlara telkin edilmektedir.

Özet olarak, savcılar "yeterli delil" olmasına karşı her on davadan dördünde takipsizlik kararı vermektedir. Gerçekte, bu yaklaşımın sistemin çeşitli öğelerindeki, mahkemeler, cezaevleri ve gözetim servisindeki (probation) iş yükünü azaltmanın insanı yanı yanında ekonomik değeri de küçümsenmeyecek ölçüde olmaktadır. Takdir hakkının yerinde kullanılmaması veya dış baskılarla kötüye kullanılması akla gelebilirse de takdir hakkının isabetli kullanılmaması halinde, aşağıda değinileceği üzere, mağdura itiraz yolları açık bulunmaktadır.

Takdir hakkının kötüye kullanılması bakımından gerekli tedbirler alınması yanında savcılar da güvenceye kavuşturulmuş bulunmaktadır. Japon Kamu Savcıları Teşkilat Kanununun 14. maddesi Adalet Bakanlığının yalnızca Başsavcıyı bireysel soruşturmalar ve alınacak kararlar bakımından kontrol edebileceğini öngörmektedir. Adalet Bakanının Başsavcıya vereceği direktif, Başsavcılıkca red edilerek gerçekte yerine getirilmeyebilir. Yalnızca bir Adalet Bakanının bu türden bir direktif verdiği tanık olunmuş ve halkın eleştirisi üzerine Bakanın ertesi gün istifa ettiği görülmüştür. Savcılar Adalet Bakanlığına bağlı olmasına ve Bakanın genel gözetimine tabi olmasına karşın bizzat yürüttükleri soruşturmalar ve aldıkları kararlar bakımından siyasi olarak atanmış bulunan Adalet Bakanının müdahalesinden tamamiyle uzak bulunmaktadırlar. Bu güvenceler tahtında Cumhuriyet Savcılarınca gerektiğinde önemli siyasi şahsiyetler ve ekonomik hayatın liderleri hakkında soruşturma açabilmek, yürütmek ve sonuçlandırmak mümkün olabilmektedir. Tokyo Bölge Savcılığı eski Başbakan Kakuei TANAKA'nın Lockheed Uçak Şirketinden 500 milyon Yen Japon Lirası rüşvet almaktan tutuklanmasını ve hakkında dava açılmasını sağladı. Bay TANAKA 4 yıl 6 ay cezaya mahkum oldu. Kendisi tutuklandığında Japonya'nın en kudretli siyasi şahsiyetlerinden biri olması ve İkinci Dünya Savaşından bu yana Hükümette olan Liberal Demokratik Partide siyasi nüfusunu kullanmakta devam etmesi gözardı edilmemelidir. Savcılık bürosu Lockheed rüşvet olayı soruşturmasını polisten esaslı yardım almaksızın bizzat yürütmüştür. Önceden belirtildiği üzere Japon Ceza Usulünün 191. maddesi savcıya gerekli gördüğünde soruşturmayı bizzat kendisinin yapabileceğini amir bulunmaktadır. Savcılar pratikte kolluk

kuvvetlerinden bağımsız olarak soruşturma yapabilme imkanına sahip olabilmektedir.

Savcılıkça Takdir Yetkisinin Kötü Kullanımına Karşı Kontrol Tedbirleri

Cumhuriyet Savcısının takdir yetkisinin kötüye kullanımı olumlu ve olumsuz olmak üzere iki türde olabilir.

1- Olumlu kötüye kullanım: Bu türde mahkumiyet elde etmek için yeterli delil olmamasına karşın kötü niyetle kamu davası açılması örneği yer almaktadır. Bu davada, hakim kolaylıkla "beraat kararı" verebilir ve sanık zararın tazminini isteyebilir. Gerçekte, bu türden kamu davası açılması olasılığının Japonya'da çok zayıf olduğu belirtilmektedir.

Bazı kişiler, takdir yetkisinin olumlu kötüye kullanımının işlediği suçtu ciddi olmayan zanlı hakkında kamu davası açılırken, suçtu ciddi olan zanlı hakkında takipsizlik kararı verilmesi örneklerinde olduğu gibi "ayrımcı ithamı" da içerdiğini düşünmektedir. Illegal soruşturmaya dayalı kamu davasında bu türe girmektedir. Bu davalarda, sanığın mahkumiyet veya beraatine mahkemece karar verilmedendavanın düşmesine karar verilecektir.

Gereksiz veya illegal nitelikteki ithamın mahkemece düşürülmesi kuramının amacı sanığın ceza yargılaması sürecinden en erken bir sürede çıkarılması ve savcılıkça takdir yetkisinin kullanımının kontrol edilmesidir.

Yalnız, bu kuramın yetirince geliştirilmediği saptandığından aşağıdaki hususlara açıklık getirilmesi gerekmektedir:

- * Ceza usulünde mahkemece düşme kararı verilmesinin koşulları;
- * Kamu davasının açılıp açılmamasına karar verirken çeşitli elemetnler dikkate alındığından, ayrımcı nitelikte bir ithamı kanıtlamanın güçlüğü karşısında davanın sistemden erken çıkarılması kuramının ne derece etkili olabileceği;
- * Çeşitli şekillerde illegal soruşturmaların varlığı karşısında ne türden soruşturma yöntemlerinin ithamı geçersiz yapacağı ve bunun dayanaklarının neler olabileceği.

2- Olumsuz kötüye kullanım : Bu tür, kamu davası açılması gereken bir zanlı hakkında dava açılmamasını içermektedir.

Japonya'da, savcılarının bu tür davranışını önlemek üzere geliştirilmiş iki sistem vardır.

2.1. İthamın araştırılması (Savcılık Araştırma Komitesi)

1948 yılında yasalaşan bu komite halk arasından kura ile belirlenen onbir kişiden oluşmaktadır. Komitece, şikayet veya başvuru üzerine üçtürlü karar verilmektedir.

* Dava açılmasının uygunluğu:

Savcının mahkumiyet için yeterli delil ve davanın yeterince ciddi olması nedenleriyle kamu davası açması gerekirdi.

* Dava açılmamasının uygun olmadığı:

Savcılıkça verilen takipsizlik kararının gerekli destekten yoksun olması; örneğin soruşturma yeterince yapılmamış olup; soruşturmanın derinleştirilmesisonucu dava açılmasına dayanak olarak delil bulunabileceği inancı vardır.

* Dava açılmasının uygunluğu:

Savcılıkça verilen takipsizlik kararı Araştırma Komitesi'nce yerinde ve dayanıklı görülmüştür.

Ne varki, Savcılık Araştırma Komitesi'nin kararları tavsiye niteliğinde olup; Cumhuriyet Savcısını bağlayıcı değildir. Komite kararı Bölge Savcılığına bildirildiğinde Cumhuriyet Başsavcısı işi yeniden soruşturma üzere daha tecrübeli bir savcıya (kamu davası açıp açmamak konusunda yeni bir karar verilmesi için) vermektedir.

Araştırma Komitesine Gelen ve Karar Verilen İş Dağılımı

	1982	1983	1984	1985	1986
Gelen – Şikayet	2896	1743	1161	2067	1030
İş – Resmi başvuru	195	228	244	177	214
– Toplam	3091	1971	1405	2244	1248
– Kamu davasının uygunluğu	–	–	–	–	–
– Kamu davası açılmamasının					
Çıkan iş yerinde olmadığı	93	64	57	58	44
– Kamu davası açılmamasının					
yerindeliği	2268	2187	1292	1232	2037
– Diğerleri	363	273	271	289	283
– Toplam	2724	2524	1620	1579	2364
– Derdest	1788	1235	1020	1685	569

Araştırma Komitesi Kararları Doğrultusunda Yeniden
Yapılan Soruşturma Sonucu Savcılıkça Verilen Kararlar

	1982	1983	1984	1985	1986
– Kamu davası açılması	8	7	8	15	14
– Takipsizlik kararının					
yerindeliği	82	90	60	34	37
– İtham oranı (%)	8.9	7.2	11.8	30.6	27.5

2.2. İtham benzeri sistem

Bu sistemde bir kamu görevlisinin yetkisini kötüye kullanılması veya cebir ve işkence suçu işlemesi (Japon Ceza Kanunu madde 193-196, Japon Yıkıcı Faaliyetlerin Önlenmesi Kanunu Madde 45) halinde verilen takipsizlik kararına karşı kişi bir bölge mahkemesine başvurabilir (Japon Ceza Usulü Kanunu Madde 262). Bu başvuru haklı görüldüğünde, mahkemece baro üyesi bir avukat seçilerek savcılık işlevini görmek üzere mahkemece karar verilinceye kadar görevlendirilmektedir. Bu uygulama Japonya'daki savcılık tekelinin tek istisnasını oluşturmaktadır.

Türk Ceza yargılamasında kamu davası için yeterli delil testi öngörül-müştür. Ceza yargılamasının tesisinde yanıtlandırılacak soru; toplanan delil-lerin Kamu davası açılmasını haklı çıkaracak yeterlikte olup olmadığıdır. Bir suçun kimliği bilinen bir kişi tarafından işlendiği, kabul edilebilir, esaslı ve güvenilir delille desteklenmedikçe C. Savcılığınca kamu davası açılmamalıdır. Bu testin gerçekçi olması açısından mahkumiyet olasılığının beraatten fazla olmasınınhalinde dava açılması söz konusu olabilmelidir.

Ne varki, Cumhuriyet Savcıları Ceza Ulusünün 148/2. maddesini uygu-lamasında "yeterli delil" ölçütünü değerlendirirken yeterince titiz davranma-ması sonucu beraat oranı oldukça yüksektir. Mahkeme türleri itibariyle oran-sal dağılımı göstermek üzere aşağıdaki tabloya yer verilmiştir.

Ceza Mahkemelerinde Karara Bağlanan Davaların Oransal Dağılımı (%)
(1991)

Mahkeme türü	Karar Türleri					
	Beraat	Mahku-miyet	Göevs. Yetkis.	Birleş-tirme	Davanın düşnesi	TCK. 119 Md. göre ortadan kaldırılan Kamu Davası
D.G.M.	53.36	28.51	6.42	7.18	1.74	2.79
AĞIR CEZA	31.31	54.13	7.49	3.03	3.43	0.61
ASLİYE HUKUK	28.97	48.98	4.33	3.77	10.90	3.05
SULH CEZA	10.96	60.30	2.67	1.46	5.18	19.43
TRAFİK	0.77	3.83	0.04	0.00	0.74	94.62
İCRA CEZA	3.36	49.00	0.04	0.24	45.98	1.38
ÇOCUK	16.12	70.83	4.11	8.17	0.57	0.20
TÜRKİYE	16.08	52.74	2.74	2.04	17.24	9.16

Hazırlık soruşturmasında;

- * Sanığın savunmasının alınmamış olması,
- * Savunma için ileri sürülen hususların incelenmemesi ve/veya delille-rin toplanmaması,

- * Mağdur veya sanığa ait gerekli raporların alınmamasına karşın açılan kamu davaları mahkemeler için yapay iş yükü oluşturmaktadır.

Hazırlıkta sanık ikametgahının kesin olarak belge ile saptanmaması sonucu haklarında mahkemelerce gıyabi tutuklama kararı verilmesine karşın sanıkları bulunmayan Ankara ve İzmir Ağır Ceza Mahkemelerinde (14.8.1992 tarihinde belirlenen) oranlar da küçümsenmeyecek bir tablo sergilemektedir.

ANKARA

Mahkeme Adı	Derdest Dava Sayısı (A)	Gıyabi Dosya Sayısı (B)	B/A (%)
1. Ağır Ceza Mahkemesi	125	25	20.00
2. Ağır Ceza Mahkemesi	128	15	11.72
3. Ağır Ceza Mahkemesi	204	25	12.25
4. Ağır Ceza Mahkemesi	136	24	17.65
5. Ağır Ceza Mahkemesi	143	25	17.48
6. Ağır Ceza Mahkemesi	107	24	22.43
7. Ağır Ceza Mahkemesi	103	13	12.62
8. Ağır Ceza Mahkemesi	125	22	17.60
9. Ağır Ceza Mahkemesi	162	20	12.35
TOPLAM	1233	193	15.65

İZMİR

Mahkeme Adı	Derdest Dava Sayısı (A)	Gıyabi Dosya Sayısı (B)	B/A (%)
1. Ağır Ceza Mahkemesi	295	90	30.50
2. Ağır Ceza Mahkemesi	254	80	31.50
3. Ağır Ceza Mahkemesi	224	35	15.62
4. Ağır Ceza Mahkemesi	202	53	26.23
TOPLAM	975	258	26.46

SONUÇ

"Beraat" oranının oldukça düşük (0.005) ve "kamu davası açılması" gerekirdi türündeki karar sayısının az olması karşısında Japonya'da uygulana gelmekte olan kamu davasının açılmasında takdirilik ilkesinin kusursuz sayılabilecek bir çizgide somutlaştığı görülmektedir.

Güven ifadesi olan "takdir" ceza adaleti kurumlarındaki davranışlara rehber ahlak kurallarının ciddi şekilde dejenerek edilmediği bir toplumda yalnızca etkin bir varlık sürdürebilir. Japon Savcıları bu güven ortamında bir suç olgusunu değerlendirme becerisini geliştirebilmekte; Kamu davasının açılması kadar ertelenmeside önemli olabilmektedir. Kolluk ve Savcılık düzeyinde var olan bu geniş takdir hakkı fazlaca suç yaratmayı ve kişileri etkilemeyi gidermektedir. Kuşkusuz, Japon ceza adaleti kurumlarında var olan yüksek derecedeki disiplin ve kararların grupta veya çalışma arkadaşlarına danışılarak verilmesi de önemli özelliklerdir.

Ceza yasalarında vurgulanan değer ve menfaatlerin korunmasında temel işlev gören ceza adaleti yönteminin saygınlık ve etkinliğini insan haklarına zarar vermeksizin sağlamak ve sürdürmek üzere sistemimize giren yarpay işlerin ayıklanması bağlamında kamu davası açılması için öngörülen "yeterli delil" testine işlerlik kazandırılması ve ayrıca "iddianamenin reddi" kurumunun ceza usulüne alınması akılcı ve çağdaş bir çözümleme olacaktır.

● CEZA HUKUKU

TASARLANMIŞ EHLİYETSİZLİK

Prof. Dr. Faruk EREM (*)

● **ANLATIM DÜZENİ** : I- Giriş. II- Ceza Yasası ile ilişkiler. 1- Tasarlanmış sarhoşluk. 2- Tasarlanmış ehliyetsizlik halinin açıklanması. a- Klasik anlayış. b- Psikolojik anlayış. III- Kanunumuz açısından durum.

I – GİRİŞ

Bir kimsenin işlemeğe karar verdiği bir suç işleyebilmek için kendisini ceza hukuku açısından "ehliyetsiz" hale getirilmesi (1) böylece "cezazsızlık" veya "mazeret sebebi" sağlamak istemek durumunda olması oldukça tartışmalı bir konudur.

Böyle bir hükme kaynak eski İtalyan Ceza Kanununda (2) ve Ceza Kanunumuzda rastlanmamaktadır. Bununla beraber kanunumuz açısından "tasarlanmış sarhoşluk" bakımından tartışmalara raslanmaktadır (3).

Buna karşın kaynak Kanun yerine geçen Yeni İtalyan Kanunu 85. maddesinde bilmek ve istemek ehliyetine sahip olmayana Ceza verilemeyeceğine işaret etmiş 87. maddesinde ise bu hükme şu halin girmeyeceğini belirtmiştir: "bir suç işlemek veya bir mazeret hazırlamak için kendisini bilmek ve istemek ehliyetsizliğine sokan kimse".

II – CEZA YASASI İLE İLİŞKİLER

Bu hükümleri Ceza Kanunumuz hükümleri ile karşılaştırmada fayda vardır:

(*) **Ankara Barosu Avukatlarından.**

(1) Moro (A.), *La Copacita giurica penale* (Padova, 1939), ss. 1.

(2) Antolisei, *Manuale di diritto penale* (Milano, 1960), s. 448. Bettiol, (G.), *diritto penale*, 5. Bası (Palermo, 1962) s. 241.

(3) Bu konuda özlü bilgi için bk. Alacakaptan (U.) *Sarhoşluk Halinde İşlenen Suçlarda Cezai Mesuliyet* (Ankara, 1961), ss. 137.

1) Tasarlanmış sarhoşluk:

Ceza Kanunumuz (m. 48/2) "ihtiyari sarhoşlukla veya ihtiyari uyuşturucu madde tesiriyle işlenen fiiller" in cezasız kalmayacağı hükmüne yer vermiş, fakat suç işlemek veya mazeret hazırlamak niyeti ile kendini sarhoş eden ve suç işleyen kişinin halinden söz edilmemiştir, dolayısı ile "tasarlanmış sarhoşluk" dan söz edilmemektedir. Yeni İtalyan Kanunu hem tasarlanmış sarhoşluğu şiddet sebebi saymış, hem de daha geniş bir hüküm getirmiştir:

"Tasarlanmış ehliyetsizlik (actio libera in causa) (4) halinde fail sorumlu tutulmuştur.

2) Tasarlanmış ehliyetsizlik halinin açıklanması :

a) Klasik anlayış:

Her ne kadar doktrinde fikir ayrılıkları varsada bu kavram –genellikle– şöyle açıklanmaktadır: Bu sorumluluk ehliyetsiz iken işlenen suçtan sorumluluk değil, suça takaddüm eden fiilden sorumluluktur. Kendini ehliyetsiz kılma hali ile suçun işlenmesine başlanılmıştır. Tasarlanmış ehliyetsizlik ile suç arasında kronolojik bir bağ (nedensellik) düşünülmelidir. Suçun icrasına başlanmıştır (5). Kişi kendisini belli maksatla ehliyetsiz kılmağa başlaması ile suçun "icrası" na bilerek ve isteyerek başlamış demektir. Bir kimse bir hayvan aracılığı ile suçu işleyince nasıl sorumlu tutuluyorsa tasarlanmış ehliyetsizlikte de durum aynıdır, kişi kendisini kullanmıştır (6). Kuşkusuz ehliyetsiz kişinin bu esnada işlediği suçta, kasıt yoktur. Fakat kastın icra hareketlerinin her safhasında bulunması şart değildir (7). "Manevi unsurun suçun tamamlanması anında mevcudiyetinin zaruri olmadığı fikri doğrudur" (8).

Suç işlemek için kendisini ehliyetsiz hale sokan kişi sadece "ihzari hareket" işlemiş sayılmaz.

Bir başka anlayış "objektif sorumluluk" fikrine dayanmak ister. Fakat suçun objektif kurallarını işlemekle sorumluluğun oluştuğunun kabulü mümkün müdür? Kastın ve taksirin bulunmadığı söylenebilir mi? Sonuçta bu tür olay-

(4) Bk. Venditti (R.), actio libera in causa (Enciclopedia del diritto I, s. 534.

(5) bk. Bettiol, s. 24, Antolisei (F.), Manuale di diritto penale, Parte generale (Milano, 1960) s. 448.

(6) Bk. Antolesei, s. 448, 449.

(7) Alacakaptan, s. 140.

(8) Alacakaptan, s. 145.

larda objektif sorumluluk düşünülemez. "actio Libera in Causa" da kasıt veya taksir vardır, denebilir mi? Sanık kendisini ehliyetsiz kılmış, diğer bir deyimle fiili değil, ehliyetsizliği istemiştir. Fakat bu düşünce doğru sayılamaz. Gerçekte fail hem ehliyetsizliği, hem suçu istemiştir. İstenmiş ehliyetsizlik ile suç arasındaki nedensellik bağı vardır. Çünkü fail suçu işleyebilmek için kendini ehliyetsiz hale getirmiştir.

b) Psikolojik anlayış:

"Muayyen bir saatte uyanma isteyen bir kimse, uykusu ne kadar derin olursa olsun, evvelden tesbit ettiği saatte nasıl uyanıyorsa şuurun berrak olduğu devrede muayyen bir suçu işlemeyi kararlaştıran ve bu kararını gerçekleştirmek için tamamen sarhoş olan kimsede, fizik hareket imkanı kalmamışsa o suçu işleyecektir (9). İlliyet bağının fiilen, suçun bütün evrelerinde bulunması gerekli değildir. Kastın suçun tamamlanmasına kadar mevcut olması aranamaz. Kastın suçun her hangi bir safhasında var olması yeterlidir. Saatli, zamanlı bir bombanın konulmasından sonra failin kendini ehliyetsiz hale sokması nasıl kabul edilemezse, bomba konulmasından evvel kendini ehliyetsiz kılan kişi hakkında da aynı şekilde düşünmek gerekir.

Tasarlanmış ehliyetsizlik diğer bir unsur ile bozulabilir: (A) diğer bir kişiyi, (B)'yi öldürmek için ehliyetsiz hale gelmiş, fakat fiil sırasında (B)'nin tearuzuna uğramış, meşru müdafaa sınırına girmiş ise artık tasarlanmış ehliyetsizlikten söz edilemez (10).

III – KANUNUMUZ AÇISINDAN DURUM

Kuşkusuz "tasarlanmış ehliyetsizlik" konusu "Tasarlanmış sarhoşluk" ile ilgili bir konudur (11). Tasarlanmış sarhoşluk üzerinde duran yazarlardan bazıları kanunumuzdaki boşluğu öngörebilmişlerdir, özellikle Alacakaptan bunlar arasındadır: "Uyku ilaçları da hareketsizlik neticesi doğurdıkları için esas itibarıyla kanunumuzu ilgilendirmezler. Fakat ihmali suçların işlenmesi gayesi ile kullanıldıkları takdirde actiones liberae in causa prensibine tabi olurlar (12).

(9) Alacakaptan, s. 149, Manzini (V.), Trattato di diritto penale Italiano, (Torino, 1926), I, ss. 494.

(10) Vendetti, s. 538.

(11) Saltelli (C.) - Di Falco (E.), Commento teorico-pratico del nuovo Codice penale, I, s. 409.

(12) Alacakaptan (U.) Sarhoşluk halinde işlenen suçlarda cezai mesuliyet (Ankara, 1961), s. 35.

Adalet Bakanlığının tasarısında (m. 37) arızı sarhoşluk "irade dışı sarhoşluk" olarak isimlendirilmiş, sarhoşluk sebebi ile "şuuru veya hareket serbestliği tamamen kalkmış bulunan kimse"ye ceza verilemeyeceğine işaret olunmuştur. İradi sarhoşluk halinde ise ceza verilecektir. Bu bakanlık tasarısında "tasarlanmış sarhoşluk"a ve tasarlanmış ehliyetsizliğe temas olunmamıştır.

KARŞILIKSIZ ÇEK KEŞİDE ETMEK SUÇUNDA ŞİKAYET HAKKI

Ersan ŞEN (*)

• **ANLATIM DÜZENİ** : I- Giriş. II- Karşılıksız çek keşide etmek suçu. III- Karşılıksız çek keşide etmek suçuna ilişkin şikayet hakkı. A- Şikayet hakkının devrini kabul eden görüş. 1- Şikayet hakkının üçüncü bir kişiye devri hali. 2- Şikayet hakkının cirantaya devri hali. B- Şikayet hakkının devrini kabul etmeyen görüş. 1- İzah. 2- Bu görüşü destekleyen Yargıtay ve mahkeme kararları. IV- Her iki görüşün mukayesesi ve kanaatimiz. V- S o n u ç.

I – GİRİŞ

Türk Hukukunda bir kıymetli evrak olarak kabul edilen çek, TTK'nun kambiyo senetlerine ilişkin 4. faslının 3. kısmında 692-735. maddelerinde ele alınarak ticari senet sayılmış ve ayrıca 19.3.1985 tarih ve 3167 sayılı "Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun" tarafından getirilen özel hükümlerce düzenlenmiştir.

Yargıtay ve doktrin, çeki, kayıtsız ve şartsız belli bir bedelin ödenmesi için yapılan havale ve ödeme aracı olarak kabul etmiştir (1). Bu nedenle, TTK'da belirtilen esaslı unsurlara sahip bir çeki kanuna uygun bir şekilde elinde bulunduran kişi, TTK'nun 708. maddesinde öngörülen ibraz müddetleri içinde veya çeklerde vade hususunun kabul edilmemesi nedeniyle, üzerinde yazılı tarihten önce (2) tahsil için muhatap bankaya ibraz edecek ve

(*) İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Ceza Hukuku ve Ceza Yargılaması Hukuku Araştırma Görevlisi.

- (1) YHGK. 24.12.1969, 1283/886 – Y. 11. HD. 29.3.1977, 1467/1548 Dönmezer Sulhi, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, 1990, İst. s. 433. – Tekil Fahiman, Kıymetli Evrak Hukuku, 1980, İst. s. 169. – Malkoç İsmail – Güler Mahmut, Çek Yasası ve Senetlerle İşlenen Suçlar, 1990, Ankara, s. 20. – Reisoğlu Seza, Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek, 1988, İst. s. 14.
- (2) Belirtmeliyiz ki, kıymetli evrak hukukunda kayıtsız ve şartsız bir ödeme vasıtası olan çek konusunda vade esaslı kabul edilmemekle birlikte, kanun koyucu TTK'nun 707/II. maddesi ile 3167 sayılı Kanununun 16/I. maddesinde "keşide günü olarak gösterilen günden önce ödenmek için ibraz olunan çek ibraz günü ödenir" ve "...üzerinde yazılı keşide tarihinden önce, 4. maddeye göre ibraz edildiğinde, ..." hükümlerinde sonraki tarihli (postdate) çek tipine yer vererek uygulamada ve çekin niteliği üzerinde hukuki sorunlar

eğer çekte yazılı bedel keşideci tarafından muhatap bankada bloke edilmiş ise, çekin arkasına bu banka tarafından karşılığının bulunmadığı ibaresi yazılacaktır (3).

II – KARŞILIKSIZ ÇEK KEŞİDE ETMEK SUÇU

Kıymetli evrak niteliğini haiz bir çekin muhatap bankaya ibrazına rağmen çekte yazılı olan bedelin bankada bulunmaması neticesinde 3167 sayılı Kanunun 16/l. maddesinde tanımlanan karşılıksız çek keşide etmek suçu, bu çekin keşidecisi aleyhine olacaktır. 3167 sayılı Kanunda düzenlenen karşılıksız çek keşide etmek suçu nedeniyle bu çeki keşide eden kişi hakkında gerekli cezai takibatın yapılabilmesi için aşağıda belirteceğimiz hususi şartların gerçekleşmesi zorunludur:

1– Çekin, TTK 692, 693. maddelerde sayılan unsurlara uygun biçimde düzenlenmiş olması,

2– Çekin, TTK.nun 708. maddesinde öngörülen ibraz müddetleri içinde veya üzerinde yazılı tarihten önce 3167 sayılı Kanunun 4. maddesine göre tahsil için muhatap bankaya ibraz edilmesi,

3– 3167 sayılı Kanunun 5. maddesi gereğince, kısmen de olsa yeterli karşılığının bulunmadığı tesbit edilmesi halinde, ibraz tarihi ile kısmen veya tamamen ödememe sebebi çekin üzerine yazılmak suretiyle çeki bankaya ibraz eden hamile verilmesi,

4– Karşılıksız çek keşide eden kişinin 3167 sayılı Kanunun 7. maddesi uyarınca muhatap banka tarafından yapılan ihtara rağmen, aynı kanunun 8. maddesinin sağladığı düzeltme hakkını kullanmamış olması,

doğurabilecek bir düzenlemeyi getirmiştir. Çünkü keşide edildiği tarihte muhatap bankaya ibraz edilen çekin ödenmesi kanuni bir zorunluluktur. Buna rağmen, kanun koyucu tarafından fiili olarak sonraki tarihli çek tipinin kabul edilmesi neticesinde, muhatap bankaları çek bedelini fiili vadeli keşide tarihlerinden önce ödememeğe yöneltmiş ve böylece çekin hukuki esasına ters düşecek bir uygulama başlatılmıştır.

Kanaatimize göre, kayıtsız ve şartsız bir ödeme aracı olan çek konusunda, öncelikle yukarıda belirtilen kanunlarda mevcut olan postdate çek tipi kaldırılmalı, böylece gerek hukuki ve gerekse fiili anlamda vade esası kesinlikle kabul edilmemeli ve bu esasa ters düşecek çek keşide edilmesi halinde ise tanzim edilen bu evrakın ilgili mevzuat anlamında bono (emre muharrer senet) olarak kabul edilmesi veya duruma göre çek hükümlerinden yararlandırılmaması hukuken yerinde olacaktır.

- (3) Çek hakkında geniş bilgi için bkz.: Reisoglu Seza, age, s. 12-21 – Tekil Fahiman, age, s. 169-190 – Poroy Reha, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 1989, İst., s. 249-290 – Oğuzoğlu Çetin, Açıklamalı-İçtihatlı Uygulamada Bono ve Çek Sorunları, 1988, İst., s. 83-98 – Donay Süheyl, Son Değişikliklerle Çek, 1990, Kırklareli, s. 1-62 – Malkoç - Güler, age, s. 17-49.

5- 3167 sayılı Kanunun 16/II. maddesine göre, çek hamilinin, suç tarihinden sonra, yani çekin tahsil için bankaya ibraz edilerek karşılığının bulunmadığının belirlenmesinden itibaren, TCK'nun 108. maddesinde öngörülen hak düşürücü süre içinde CMUK'nun 151/IV. maddesinde belirtilen biçimde şikayet hakkını kullanmış olması halinde (4), yetkili Cumhuriyet savcı-

- (4) Yargıtay kararları ve doktrin arasında yukarıda belirttiğimiz şikayet hakkının başlangıç tarihi konusunda fikir ayrılıkları mevcuttur. Karşılıksız çek keşide etmek suçu, 3167 sayılı Kanunun 16/II. maddesine göre takibi çek hamilinin şikayetine bağlı tutulduğu ve aynı kanunun 1/II. maddesi gereğince bu konuda TCK'nun şikayet hakkı ile ilgili 99 ve 108. maddeleri uygulanacağı için, yukarıda izaha çalıştığımız suç ile ilgili şikayet hakkının başlangıç tarihi, diğer takibi şikayete bağlı suçlar gibi failin ve fiilin öğrenildiği tarihten itibaren işlemeğe başlaması gerekir. Böylece failin ve fiilin öğrenilmesi ile birlikte şikayete ilişkin başlangıç süresi, çekin tahsil amacıyla muhatap bankaya ibraz edildiği tarih olarak kabul edilecektir. 3167 sayılı Kanunun 7, 8 ve 16/II. maddelerinin keşideciye tanıdığı ihtar ve düzeltme hakkına ilişkin hususlarının bu tarihin başlangıcını geciktirmemesi lazımdır. Çünkü, karşılıksız çek keşide etmek suçu, çekin hamili tarafından tahsil maksadıyla bankaya ibraz edildiği tarihte oluşacak ve mağdur da suç teşkil eden fiili ve faili bu tarihte öğrenmiş olacaktır. Yargıtay 7. Ceza Dairesi, 13.10.1989, 1851/9449 sayılı kararı ile bu görüşü benimsemiştir. Doktrinde, Reisoğlu, Yargıtay 7. Ceza Dairesi ile aynı görüştedir (Reisoğlu Seza, age, s. 166-177). Donay ise, 3167 sayılı Kanun gereğince düzeltme hakkına sahip bulunmayan çek keşidecileri hakkında şikayet hakkının başlangıç tarihini yukarıdaki şekilde kabul etmiştir (Donay Süheyl, age, s. 156). Bununla birlikte doktrinde Dönmezer, çek hamilinin şikayetine ilişkin sürenin, çekin karşılıksız kalması nedeniyle ödenmemesi tarihinde değil ve fakat keşideciye yapılan ihtarın neticesiz kalmasıyla ortaya çıkacak tarihten itibaren işlemeğe başlayacağı fikrini ileri sürmüştür (Dönmezer Sulhi, age, s. 441-442). Belirtmeliyiz ki, doktrinde Donay'a göre, 3167 sayılı Kanunun 8 ve 16/II. maddesi nedeniyle, bir yıl içinde iki defa kullanılabilen düzeltme hakkını tamamlayan ve kaybeden çek keşidecileri hakkında, çeklerin karşılıksız kalması neticesinde çek hamilleri lehine doğacak şikayet hakkının başlangıç tarihi daima söz konusu çekin muhatap bankaya ibraz edildiği tarih olmalıdır. Bununla birlikte, düzeltme hakkına sahip olan çek keşidecileri için 3167 sayılı Kanunun 16/II. maddesi özel bir düzenleme getirmiş ve düzeltme hakkını kullanan bu keşidecilerin aleyhinde çek hamillerinin şikayet hakkının doğmayacağı ifade edilmiştir. Böylece TCK'daki kurala, 3167 sayılı Kanunun bu hükmü bir istisna getirmiş olmaktadır (Donay Süheyl, age, s. 157-158). Ayrıca doktrinde Malkoç ve Güler, yukarıda belirttiğimiz görüşler arasında tercih yapmamışlar ancak Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 4.11.1988, 3708/10988 sayılı kararını kanaatimize göre yanlış yorumlayarak çek keşidecisinin düzeltme hakkını kullanabilmesi için muhatap bankanın ihtar göndermesini bir takip şartı olarak kabul etmişlerdir (Malkoç-Güler, age, s. 162-164). Oysa Yargıtay 7. C.D. bu kararında, 3167 sayılı Kanun doğrultusunda muhatap bankaca çek keşidecisine ihtarın yapılmasını ve düzeltme hakkını bu keşidecisinin kullanıp kullanmadığının belirlenmesini bir takip şartı olarak değil, cezalandırabilme şartı olarak benimsemiştir. Çünkü Yargıtay 7. C.D., 3167 sayılı Kanun hükümleri gereğince, muhatap banka tarafından keşideciye ihtarın çekilerek düzeltme hakkını kullanabilme imkanının sağlanmasını, keşidecinin çekte yazılı olan bedeli ödeme konusunda iyi niyetinin bulunup bulunmadığını göstereceğini ve bu hususun bir cezalandırabilme şartı olarak gerçekleşmesi gerektiğini ifade etmiştir. Kanaatimize göre doktrinde Donay'ın da belirttiği gibi, bu konuda TCK. ve 3167 sayılı kanun hükümlerine bağlı kalmak ve şikayet hakkının, düzeltme hakkına sahip olan keşidecilerin işledikleri karşılıksız çek keşide etmek suçları hakkında bu haklarını kullanmamalarıyla ortaya çıkacağını, fakat böyle bir düzeltme hakkına sahip olmayan çek keşidecileri için ise çekin hamil tarafından bankaya ibraz tarihi ile doğacağını kabul etmemiz gerekir.

lığı karşılıksız çek keşide etmek suçu hakkında hazırlık tahkikatını yapacak ve neticede iddianame tanzim ederek kamu davasını açacaktır (5).

III – KARŞILIKSIZ ÇEK KEŞİDE ETMEK SUÇUNA İLİŞKİN ŞİKAYET HAKKI

Yukarıdaki şekilde sıraladığımız ve izah ettiğimiz şartların gerçekleşmesi ile oluşan karşılıksız çek keşide etmek suçuna ilişkin şikayet hakkının kimin tarafından kullanılabileceği konusunda Yargıtay 7. Ceza Dairesi'nin kararlarıyla (6), doktrin arasında farklı bir düşünce oluşmuş ve uygulamada karışıklığa neden olabilecek bir hukuki sorun ortaya çıkmıştır.

A– Şikayet Hakkının Devrini Kabul Eden Görüş

1– Şikayet Hakkının Üçüncü Bir Kişiye Devri Hali

3167 sayılı Kanununun 16/II. maddesine göre, karşılıksız çek keşide etmek suçundan dolayı, cezai takibat yapabilmek, çek hamilinin şikayetine bağlı tutulmuştur. Yargıtay 7. Ceza Dairesi bir kararında (7), hamiline olarak tanzim edilen bir çekin hamili tarafından bankaya ibraz edilmesi neticesinde karşılığının bulunmadığı tesbit edildikten sonra 3. kişiye devredilmesinin karşılıksız çek keşide etmek suçundan dolayı ortaya çıkan şikayet hakkının da bu kişiye geçmesi sonucunu doğuracağını kabul etmiştir. Böylece uygulamada ve doktrinde, sadece hamiline yazılı çeklerden dolayı değil, bir başkasına devri mümkün olan nama veya emre yazılı çeklerin de lehdarı tarafından bankaya ibraz edilerek karşılığının bulunmadığı tesbit ettirildikten sonra, çek hamilinin üçüncü bir kişiye hem alacağını temlike, hem de aleyhinde işlenen karşılıksız çek keşide etmek suçundan dolayı sahibi olduğu şikayet hakkını devretmeğe hukuken yetkili bulunacağını benimseyen ve hukuki ihtilâflara yol açabilecek bir fikir doğmuştur (8).

-
- (5) Yargıtay 3. C.D., 17.11.1986, 12466/12277 sayılı kararı ile suçun işlendiği yerin çekin tahsil için ibraz edildiği banka şubesinin bulunduğu yer olduğu esasını kabul etmiştir. Böylece bu yerdeki adli makamlar suç ile ilgili hazırlık soruşturması ve son soruşturmanın yapılmasında yetkili sayılmış olmaktadır. Ayrıca bkz. Donay Süheyl, age, s. 141-144.
- (6) Yargıtay 7. Ceza Dairesi; 24.11.1989, 679/11430 - 12.10.1989, 1796/9386 sayılı kararları.
- (7) Yargıtay 7. Ceza Dairesi, 24.11.1988, 679/11430 sy. kararı.
- (8) Bu görüşe kısmen katılan Malkoç-Güler, age, s. 163, dn. 156. ve tam olarak katılan Ankara 8. Asliye Ceza Mahkemesi 13.2.1990, 1989/1244 E., 1990/84 K. sayılı – İstanbul 9. Asliye Ceza Mahkemesi 27.1.1989, 1988/112 E., 1989/19 K. sayılı hükümlerini gösteririz (Neşredilmemiştir).

Yargıtay 7. Ceza Dairesi ve bu kanaatteki uygulama ve doktrin, çekin muhatap bankada karşılığının bulunmadığı hamili tarafından tesbit ettirildiğinde ortaya çıkan karşılıksız çek keşide etmek suçundan doğan şikayet hakkının bir başkasına alacak ile beraber devrini kabul eden fikirlerini destekleyecek şu gerekçeleri benimsemektedirler:

a) Türk hukukunda, kayıtsız ve şartsız bir ödeme vasıtası olan çekin karşılığının muhatap bankada mevcut olmadığı tesbit ettirilmiş olsa bile, bu çekin hem hukuki, hem de cezai neticeler doğurabilecek hakları ile birlikte, üçüncü bir kişiye devrini engelleyen kanuni bir hüküm mevcut değildir. Gerçekten TTK'nun 705. maddesi karşılıksız olduğu tesbit ettirilen çekin bir başkasına devri halinde alacağın temlik hükümlerinin uygulanacağından söz etmekteyse de, bu hükümden hareket ederek, cezai takibat için gerekli olan şikayet hakkının üçüncü bir kişiye devrine -sanık keşideciyi koruyacak biçimde- engel teşkil edeceği sonucuna ulaşmamak gerekir.

b) Çek hamili sözünden kastedilen, çeki kanuna uygun şekilde elinde bulunduran kimse olmalıdır (9). Çek hamili o çekten doğan alacağı tahsil yetkili olduğu gibi, o çekin ademi tediyesinden dolayı keşideci aleyhine her türlü hukuki haklara sahip olması kanun gereğidir. Kanun hükümleri tarafından hamile verilen yetkilerin, sanık durumunda olan kişileri himaye etmek için ortadan kaldırılamayacağı ve bu konuda kanun koyucunun görüş ve kasdının olmadığı ilgili hükümlerin incelenmesi neticesinde açıkça anlaşılacaktır.

2- Şikayet Hakkının Cirantaya Devri Hali

Şikayet hakkının bir başkasına devrini kabul eden görüş, hamili tarafından muhatap bankaya ibraz edilerek karşılığının bulunmadığı tesbit ettirilen bir çekin TTK'nun 720. maddesi nedeniyle hamilin sahip olduğu kanuni rücu (müracaat hakkının kullanılmasıyla çekte yazılı olan alacak bedelini kendisinden önceki cirantalardan tahsil etmesi halinde, alacak bedelini ödeyerek çeki devralan cirantanın keşideciye karşı hem hukuki bakımdan alacak hakkını, hem de cezai bakımdan karşılıksız çek keşide etmek suçundan dolayı şikayet hakkını kullanarak takip yapabilmesini kabul etmiştir. Nitekim Yargıtay 7. Ceza Dairesi (10), çek arkasında mevcut olan ciro silsilesi içinde adı geçenlere çekin iadesi her zaman mümkün olacağından cirantalar

(9) Reisoğlu Seza, age, s. 175.

(10) Yargıtay 7. Ceza Dairesi, 12.10.1989, 1796/9386 sy. kararı.

arasında ismi geçen müştekinin şikayet hakkının bulunacağı gerekçesine dayanarak bir karar vermiştir. Böylece, çek arkasında cirosu bulunan bir ciranta çek hamilinin kendisi aleyhine yaptığı hukuki takibat neticesinde ödemiş olduğu alacak bedelini kötü niyetli keşideciden tahsil edebilmek için yukarıdaki suçtan doğan şikayet hakkını kullanabilecektir. Ayrıca, karşılıksız çıkan bir çek arkasında cirosunun bulunması nedeniyle hukuki bir sorumluluğu üstlenen cirantayı kötü niyetli olarak çekteki bedeli ödemeyen keşideci karşısında mağdur etmemek gerekir. Çünkü, karşılıksız çıkan bir çekin keşidecisi işlemiş olduğu suç ile sadece çek hamilini değil, o çekin cirantasını da zarara uğratabilmektedir.

Böylece, karşılıksız çek keşide etmek suçundan dolayı şikayet hakkının bir başkasına devrini kabul eden görüş, çekin karşılıksız çıkmasından sonra çek hamili tarafından kanuna uygun şekilde üçüncü bir kişiye veya kendisinden önceki bir cirantaya devredilmesi halini suçtan doğan şikayet hakkının da devrini sağlayacağı esasını benimsemiş olmaktadır.

B – Şikayet Hakkının Devrini Kabul Etmeyen Görüş

1- İzah

Doktrinde ve uygulamada, takibi çek hamilinin şikayetine bağlı olan karşılıksız çek keşide etmek suçundan doğan şikayet hakkının bir başkasına, yani, üçüncü bir kişiye veya çekte yer alan bir cirantaya devri görüşüne karşı olanlar (11), hukuki açıdan böyle bir düşünceye katılmanın mümkün olmayacağını iddia etmişlerdir.

Bu fikrin eleştirisini yapan doktrine göre, çek hamili sıfatının kanuni şartlara uygun olarak tanzim edilen bir çeki yine kanuna uygun bir şekilde elinde bulunduran kişiye ait olduğu bir gerçektir (12). TTK. anlamında ise, bir çekin kıymetli evrak olarak muntazam ciro silsilesi neticesinde bir başkasına devri suretiyle ticari dolaşımı mümkün olmaktadır. Bununla birlikte, bu

(11) Dönmezer Sulhi, age, s. 442. – Donay Süheyl, age, s. 153. – Doktrinde bu fikre kısmen katılan ise, Malkoç-Güler, age, s. 162. – Ankara 8. Asliye Ceza Mahkemesi, 22.11.1988, 1987/606 E., 1988/860 K. – Kadıköy 3. Asliye Ceza Mahkemesi, 13.3.1987, 1986/167 E., 1987/127 K. (Neşredilmemişlerdir) – Ayrıca Yargıtay 7. Ceza Dairesi önceki kısımda belirttiğimiz kararlarında şikayet hakkının devrini kabul ederken, bazı kararlarında da değişik hukuki gerekçelere dayanarak şikayet hakkının devrini hukuka aykırı saymıştır. Bu kararlara örnek olarak, Y. 7. CD., 22.6.1990, 10731/8253 – 20.10.1988, 3169/9972 sayılı kararlarını gösterebiliriz.

(12) Dönmezer Sulhi, age, s. 441. – Donay Süheyl, age, s. 153-154. Malkoç-Güler, age, s. 162. – Reisoğlu Seza, age, s. 174-175. Bozer Ali, Bankacılar İçin Kıymetli Evrak Hukuku Bilgisi, 1986, Ankara, s. 446.

dolaşım esnasında çeki son olarak elinde bulunduran ve muhatap bankaya tahsil için ibraz eden kişi çek hamili sıfatına sahip olacaktır.

Böylece, muhatap bankaya kanuni süresi içinde ibraz edilen ve karşılığı bulunmaması nedeniyle ödenmeyen ve bu durumu tesbit edilen bir çekin kıymetli evrak olarak dolaşımı mümkün bulunmayacağı için, artık üçüncü bir kişiye devredilse veya çekteki herhangi bir cirantaya rücu edilse dahi, bu kişilerin yeni çek hamili olacağını kabul etmek hukuken imkansızlaşacaktır.

Uygulamada, karşılıksız çek keşidesi fiilinde ortaya çıkan bu hukuki mesele karşısında nasıl bir neticeye varılması gerekeceğini Yargıtay ve mahkeme kararlarıyla doktrinin görüşleri doğrultusunda teknik bir hukukçu olarak ilgili kanunun hükümlerine bağlı kalarak açıklamak istiyoruz.

2- Bu Görüşü Destekleyen Yargıtay Ve Mahkeme Kararları

Öncelikle Yargıtay 7. Ceza Dairesi'nin, birçok kararında şikayet hakkının bir başkasına devrini kabul eden kararlarına ters düşen kararlar verdiği ni belirtmek gerekir. Yargıtay 7. Ceza Dairesi bu kararlarında, 3167 sayılı Kanunun 16/II. maddesinde, yeterli karşılığının bulunmaması nedeniyle kısmen de olsa ödenmeyen çeki keşide eden kişiler hakkında takibat yapılmasının çek hamilinin şikyetine bağlı olduğu esasını ilgili kanuna uygun olarak benimsemiştir (13). Esasında, suç ile ilgili şikayet hakkının kime ait olduğu meselesindeki yegane sorun, çek hamilinin kim olarak kabul edilmesi gerektiği noktasında toplanmaktadır. Konuya bu açıdan baktığımız için, yukarıdaki Yargıtay kararlarının suç ile ilgili şikayet hakkının bir başkasına devrini kabul eden görüşü doğrulayacak biçimde de yorumlanması mümkündür. Çünkü, bu Yargıtay kararları suç ile ilgili şikayet hakkının çek hamiline ait olduğunu belirterek 3167 sayılı Kanunun 16/II. maddesini tekrarlarken, kimin çek hamili sıfatına sahip olabileceği konusunda ise, açıklık getirmemektedir.

Bununla birlikte Yargıtay 7. Ceza Dairesi bazı kararlarında ise, suç konusu çek arkasındaki ciro sıralaması içinde müştekinin adının çekin bankaya ibraz ve karşılıksız damgasını aldıktan sonra yazılı bulunmasının eksik soruşturma sebebi olacağını ifade etmiştir (14). Ayrıca Yargıtay 7. Ceza Da-

(13) Y.C.G.K., 6.6.1988, 167/254. – Y. 7. C.D., 9.10.1985, 5018/5952 – 17.3.1988, 13367/2818 sayılı kararları.

(14) Y. 7. CD., 22.6.1990, 10731/8253 – 30.6.1990, 10004/1692 sayılı kararı.

iresi, başka bir kararında da, dava konusu çekin ibrazında karşılığının bulunmadığının anlaşılmasından sonra ilk lehdarın cirosu sonucu çeki elinde bulduran müştekinin TTK'nun 705. maddesi hükmü dikkate alındığında şikayet hakkının doğmayacağını 3167 sayılı Kanun ve diğer ilgili mevzuat doğrultusunda kabul etmiştir (15).

Yargıtay Ceza Genel Kurulu ise, bir kararında, konumuza açık bir şekilde değinmemekle beraber, "karşılıksız çekte; suç, çekin bankaya ibraz ve karşılığının bulunmadığının anlaşılması ile oluşmasına göre, ibrazında tüm kanuni şartları içeren suça konu çekin karşılığının bulunmamasıyla 3167 sayılı Kanununun 16.maddesinde yazılı suç oluşmuştur" ifadesini kullanmış (16) ve bu nedenle çeki ciro yoluyla devralan ve çeki imzalayarak bankaya tahsile koyan kişinin çek hamili olup, şikayet hakkına sahip bulunacağını kabul etmiştir.

Uygulamada, suç ile ilgili şikayet hakkının bir başkasına devrini kabul etmeyen mahkeme kararları da mevcuttur. Örneğin; Ankara 8. Asliye Ceza Mahkemesi bir kararında, "3167 sayılı Kanunun 16/1. maddesinde tanımlanan karşılıksız çek keşide etmek suçu nedeniyle tahkikat yapılabilmesi çek hamilinin şikayetine bağlıdır. Dava konusu çek hamilinin şikayetçi olmadığı, gerçek hamilin ise, kanuni müddet içinde ve usulüne uygun şekilde herhangi bir şikayette bulunmadığı, kamu davasının çek hamili sıfatı taşımayan ve bu nedenle şikayette bulunma hakkına sahip olmayan kişinin başvurusu üzerine açıldığı anlaşılmıştır. Bu durumda, yargılama şartının gerçekleşmediği ve gerçek hamil açısından TCK.'nun 108. maddesinde öngörülen 6 aylık hak düşümü süresinin dolduğu anlaşıldığından, sanık hakkındaki kamu davasının CMUK.'nun 253/V. maddesi gözetilerek düşürülmesine..." diyerek hüküm vermiştir. (17). Keza, Kadıköy 3. Asliye Ceza Mahkemesi de bir kararında çeki bankaya ibraz eden kişinin çek hamili sıfatını haiz olarak suç ile ilgili şikayet hakkına sahip olacağını hükme bağlamıştır (18).

IV – HER İKİ GÖRÜŞÜN MUKAYESESİ VE KANAATİMİZ

3167 sayılı Kanunun 16/II. maddesi, karşılıksız çek keşide etmek suçundan dolayı şikayet hakkının sadece çek hamiline ait olacağı esasını benimsediğini yukarıdaki açıklamalarımızda ifade etmiştik. Yine aynı kanunun

(15) Y. 7. C.D., 20.10.1988, 3169/9972 sayılı kararı.

(16) Y.C.G.K., 9.10.1989, 7-213/280 sayılı kararı.

(17) Ankara 8. Asliye Ceza Mahkemesi, 22.11.1988, 606/870 (Neşredilmemiştir).

(18) Kadıköy 3. Asliye Ceza Mahkemesi, 13.3.1987, 167/127 (Neşredilmemiştir).

hükümleri incelendiği zaman, çek hamilinin tanımlanmamış olduğu ve bu Kanunun 1/II. maddesi gereğince, kanunda hüküm bulunmayan hallerde genel hükümlerin uygulanacağı belirtilerek, bu meselenin çözüleceği gösterilmiştir. Böylece, çek hamilinin kimler olabileceği hususunun tesbitinin TTK. hükümleri çerçevesinde yapılması gerekeceği ortaya çıkmış olmaktadır.

Buradan yola çıkarak TTK'nun çekle ilgili düzenlemesine bakacak olursak, kayıtsız ve şartsız bir ödeme aracı olan çeki kanuna uygun bir şekilde elinde bulunduran veya devralan kişinin çek hamili sayılacağı, ancak çekin karşılığının ödenmesi için muhatap bankaya sunulmasından itibaren gerek karşılığı bulunsun ve gerekse karşılığı bulunmasın çeki bankaya ibraz eden kişinin kanuni anlamda çek hamili sayılacağı kendiliğinden kabul edilecektir. Bu esasın aksini düşünerek, çekin karşılıksız olduğu tesbit ettirildikten sonra, üçüncü bir kişiye devredilmesi ve hatta çeki bankaya ibraz eden hamil tarafından kendisinden önceki bir cirantaya çekin karşılıksız kalması nedeniyle rücu edilmesi halinde, çekteki alacak hakkıyla beraber keşideci aleyhindeki cezai takibat için gerekli şikayet hakkının da temlik olacağını kabul etmek hukuken sakıncalı netileceler doğuracaktır. Çünkü, ilgili kanun hükümlerine göre, çekin muhatap bankada karşılıksız olduğu belirlendikten sonra devralan üçüncü kişi veya ciranta bu çekin kanuni hamili değildir.

TTK. ve 3167 sayılı Kanun, bir çek için ödemenin muhatap banka tarafından çeki bankaya ibraz eden hamile yapılabileceğini ifade etmiştir. Belirtmeliyiz ki, muhatap bankaya ibraz edilen çekin karşılığının olması halinde ibraz eden kişiye bedel ödenecek ya da karşılığının bulunmaması söz konusu ise, bundan sonraki işlemler, yani, ihtar ve düzeltme hakkının keşideciye yapılması ve kullandırılması bankaya çeki ibraz eden çek hamili lehine gerçekleştirilecektir. 3167 sayılı Kanunun "ihtar" başlıklı 7. maddesiyle "düzeltme hakkı" başlıklı 8. maddesi ve bunları kapsayan 16/II. maddesinde, muhatap bankaca, hesap sahibine ibraz tarihini izleyen 10 işgünü içinde gönderilecek yazılı uyarının alındığı ve alınmış sayılacağı günden başlayarak 7 işgünü içinde; -çek tutarını ya da karşılıksız kalan bölümünü- diğer unsurlarla beraber hamil adına, yani çeki bankaya ibraz eden kişiye ait olmak üzere muhatap bankaya yatırma zorunluluğunu yerine getirmek şartıyla, düzeltme hakkını kullanarak, karşılıksız çek keşide etmek fiilinin cezai müeyyidelerinden kurtulabilme imkanını tanıyan düzenleme, keşideci lehine olarak getirilmiştir. Bu düzenlemeden de anlaşılacağı gibi çekin muhatap bankada karşılığının olmadığına tesbit edilmesine rağmen, yine ödeme mümkün olmakta ve bu ödeme sadece çeki bankaya ibraz eden çek hamili adına yapılabilmekte ve keşideci, aleyhine uygulanacak olan yaptırımlardan kurtulabilmektedir.

3167 sayılı Kanunun "ibraz ve ödeme" başlıklı 4. maddesi ve bunu tamamlayan "çek karşılığının ödenmemesi" başlıklı 5. maddesinde; muhatap bankaca çekin üzerinde yazılı tutarın kısmen veya tamamen ödenmeyeceğinin belirlenmesi halinde, ibraz tarihi ile kısmen veya tamamen ödenmeme sebebi ve ayrıca hamilin kimliği, adresi ve imzası çekin üzerine alınmak ve yazılmak suretiyle, söz konusu çekin bankaya ibraz eden hamile verileceği hükmü getirilmiştir.

Bu aşamada, karşılıksız olduğu tesbit edilen çeki kim ibraz ettiyse, karşılıksız çek keşide etmek suçu bankaya ibrazı yapan bu kişiye karşı ve ibraz anında işlendiği kanunen kabul edilecek ve teknik anlamda 16/II. maddesine göre takibi çek hamilinin şikayetine bağlı tutulacak bir suç ortaya çıkmış olacaktır (19).

3167 sayılı Kanunun 1/II. maddesinde belirtilen ve çekler hakkında uygulanacak genel hükümlerden bir kısmını ise, şikayet hakkı yönünden TCK. ile CMUK.nun ilgili hükümlerinin oluşturacağı hususunda herhangi bir tereddütün olmaması gerekir. Kaldı ki, TCK. ile diğer ceza hükümlerini bulunduran özel kanunların birlikte nasıl uygulanabilecekleri meselesi TCK.'nun 10. maddesinde düzenlenmiştir (20). Bu hükme göre, "bu kanundaki hükümler, hususi ceza kanunlarının buna muhalif olmayan mevaddı hakkında da tatbik olunur" esası getirilmiştir. Böylece, TCK genel ve esas kanun sayılıp, ceza hükümlerinin tatbikinde öncelikle başvurulması gereken bir normlar topluluğu olacaktır. Bununla birlikte, özel bir ceza kanunu düzenlediği konu hakkında ayrıca bir hüküm koymuş ise, bu takdirde o konuda sözü geçen hükümlerin uygulanması lâzımdır. Özel ceza kanununda bu şekilde bir düzenleme bulunmuyorsa TCK. hükümlerinin uygulanması için, özel kanunda açık bir hükmün bulunmasına da ihtiyaç yoktur (21).

Böylece, kendisine hukuka uygun olarak verilmiş veya devredilmiş bir çeki bankaya ibraz ederek karşılıksız olduğunu tesbit ettiren çek hamili, artık adı geçen suçtan doğan şikayet hakkına devri mümkün olmayacak şekilde sahip olacaktır. Çünkü, ceza hukuku ve ceza yargılama hukuku anlamında takibi şikayete bağlı suçlardan dolayı mağdurun teknik anlamda şikayeti münhasıran şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardan olup, üçüncü kişiye veya ciran-taya devri fikri ileri sürülemeyecek bir niktelik gösterecektir. TCK ve CMUK.

(19) Takip şartlarından olan şikayet hakkında geniş bilgi için bkz.: Dönmezer Sulhi, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku – Cilt I, 1987, İst., s. 312-320.

(20) Dönmezer Sulhi, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, age, s. 126.

(21) Dönmezer Sulhi, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, age, s. 127.

da takibi şikayete bağlı suçlar için uygulanan hükümler ve esaslar aynen karşılıksız çek keşide etmek suçu için de geçerliliğini koruyacaktır. Netice olarak çek hamilin şikayet hakkını ya doğrudan doğruya ya da varsa vekili ve kanuni temsilcileri aracılığıyla kullanabilecektir. Örneğin, takibi şikayete bağlı suçlardan olan emniyeti suistimal cürmünü düzenleyen TCK'nun 508. maddesine göre, fail başkasına ait olan ve iade etmekle yükümlü olduğu bir malı kendisinin veya başkasının menfaati için satarsa, bu suçtan zarar gören kimse- nin şikayetine bağlı olarak cezalandırılabilir. TCK'nun 508. maddesinde yer alan emniyeti suistimal suçunun oluşmasında icra edilmesi gereken seçimlik hareketlerden birisini teşkil eden bu fiilin suç olarak takibinin mağdurun şikayetine bağlı tutulması ve bu şikayet hakkının devrinin mümkün bulunmaması halinde olduğu gibi, karşılıksız çek keşide etmek suçundan dolayı da çek hamilinin şikayet hakkının bir başkasına devri ve devralan tarafından bu hakkın kullanılması hukuki bakımdan kabul edilemez (22).

Konuyu izah etmek açısından vermiş olduğumuz emniyeti suistimal cürmü örneği ile karşılıksız çek keşide etmek suçu arasında takip şartına ilişkin şikayet müessesesi açısından hiçbir fark bulunmamaktadır. Her iki suç tipi halinde de, fiiller icra edildiği zaman mağdur için zarar oluşmakta ve şikayet hakkı doğmaktadır. Suçtan dolayı şikayet hakkı kullanıldıktan sonra artık ondan vazgeçmek yetkisi de yine bu şikayeti yapan mağdura ait olacaktır (23).

Keza, aleyhine emniyeti suistimal suçu işlenen kişi maliki bulunduğu eşyayı elde etse ve başkasına devretse bile karar veren makam sadece zararın hafifliğinden dolayı TCK'nun 522/l. maddesine göre, ancak suçun cezasını azaltabilecektir. Bununla birlikte, adı geçen fiil icra edildiği anda suç işlenmiş olacağı için, mahkeme, yapacağı yargılama neticesinde suçun ispatına göre hüküm tesis etmek zorunda kalacaktır. Dolayısıyla, suç işlendikten sonra malı devralan üçüncü kişinin fail hakkında kamu davası açılması için yapılan veya yapılacak şikayetten vazgeçme ve beraat hakkı kesinlikle bulunmayacaktır.

Aynı şekilde karşılıksız çek keşide etmek suçundan doğan şikayetin mağdur çek hamili tarafından gerek yapılmasından önce ve gerekse yapıl-

(22) Takibi şikayete bağlı suçlar için sadece mağdurun veya varsa vekili ve kanuni temsilcilerinin şikayet hakkı olduğu konusunda bkz.: Dönmezer Sulhi, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, age, s. 312-313 – Kunter Nurullah, Ceza Muhakemesi Hukuku, 1990, İstanbul, s. 82-89.

(23) Kunter Nurullah, age, s. 89-94.

masından sonra söz konusu çekin bir başkasına devri halinde şikayet hakkı bu kişiye geçmeyeceği gibi, çekin devredilmesinden önce yapılan şikayet-ten de yine bu kişi vazgeçemeyecektir. Çünkü, karşılıksız çek keşide etmek suçu önceden oluşmuş ve çek hamili için şikayet hakkı da doğmuştur. Böylece hukuk tekniği açısından karşılıksız çek keşide etmek suçu ile ilgili bütün hak ve yetkiler bu suçun olduğu anda mutazarrır olan şahsa ait olacaktır (24). Ayrıca kanaatimize göre, şikayet hakkına sahip olan kişi, yani adı geçen suçun işlendiği anda çeki elinde bulunduran hamil, şikayet hakkını kullanmadan çeki bir başkasına devretse dahi, yine şikayet hakkına sahip olacak ve devralan kişinin şikayet ile ilgili hiçbir hak ve yetkisi bulunmayacaktır. Çünkü Türk hukukunda, karşılıksız olduğu bilinen bir çekin devralınması halinde şikayet hakkının devralana geçmeyeceği düşüncesine engel olacak herhangi bir kanun hükmü mevcut bulunmamaktadır.

Diğer takibi şikayete bağlı suçlarda olduğu gibi, karşılıksız çek keşide etmek suçundan dolayı da mağdurun şikayet hakkını onun yerine sadece avukatı, Avukatlık Kanunu'nun 35. maddesine göre vekil sıfatıyla yerine getirebilir. Mağdurun mümeyyiz olmaması veya 15 yaşını bitirmediği için mümeyyiz sayılmaması nedeniyle şikayet edememesi halinde, onun yerine kanuni temsilcileri şikayet yapabilecektir (25). Bununla birlikte, şikayet süresi başladıktan sonra kanuni temsilcinin herhangi bir nedenle değişmesi halinde yeni temsilci için ikinci bir sürenin tanınması mümkün olmayacaktır (26).

Çekin hamili tarafından bankaya ibraz edildikten sonra üçüncü bir kişiye devredilmesi meselesini TTK hükümleri açısından incelemek gerekir. Bu nedenle konuyu düzenleyen TTK.nun 705. maddesine göre, "protestonun keşidesinden veya aynı mahiyette bir tesbitten yahut ibraz müddetinin geçmesinden sonra yapılan bir ciro, ancak alacağın temlik hükmünde tutulur ve böyle bir temlik neticelerini doğurur" hükmü getirilmiştir. Böylece TTK'ya göre, muhatap bankada karşılığı bulunmayan ve bu durumu tesbit ettirilen bir çekin bundan sonraki devirleri alacağın temlik sayılacak ve aynen alacağın temlik hükümlerine tabi tutulacaktır (27). Buna göre, ceza hukukunu ve ceza yargılama hukukunu ilgilendiren şikayet hakkının alacağın temlik gibi sadece alacak hakkının devrini sağlayan hukuki bir müessese yolu-

(24) Aksi fikir için bkz.: Malkoç-Güler, age, s. 163, dn. 156.

(25) Kunter Nurullah, age, s. 89.

(26) Dönmezer Sulhi, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, age, s. 319-320.

(27) Reisoğlu Seza, age, s. 67. - Tekil Fahiman, age, s. 183. - Poroy Reha, age, s. 273 - Oğuzoğlu Çetin, age, s. 89-90.

la bir başkasına devri mümkün olmayacaktır (28). Çünkü, burada gerçekleştirilen alacağın temlik müessesesi, çeklerdeki ciro hükümlerinden tamamen farklı olup, sadece karşılıksız olduğu tesbit edilen çekteki alacak hakkının üçüncü bir kişiye temlik edildiğini gösteren adi senet niteliğini ifade edecektir. Muhatap bankada karşılığının olmadığı tesbit ettirilen çeki bilerek devralan üçüncü kişi, yalnız çekte yazılı meblağı alacak hakkı olarak elde eder ve bunun dışında çeki bankaya kim ibraz etti ise ve çekin karşılığının olmadığı belirlenmişse, artık suç çeki bankaya ibraz eden kişiye karşı işlenmiş olacaktır. Böylece çeki bankaya ibraz eden bu kişinin TCK.nun 108. maddesinde gösterilen ve faili ve fiili öğrendiği andan itibaren işlemeğe başlayan 6 aylık hak düşümü süresi içinde aleyhine işlenen suçtan dolayı yetkili cumhuriyet savcılığına şikayet etmek hakkı bulunacaktır.

Alacağın temlik müessesesi yolu ile çeki devralan şahıs ise, sadece bu alacağını hukuken tahsil etmek hakkına sahip olabilecek ve hukuki takibat yaparak özel hukukun kendisine tanıdığı dava ve icra takibi haklarını kullanabilecektir. Belirtmeliyiz ki, sadece alacak hakkının devrini sağlayıp, işlenen suçtan doğan şikayet hakkının devri ve böylece suçun sanki sonradan devralan üçüncü kişiye karşı işlenmiş kabul edileceği anlamına kesinlikle gelmeyecektir.

Uygulamada ortaya çıkan bir sorun da, çeki bankaya ibraz ederek karşılıksız olduğunu tesbit ettiren kişiden başka bir kişinin ortaya çıkarak çekin hamili olduğunu iddia etmesi ve karşılıksız çek keşide etmek suçundan dolayı şikayette bulunmasıdır. Şikayet hakkına sahip olduklarını iddia eden bu kişiler, çeki bankaya ibraz eden kişilerin sadece tahsil için yetkili kılındığını ve başkaca bir sıfatlarının olmadıklarını iddia etmişlerdir. Gerçekten TTK.nun 730. maddesinin yaptığı atıf suretiyle çeklerde de tahsil cirosu mümkün olup, poliçede mevcut bulunan tahsil cirosu hakkındaki TTK.nun 600. maddesi hükümleri uygulanmaktadır. Bu hükme göre ise, "ciro" bedeli tahsil içindir", "kabz içindir", "vekaleten" ibarelerini veya sadece tevkil ifade eden diğer herhangi bir kaydı taşırsa, hamil çekten doğan bütün hakları kullanabilir, fakat o çeki ancak tahsil cirosu şeklinde tekrar ciro edebilir" hükmüne yer verilerek bir çekin tahsil cirosu ile ciro edilmesi mümkün kılınmıştır (29). Bununla birlikte yapılan cironun tahsil cirosu olduğunu gösteren bu ibarelere çekte yer verilmezse, artık yapılan ciro temlik cirosu (tam ciro) sayılacak

(28) Malkoç-Güler, age, s. 162.

(29) Reisoğlu Seza, age, s. 61-62.

ve hukuki ve cezai bütün haklara çeki bankaya ibraz eden kişi çek hamili sıfatına sahip olacaktır. Çekin muhatap bankaya ibrazından önce bu şekilde temlik cirosu ile bir başkasına devredilmesi halinde, artık hiç kimsenin kanuni olarak bu çek üzerinde hak iddia etmesi mümkün olmayacaktır. Belirtmeliyiz ki, çekler ciro edilirken TTK.nun 600/1. maddesinde gösterilen ibarelere yer verilmiş ise, çeki tahsil cirosu ile elinde bulunduran kişi çek bedelini tahsil konusunda vekil olarak görevlendirilen sınırlı yetkiye sahip çek hamilidir, (30) ancak çekin maliki tahsil cirosunu yapan başka bir kişidir. Tahsil cirosu ile çeki elinde bulunduran hamilin, çekin maliki adına şikayet hakkı mevcut olsa da, malikin şikayetten vazgeçmesi mümkündür (31).

Kanaatimize göre, şikayet hakkının başkasına devrini kabul etmeyen yukarıdaki izahlarımız çek hamilinden önceki cirantalar hakkında da aynen geçerlidir. Böylece bir çeki muhatap bankaya ibraz ederek karşılığının bulunmadığını tesbit ettiren çek hamili TTK.nun 720. maddesinden kaynaklanan kanuni rücu hakkını kullanarak çekteki bedeli önceki cirantalardan tahsil etmesi halinde, ödemeyi yapan cirantanın kendisinden önceki cirantaya veya doğrudan doğruya keşideciye karşı TTK.nun 730. maddesinin TTK.nun 638-639. maddelerine yaptığı atıf nedeniyle sahip olduğu kanuni rücu hakkını kullanarak hukuki bakımdan takip gerçekleştirmesi mümkündür. Bununla birlikte sadece çek hamiline ait olan karşılıksız çek keşide etmek suçundan doğan şikayet hakkı kesinlikle bu cirantalara geçmeyecektir. Çünkü, hem çek hamili cirantaları şikayet ederek cezai takibat yaptırılmamakta, yani bu şekilde bir imkana kanunen sahip bulunmamakta, hem de bu şikayet hakkı münhasıran onun şahsına sıkı sıkıya bağlı haklardan kabul edilerek, aksini düşünmek teknik ceza hukukunun esaslarına da aykırı sayılmaktadır. Her ne kadar bu devrin mümkün olamaması ilk bakışta hukuk mantığına ters düşebilecek bir izlenim vermekteyse de, esasa girerek yapılan bir incelemede gerek hukuk mantığına ve gerekse kanun hükümlerine uygunluk arzetmektedir. Çünkü, burada çek hamilinin cirantalara karşı başvurabileceği imkan sadece hukuki takibat yapabilmek olup, 3167 sayılı Kanundan kaynaklanan cezai takibatı ise, başlattırabilmesi mümkün olmamaktadır. Gerçekten, cirantanın çek hamiline bedeli ödeyerek çeki yeniden devralması isteğiyle olmamakta, fakat çeki ciro eden bir cirantanın çekin bankada karşılığının çıkmayarak böyle bir sonucun doğabileceğini de öngörmesi ve bu sorumluluğa yapmış olduğu ciro nedeniyle katlanması gerekmektedir.

(30) Y. 12. HD., 17.5.1979, 4011/4392 sayılı kararı.

(31) Reisoğlu Seza, age, s. 175.

Çek hamilinin kanuni rücu hakkını kullanarak herhangi bir cirantaya çekteki alacak bedelini elde etmek için başvurması hukuki bir takibat ile mümkündür. Bu nedenle, aleyhine takibat yapılan ciranta da kendisinden önceki cirantalara veya keşideciye kanuni rücu hakkını kullanmak suretiyle hukuki takibat yapabilecektir. Bununla birlikte bu rücu hakkı kesinlikle hukuki bir müessese olup, suçtan doğan şikayet hakkının cirantaya devrine yönelik hukuki sebep teşkil etmeyecektir.

V – SONUÇ

Netice itibariyle diyebiliriz ki; uygulamada, doktrinde ve bazı Yargıtay kararlarında da ifade edildiği gibi, çeki bankaya ibraz ederek, karşılıksız olduğunu tesbit ettiren kişinin çek hamili olacağını ve münhasıran sahip bulunduğu suçtan doğan şikayet hakkını ise, ne üçüncü bir kişiye ne de kendisinden önceki bir cirantaya devredemeyeceği esasını kesinlikle benimsemekteyiz. Bununla birlikte Türk hukuk uygulamasında, karşılıksız çek keşide etmek suçundan doğan çek hamiline ait şikayet hakkının, onun tarafından üçüncü bir kişiye veya cirantaya devrini kabul eden görüşün halen bulunduğu ve bu konudaki tartışmaların da sürdüğünü belirtmek istiyoruz.

YARARLANDIĞIMIZ KAYNAKLAR

BOZER ALİ	: Bankacılar İçin Kıymetli Evrak Hukuku Bilgisi 1986, Ankara.
DONAY SÜHEYL	: Son Değişikliklerle Çek, 1990, Kırklareli.
DÖNMEZER SULHİ	: Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku – Cilt I, 1987, İst.
DÖNMEZER SULHİ	: Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, 1990, İst.
KUNTER NURULLAH	: Ceza Muhakemesi Hukuku, 1990, İst.
MALKOÇ İSMAIL – GÜLER MAHMUT	: Çek Yasası ve Senetlerle İşlenen Suçlar, 1990, Ankara.
OĞUZOĞLU ÇETİN	: Açıklamalı - İçtihatlı Uygulamada Bono ve Çek Sorunları, 1988, İst.
POROY REHA	: Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 1989, İst.
REİSOĞLU SEZA	: Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek, 1988, İst.
TEKİL FAHİMAN	: Kıymetli Evrak Hukuku, 1980, İst.

KARŞILIKSIZ ÇEK
KARŞILIKSIZ ÇEKİN HUKUKİ VE CEZAİ SONUÇLARI

(I)

Alpay ANTMEN (*)

ANLATIM DÜZENİ : I- Giriş. 1- Genel Olarak. 2- Çekin Muhatap Bankaca Ödenmesinin Şartları. a- Muhatap Banka ve Keşideci Arasında Geçerli Çek Anlaşması. aa- Çek Anlaşmasının Şekli. bb- Çek Anlaşmasının Hukuki Niteliği. cc- Çek Anlaşması Yapılacak Müşterinin Seçimi. dd- Çek Anlaşması Yapılan Müşterinin Kimliğinin TC. Merkez Bankasına Bildirilmesi. ee- Çek Anlaşması Olmasının Hüküm ve Sonuçları. ff- Çek Anlaşması Olmamasının Hüküm ve Sonuçları. aaa- Çekin Muhatap Bankaca Ödenmemesi. bbb- Çekin Karşılıksız Çek Hükümünde Olması. ccc- 3167 SK.nun Uygulanma Güçlüğü. b- Karşılık. II- Karşılıksız Çek Kavramı ve Karşılıksız Çek Halleri. 1- Karşılıksız Çek Kavramı. 2- Karşılıksız Çek Halleri. a- Muhatap Banka ve Keşideci Arasında Geçerli Çek Anlaşması Olmaması. b- Keşidecinin TTK. m. 711/III'de Yer Alan Ödemeyi Men Etme Hakkını Kötüye Kullanması. c- Yeterli Karşılığın Olmaması. III- Karşılıksız Çek Karşısında Muhatap Bankaca Yapılması Gerekenler. 1- Genel Olarak. 2- Hesap Sahibine İhtar Gönderilmesi. a- İhtar Gönderilecek Kişi. b- İhtarı Gönderecek Şube. c- İhtarın İçeriği. 3- Hamil Adına Hesap Açılması. 4- Muhatap Bankaca Ödenmesi Gereken Miktar. a- Sorumluluğun Kaynağı ve Niteliği. b- Sorumluluğun Şartları. aa- Çekin Süresi İçinde İbrazi ve Karşılığının Olmaması. bb- Bankalarca Basılan veya Bastırılan Çek Yaprağının İbrazi. cc- Keşideci Dışındaki Hamil. c- Ödenmesi. aa- Ödemenin Kapsamı. bb- Ödeme Zamanı. 5- TC. Merkez Bankasına Bildirme ve Duyurma. IV- Karşılıksız Çek Karşısında Hesap Sahibince Yapılması Gerekenler ve Yapılabilecek Olanlar. 1- Çek Karnelerini İade Mükellefiyeti. a- Çek Karnelerini İade Zamanı. b- Çek Karnelerini İade Etmemenin Müeyyidesi ve Müeyyidenin Uygulanacağı Kişiler. 2- Düzeltme Hakkı. a- Düzeltme Hakkının Kullanılması ve Sonuçları. aa- Düzeltme Hakkını Kullanabilecek Olanlar. bb- Düzeltme Hakkının Süresi ve Kapsamı. cc- Düzeltme Hakkının Kullanılacağı Banka. dd- Düzeltme Hakkının Kullanılmasının Sonuçları. b- Düzeltme Hakkının Kullanılmamasının Sonuçları. V- Karşılıksız Çek Keşidesinin Hukuki Sonucu. 1- Genel Olarak. 2- Hamilin Müracaat Borçlularına Başvurma Hakkının Şartları. a- Çekin Muhatap Bankaya

(*) Stajyer Avukat.

Süresi İçinde İbraz Edilmiş Olması. b- Çekin Ödenmediğinin Süresi İçinde Tespit Ettirilmiş Olması. c- Keşidecinin Düzeltme Hakkını Kullanmış Olması. 3- Hamilin Müracaat Borçlularına Başvurma Hakkının Kapsamı. a- Hamilin Keşideciye Başvurması. b- Hamilin Keşideci Dışında Bir Müracaat Borçlusuna Başvurması. c- Ödeyen Müracaat Borçlusunun Diğer Müracaat Borçlularına Başvurma Hakkı. 4- 3167 SK. Açısından Durumun İncelenmesi. VI- Karşılıksız Çek Keşidesinin Cezai Sonucu. (Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçu). 1- Genel Olarak. 2- Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçunun Hukukî Konusu. 3- Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçunun Faili. 4- Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçunun Önşartı. 5- Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçunun Cezalandırılabilme Şartı. 6- Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçunun Maddi Unsuru. a- Hareket. b- Netice. 7- Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçunun İcrası. 8- Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçunun Manevi Unsuru. 9- Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçunda İçtima. 10- Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçunun Takip Şartları. a- Şikayete Hakkı Olanlar. b- Şikayet Şartları. c- Şikayetten Vazgeçme. d- Şikayetin veya Şikayetten Vazgeçmenin Sonuçları. 11- Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçunda Yetkili Mahkeme. 12- Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçunda Görevli Mahkeme. 13- Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçunun Zamanaşımı. 14- Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçunda Tekerrür. 15- Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçunun Müeyyidesi. a- Hürriyeti Bağlayıcı Ceza. b- Fer'i Ceza. VII- S o n u ç .

I – GİRİŞ

1- Genel Olarak

Belli bir gelişme seviyesine ulaşmış bulunan ekonomik sistemlerde ödeme aracı olarak sadece para kullanılmamaktadır. Para yanında, mevduat hesabından gerekli aktarmayı yapabilmesi için bankaya talimat ve yetki veren belge olarak kısaca ifade edilebilen (1), çek denilen kambiyo senedi de bir ödeme vasıtasıdır. Çeki keşide eden kişi; muhatabı olan bankaya, çekten yararlanacak kişiye çekte belirtilmiş olan meblağı kendisine ait hesaptan ödemesini emreder (2).

Çek, bankaya ibrazında derhal ödemek zorunda olması, devrinin kolaylığı, para taşımanın rizikolarını ortadan kaldırması, bankalarda mevduat tutulması gibi bir çok sebeple hem keşideci hem de muhatap bankanın men-

(1) Atalan, H.: Hukukî ve Cezai Açından Çek, Adalet Dergisi Mayıs-Haziran 1990, S. 3-s. 37.

(2) Çekin tarihçesi hakkında bkz. Poroy R. Kıymetli Evrak Hukuku, 11. bası İstanbul 1989, s. 249 vd.

faatine olan bir tedavül aracıdır. Yine bu gibi sebepler yüzünden de çek kullanımını özendirilmekte ve gittikçe yaygınlaşmaktadır.

Giderek çekin ekonomik hayatta önemini artırması sonucu, mevzuatın yetersiz kalması sebebi ile, kanun koyucu 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanun'u hazırlamıştır (3). Çek kullanımına bir düzen getirilmek istenirken (4) Türk Ticaret Kanunu ve 3167 sayılı Yasa bağdaştırılamamış, daha iyi bir düzenleme getirilmek istenmişse de mevzuatta aynı konuda birbiri ile uyumlu olmayan ve hatta bazen çelişen iki farklı düzenleme ortaya çıkmıştır.

Karşılıksız çek hem hukukî hem de cezaî sonuçlar doğurarak kendini göstermektedir. Ancak Türk Hukukunda hangi çeklerin "karşılıksız" sayılacağı hususunda ayrıntılı bir düzenleme yapılmış değildir. 3167 sayılı Yasada 7. ve 16. maddelerde karşılıksız çek keşide etmenin müeyyidelerinin, sadece süresi içinde muhatap bankaya ibraz edilmesine rağmen yeterli karşılığı olmadığı için hamiline tamamen veya kısmen ödenmeyen çeklere uygulanacağı açıkça benimsenerek (5), karşılıksız çek konusunun sadece bu hale münhasır olduğu izlenimi doğmuşsa da çek bedelinin hamiline ödenmediği iki değişik durumda da karşılıksız çek hali doğar. Bu iki değişik halden ilki, muhatap banka ve keşideci arasında geçerli çek anlaşması olmaması sebebiyle hamile çek bedelinin ödenememesi, diğeri ise keşidecinin, TTK. m. 711/III'deki ödemeyi men etme hakkını "kötüniyetle" kullanarak hamilin çek bedelini alabilmesine engel olması halidir. Biz teorik de olsa bu iki değişik hali de inceleyeceğiz. Ancak uygulamada karşılıksız çekin, özellikle cezaî müeyyidelerinin, süresi içinde ibraz edilen bir çekin karşılığının kısmen ya da tamamen ödenememesi halinde uygulanabildiği bir gerçektir. Başka bir deyişle 3167 sayılı Yasanın karşılıksız çek hükümlerinin uygulanması, süresi içinde ibraz edilip de karşılığı olmadığı için kısmen ya da tamamen hamile ödenemeyen çeklere münhasır kalmaktadır.

2- Çekin Muhatap Bankaca Ödenmesinin Şartları

Çek, muhatap banka ile müşterisi arasında yapılan sözleşmeye dayanılarak karşılık üzerinde tasarrufta bulunmak maksadı ile düzenlenir (6). Söz-

(3) 3167 sayılı Kanun, 3 nisan 1985 tarih ve 18714 sayılı RG.de yayınlanmıştır.

(4) 3167 sayılı yasa hükümet gerekçesi için bkz. Donay S. Son Değişikliklerle Çek, 2. bası, Kırklareli-Vize 1990, s. 185 vd.

(5) Göle, C.: Çek Hukuku, Ankara 1989, s. 187.

(6) Kinacıoğlu, N.: Kıymetli Evrak Hukuku, 3. bası Ankara 1987, s. 317.

leşmenin taraflara yüklediği vebeler ve bunların ihlâli ile çek karşılığının bulunmaması, hukukî ve cezaî sonuçlar doğurur.

Bir çekin muhatap banka tarafından ödenebilmesi için, banka nezdinde emrine tahsis edilmiş bir karşılık ve bu karşılık üzerinde çek keşide etmek suretiyle tasarruf hakkını haiz bulunacağına dair bu banka ile arasında açık ve zımnî bir anlaşma (çek anlaşması) mevcut olmalıdır. Ancak bu şekilde karşılığın ve geçerli bir çek anlaşmasının mevcudiyeti çek keşide edilebilmesi için şart değildir. Geçerli bir çek anlaşması ve/veya karşılık olmadan da çek keşide edilerek, tedavüle çıkarılabilir. Önemli olan çekin ödenmek üzere muhatap bankaya ibrazında karşılığın ve çek anlaşmasının bulunmasıdır (7). Her ne kadar TTK. m. 695/1'den çekin keşidesi anında karşılığının ve geçerli çek anlaşmasının bulunması gerektiği anlamı çıkarılabilse de (8), kanun koyucu çek anlaşması ve karşılığı çekin zorunlu unsurları arasında saymamıştır (TTK. m. 695/1) ve 3167 sayılı Yasanın 16. maddesinde "... ibraz edildiğinde yeterli karşılığın bulunmaması sebebi ile..." ibaresi kullanılarak karşılığın ibraz anında mevcut olmasını yeterli saymıştır. Ayrıca keşideci ile muhatap banka arasında geçerli çek anlaşması olmadan, muhatap bankanın çeki ödeyerek –müşterisine kredi vererek– (9) söz konusu çekin karşılıksız çek hükmünde olması önlenilmekte ve Yargıtay'da ödeyen bankanın keşideciye rücu etmesine imkân tanımaktadır (10).

Muhatap banka ibraz edilen bir çeki, karşılığının ve/veya çek anlaşmasının mevcut olmaması halinde ödemeyecek olursa – muhatap banka karşılığı olmayan bir çeki müşterisine kredi açarak ödeyebilir ve keşideci ile arasında geçerli bir çek anlaşması olmadan da bir çeki ödeyerek zımnî bir çek anlaşmasının doğmasına yol açabilir – ibraz edilen çek karşılıksız çek hükmünde sayılarak, keşideciye, ilgili hukukî ve cezaî yaptırımların uygulanması söz konusu olur.

a- Muhatap banka ile keşideci arasında geçerli çek anlaşması

Bir bankada keşidecinin hesabının bulunması, bu hesap üzerine çek keşidesi hakkını tek başına vermez. Çek keşide edebilmek için, bankada bir

(7) Göle, C.: s. 89-90.

(8) Kınacıoğlu çekin keşide anında karşılığının bulunmasının şart olduğu görüşündedir. Ayrıntı için bkz. Kınacıoğlu, N.: s. 322.

(9) Poroy, R. s. 268.

(10) Y. 11. HD. 24.6.1983, E. 83/3125, K. 83/3302 (YKD, C. 9, S. 10, s. 1496).

karşılığın bulunmasından başka, ayrıca bir de bu karşılık üzerinde çek keşidesi suretiyle tasarruf edilebileceğinin kararlaştırılmış olması gerekir (11). Bu anlaşmada ana öge, muhatabın üzerine çekilen çeki ödemesi konusunda tarafların uyuşmasıdır. Keşidecinin muhatap tarafından ödenen bedeli ona vermesi ise ikincil ögedir (12).

aa- Çek anlaşmasının şekli

Banka ve keşideci arasındaki çek anlaşması açık veya zımnî bir şekilde yapılabilir (TTK. m. 695/1). Ortada böyle bir çek anlaşması yokken bankanın çeki ödemesi, zımnî anlaşmanın doğduğunu gösterir (13).

Çek anlaşmasının yazılı şekilde yapılması esas teşkil eder. Bu durum 3167 sayılı Yasanın 3. maddesinde, bankalara "basiret ve itina gösterme mecburiyeti" yüklemesinde görülebilir. Ancak kanun koyucu, çek anlaşmasının zımnen yapılabileceğini de kabul ettiğinden (TTK. m. 695/1) yazılı şekil şartı, bu anlaşmanın geçerlilik şartı değildir (14).

Bir bankanın kendi nezdinde hesabı bulunan müşterisine, aralarında önceden yapılmış yazılı çek anlaşması olmadan çek defteri verdiği hallerde, o banka ile müşterisi arasında zımnî bir çek anlaşmasından bahsedilebilir (15). Yargıtay da muhatap bankanın müşterisine çek karnesi vermiş olmasını, taraflar arasında çek anlaşmasının kurulduğu biçiminde yorumlamaktadır (Y. 11. HD. 17.11.1981 gün ve E. 4528, K. 4880) (16).

bb- Çek anlaşmasının hukukî niteliği

Muhatap banka ile keşideci arasında akdedilen çek anlaşmasının hukukî niteliği konusunda doktrinde görüş birliği sağlanmış değildir. Bu anlaşmayı, temsil ve alacağın temlik müesseseleriyle izah eden yazarlar yanında, hizmet sözleşmesi, vekâlet sözleşmesi ve işgörme sözleşmesi olarak nitelendiren yazarlar da bulunmaktadır (17). Hatta çek anlaşmasının "sui gene-

(11) Öztan, F. Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 1976, s. 655.

(12) Gürbüz, A.H.: Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Davalar, İstanbul 1984, s. 173.

(13) İnan, N.: Özel Hukukta Karşılıksız Çek Kavramı, Batider 1981, C. 11, s. 2, s. 105.

(14) Göle, C.: s. 91.

(15) Poroy burada zımnî değil sarîh bir çek anlaşmasının mevcut olduğunu kabul eder. Poroy, R. s. 271.

(16) Gürbüz, A.H.: s. 173.

(17) Göle, C.: s. 91

ris" nitelikte olduğu da ileri sürülmektedir (18). Kanımca, çekte yer alan çifte havaleden birincisi olan ödeme için bankaya yetki verilmesi hususundan hareketle, çek anlaşmasının daha ziyade "sui generis" nitelikte olduğunu kabul etmek ve BK. m. 386/2 uyarınca da gerektiğinde bu anlaşmaya vekâlet akdine ilişkin hükümleri uygulamak isabetli olur. Çünkü banka çek anlaşması ile, keşidecinin keşide edeceği çekleri ödemeyi, ona bu sebeple çek yaprağı vermeyi üstlenirken, keşideci de yeterli karşılığı çekle işleyen hesapta bulundurmaya yüklenmektedir. Banka çeki öderken, sanki keşidecinin vekili gibi hareket etmektedir (19).

Çek sözleşmesi, kural olarak banka ile müşterisi arasında yapılan "cari hesap anlaşmasının" bir bölümünü içine alır. Cari hesap anlaşması, aynı zamanda çek sözleşmesi hakkında temel hükümler ihtiva edebilir. Çekle ödemede bulunmak isteyen müşteri, bankalarca bastırılan veya basılan çek karnesinin yapraklarından birini doldurarak lehtara verir (3167 sk. m. 3/1, 2) (20).

Burada hemen eklemek gerekir ki; 3167 sk. m. 10 ile, muhatap bankalar, karşılığı bulunmasa veya yetersiz kalsa bile, süresinde ibraz edilen yüz yirmi beş bin liraya kadar olan çekler ile bu miktar üzerindeki her çekin yüz yirmi beş bin lirasını keşideci dışındaki hamile ödemeye mecburdurlar. Bu zorunluluk bankalar tarafından basılan veya bastırılan çek yaprakları içindir. Kanun koyucu, muhatap bankalar için söz konusu olan bu hususun keşideci ile muhatap banka arasında, çek karnesinin teslimi sırasında yapılmış geri dönülemeyecek bir kredi sözleşmesi niteliğinde olduğunu açıkça vurgulamış (3167 sk. m. 10/1), böylece keşideci muhatap banka arasındaki çek anlaşmasına yeni bir boyut getirmiştir (21).

Bu sebeple de çek anlaşmasının hukukî niteliğinde "sui generis" bir sözleşme olduğu görüşü daha ağırlık kazanmıştır.

cc- Çek anlaşması yapılacak müşterinin seçimi

Çek anlaşması bir banka (veya özel finans kurumu) ile, nezdinde cari hesabı olan bir müşterisi ile yapılabileceği gibi, çek anlaşması yapılırken cari hesap açan yeni bir müşterisi ile de yapılabilir.

(18) Ayrıntılı bilgi için bkz. Öztan, F.: s. 659 vd.

(19) Ayrıntılı bilgi için bkz. Öztan, F.: s. 666.

(20) Kınacıoğlu, N.: s. 318.

(21) Göle, C.: s. 92.

Bankalar; 3167 sk. m. 2 ve bu arada genel olarak tacirlerin basiretli hareket etmeleri gerektiğini hükme bağlayan TTK. m. 20/2 gereğince, çekle işleyecek hesap açarken ve müşterilerine çek karnesi verirken bu işlemlerin gerektirdiği basiret ve itina'yı göstermeye mecburdurlar. Bu mükellefiyet dolayısıyla bankalar çek anlaşması yapacakları kişilerin seçimi konusunda titiz davranarak ödeme gücü yeterli gözükmeyenlere çek defteri vermemelidirler (22). Ancak bu itina, çek kullanımını engelleyecek derecede aşırılığa varmamalıdır. Fakat hemen belirtmek isterim ki bankalar bu konuda gerekli ama aşırıya varmayan titizliği mutlaka göstermelidir, aksi halde doğacak zararlardan sorumlu olacaklardır. Bu titizliğin gösterilmesi, Asliye Ceza Mahkemelelerinin iş yükünün önemli bir bölümünü oluşturan (23) karşılıksız çek keşidesi fiilini önleyebilecek, en azından azaltabilecek önemli bir ögedir.

dd— Çek anlaşması yapılan müşterinin kimliğinin TC. Merkez Bankası'na bildirilmesi

Bankalar çek karnesi verdikleri müşterilerinin açık kimliklerini 3167 sk. m. 3/4'e göre, TC. Merkez Bankası'na bildirmek zorundadırlar. Aynı yasanın 15. maddesine göre bu bildirim mükellefiyetini yerine getirmeyen veya geciktiren bankalar hakkında ağır para cezasına hükmolunur (24).

3167 sk.'na ilişkin 1 numaralı tebliğin 3. maddesinde, bankaların çek karnesi verdikleri müşterilerinin açık kimliklerini TC. Merkez Bankasına bildirirken izlemeleri gereken yol ve bildirim kapsamı ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiştir (25). Hatta aynı tebliğin ekinde, bu husus için, banka şubelerinin kendi genel müdürlüklerine ve banka genel müdürlüklerinin TC. Merkez Bankası'na gönderecekleri mektupların birer örnekleri de gösterilmiştir. Bu konuda yapılacak bildirimlerin şekil itibarı ile bu örneklere uygun olması gerekir.

Bankanın bu bildirimini sağlıklı bir şekilde yapabilmesi için müşterilerinin açık kimliklerini tespit etmesi gerekmektedir. Bu düzenlemelere uymayarak hayal mahsulü bir kişi adına çek hesabı açan ve bu yüzden çek hamillerinin zarar görmesine sebep olan bir banka, hamillerin uğrayacağı zararları karşılamak durumundadır (26). Ayrıca bankaların bu husus üzerinde hassasiyet-

(22) Göle, C.: s. 93.

(23) Durum bu denli vahim olmakla beraber, maalesef elimizde istatistik bilgileri yoktur.

(24) Ayrıntılı bilgi için bkz. Donay, S.: s. 94 vd.

(25) Bkz. 16 Mart 1990 tarih ve 20463 sayılı RG.

(26) Göle, C.: s. 96.

le durmaları, kötünietli kişilerin sahte isimle hesaplar açarak üçüncü kişileri dolandırmalarını önlemeye katkıda bulunur.

ee- Çek anlaşması olmasının hüküm ve sonuçları

Bir bankanın kendisine süresi içinde ibraz olunan bir çeki ödeyebilmesi, o çekin karşılığının kendi nezdinde bulunması yanında keşidecisi ile arasında geçerli bir çek anlaşması yapılmış olmasına bağlıdır. Böyle bir çeki, muhatap banka, hamiline ödemek zorundadır (3167 sk. m. 4/1). Muhatap banka, geçerli bir sebep olmaksızın bu şartları taşıyan bir çeki, hamiline ödemez ise bu sebeple çek hamilinin ve keşidecinin uğradığı zararları tazmin borcu altında olduğu gibi, 3167 sk.'nun 15. maddesine göre cezaî sorumluluğu vardır (28). Muhatap bankanın keşideciye karşı sorumluluğunun kaynağı keşideci ile arasında akdettiği çek anlaşmasıdır (29). Çek hamiline karşı, muhatap bankanın sorumluluğunun kaynağı 3167 sk.'nun m. 4/1 fıkrası ile 15. maddesidir. Bu düzenlemeler ile süresi içinde ibraz olunan ve karşılığı ile çek anlaşması mevcut bulunan bir çekin muhatap bankaca hamiline ödenmesinin zorunlu olduğu açıkça kabul edilmiş, hatta bu mükellefiyeti yerine getirmeyen bankanın cezaî sorumluluklarının söz konusu olacağı vurgulanmıştır. Herhalde 4. maddede belirtilen bu mükellefiyete uymamanın müeyyidesi sadece cezaî sorumluluk olmamalıdır. Kaldiki cezaî sorumluluğun ortaya çıktığı durumlarda, hukukî sorumluluğun da mevcut olması kaçınılmazdır. Dolayısıyla süresi içinde ibraz edilen, karşılığı ve çek anlaşması mevcut olan bir çeki muhatap bankanın sebepsiz yere ödemediği durumlarda, çek hamili, herhangi bir zarara uğrayacak olursa bunu muhatap bankadan talep ve dava edebilmelidir (30).

ff- Çek anlaşmasının mevcut olmamasının hüküm ve sonuçları

Keşidecinin çek keşide edebilmesi için muhatap banka ile arasında geçerli bir çek anlaşmasının yapılmış olması zorunlu bir unsur değildir. Çekte zorunlu unsurları hükme bağlayan TTK. m. 692 ile 3167 sk. m. 3'de çek anlaşması çekin geçerliliği için bir unsur olarak belirtilmiş değildir. Keşideci muhatap banka ile arasında, çek anlaşması olmadan da muhatap banka üzerine çek keşide edebilir, buna yasal bir engel yoktur. Banka, karşılığı ol-

(27) Göle, C. : s. 96.

(28) Bankanın cezaî sorumluluğu için bkz. Donay, S.: s. 88 vd.

(29) Ayrıntılı bilgi için bkz. Poroy, R.: s. 249 vd., Kınacıoğlu, N.: s. 319.

(30) Göle, C.: s. 97.

mak ve fakat anlaşma olmamakla birlikte üzerine keşide edilen çeki ödeyip ödememekte serbesttir (31). Banka uygun görüyorsa bu halde çeki, isterse ödeyebilir. Hatta bankanın çek anlaşması ve karşılık olmamakla birlikte üzerine keşide edilen bir çeki ödemesine de bir engel yoktur. TTK. m. 695/1'de bir çekin keşidesi için muhatapla keşideci arasında açık veya zımnî bir anlaşma mevcut olması gerektiği belirtildikten sonra, devamla, "... bu hükümlere riayetsizlik halinde senedin çek olarak muteber olmasına hanel gelmez" denilerek çek anlaşmasının mevcut olması zorunlu bir unsur olarak aranmamıştır. Kaldı ki muhatap banka, keşidecisi ile aralarında çek anlaşması olmadan, üzerine keşide edilen bir çeki öder ise, o anda bu çekin keşidecisi ile aralarında zımnî bir çek anlaşmasının doğduğu da ileri sürülebilir, ancak bunun süreklilik arz etmeyen bir anlaşma olduğu kabul edilmelidir.

aaa- Çekin muhatap bankaca ödenmemesi

Muhatap banka ile keşideci arasında daha önceden var olan bir çek anlaşmasının süresi bitmiş olabileceği gibi hiç çek anlaşması yapılmamış da olabilir. İşte muhatap banka, süresi içinde ibraz edilmiş olsa bile, keşidecisi ile arasında geçerli bir çek anlaşması olmayan bir çeki hatta karşılığı mevcut olsa bile (32), ödemeyebilir ve ödememe sebebini bu çek üzerine yazar (3167 sk. m. 5). Göle'ye göre, "herhalde muhatap banka, bu çeklerin üzerine, -süresi içinde ibraz edilmesine rağmen çek anlaşması mevcut olmadığından ödenmemiştir-, şeklinde bir neden yazmalıdır" (33).

Çek anlaşması mevcut olmadığı için ödenmeyen bir çek üzerine, bu çekin yetkili hamili, çekin keşidecisi ve müracaat borçlularına karşı takipte bulunarak hakkını arayabilir. Bu arada belirtilmesi gerekir ki; muhatap banka, keşidecisi ile çek anlaşması yapılmadan keşide edilmiş bir çeki ödemez ise, bu çekin keşidecisine karşı sorumlu olmayacaktır. Çünkü muhatap bankanın burada ödeme yapmaması için, geçerli bir çek anlaşmasının mevcut olması gibi haklı bir nedeni vardır.

bbb- Çekin karşılıksız çek hükmünde olması

Aşağıda daha ayrıntılı olarak inceleneceği gibi; geçerli bir çek anlaşması mevcut olmadığı için tahsil edilemeyen çekleri karşılıksız çek hükmünde

(31) Selçuk, S.: Çek Keşidesinin Koşulları ve Karşılıksız Çek, Adalet Dergisi, 1974, S. 4/5, s. 264.

(32) İnan, N.: Karşılıksız Çek, s. 105.

(33) Göle, C.: s. 98.

saymak gerekir. Çünkü bu çekler keşideci ile muhatap banka arasında geçerli bir çek anlaşması olmadığı için karşılıksız kalmışlardır (34). Çek anlaşmasının mevcut olmaması, karşılıksızlığı da kapsayan daha ağır bir durumdur. Bu çeklerin karşılıksız çek hükmünde sayılması kötü niyetli keşideciler açısından da önemlidir. Zira geçerli bir çek anlaşması olmadığı için ödenmeyen çekler karşılıksız çek hükmünde sayılmayacak olursa, tedavüle çıkarıldığı bir çekin karşılıksız kalacağını anlayan keşideci, karşılıksız çek keşide etmenin hukukî ve cezaî sonuçlarından kurtulmak için, muhatap banka nezdindeki çek hesabını kapatmanın yollarını araştıracaktır. Muhatap bankanın basiretsiz davranarak keşidecinin çek hesabını, tedavüldeki çek kendisine ibraz edilmeden kapattığı hallerde ise, kötü niyetli keşideciler emellerine ulaşmış olurlar (35).

ccc- 3167 sayılı Yasanın uygulanması güçlüğü

Süresi içinde ibraz edilip de keşidecisi ile muhatap banka arasında geçerli bir çek anlaşması olmadığı için karşılıksız kalan çeklere, 3167 sayılı Yasanın uygulanmasında güçlüklerle karşılaşılabilir. Özellikle muhatap bankaca keşidecinin adresinin bilinmediği hallerde, bankaya yüklenmiş olan mükellefiyetlerin ifası mümkün olmamaktadır. Keşideciye ihtar yapılmadan ve düzeltme hakkı tanınmadan, keşidecinin 3167 sk. çerçevesinde sorumlu tutulamayacağı açıktır. Ayrıca 3167 sk. m. 16'nın lafzına sıkı sıkıya bağlı kaldığı takdirde, karşılıksız çek keşide etme suçunun sadece, ibraz edildiğinde yeterli karşılığı olmadığı için kısmen ya da tamamen ödenememesi haline münhasır olduğu iddia edilebilir. Ancak böyle bir halde dahi muhatap bankaca çek keşidecisinin adresinin bilindiği hallerde 3167 sk.'nun uygulama alanı bulması mümkündür (36).

b- Karşılık

Süresi içinde muhatap bankaya ödenmek üzere ibraz edilen bir çekin, hamiline ödenebilmesi, muhatap banka ile keşideci arasında geçerli bir çek anlaşmasının mevcudiyeti yanında muhatap banka nezdinde keşidecinin emrine tahsis edilmiş ve üzerinde çekle tasarruf edilebilecek bir karşılığın mevcudiyetine bağlıdır (TTK. m. 695). Ancak bu karşılığın mevcut olmaması halinde, TTK. m. 695/1'e göre, senedin çek olma vasfı etkilenmez. Hatta banka karşılığı olmayan bir çeki, müşterisini zor durumdan kurtarmak amacıyla, keşidecisine kredi açarak ödeyebilir de.

(34) İnan, N.: Karşılıksız Çek, s. 105 ve 107.

(35) Göle, C.: s. 99.

(36) Ayrıntılı bilgi için bkz. Göle, C.: s. 100.

Karşılık; muhatap tarafından hemen nakit olarak ödenmeye elverişli, keşideci tarafından her an çek aracılığı ile tasarruf edebilir ve en aşağı çekte yazılı tutarda (37), gerek keşidecinin önceden yatırmış olduğu nakit veya çek işleyen hesabına gelen havale gerekse de muhatap banka ile akdettiği kredi anlaşması gereği tasarruf edebildiği meblağdır. Karşılığın bulunacağı hesap, alacaklı cari hesabı veya borçlu cari hesabı olabilir (38).

Karşılığın mevcudiyeti için iki şart gerekmektedir. Bu şartlardan birincisi, çeki karşılamaya yetecek miktarda paranın varlığı; ikincisi de bu paranın ödemeye tahsis edilebilmesi yani bu para üzerinde keşidecinin tasarruf edebilmesidir (39).

Bu arada, karşılık, keşidecinin düzenlediği çek üzerinde yazılı hesap numarasında mevcut olmalıdır. Keşidecinin muhatap banka nezdinde başka bir hesabında paranın mevcut olması halinde karşılık mevcut sayılmaz. Ancak muhatap bankanın "virman" yapma yetkisi olması bu durumun istisnasını oluşturur (40).

Karşılık konusunda en önemli noktalardan birisi de "karşılığın hangi anda mevcut olması gerektiği" problemidir. Bu konuda iki farklı görüş mevcuttur:

(1) Karşılık, çekin tanzim edilip lehtara teslimi anında mevcut olması gerekir, denilmiştir (41). Kınacıoğlu'na göre; bu sayede ilk olarak çekin kredi vasıtası haline gelmesi önlenecek, ikincisi karşılığın bulunması çeki güven duyulmasını sağlayacak ve ticarî hayatta borçların ödenmesinde çeki aranan senet haline getirecek, üçüncüsü cezaî müeyyide dolayısıyla karşılıksız çek çekmenin büyük ölçüde önüne geçme imkânı yaratılacaktır (42).

(2) İkinci görüş olarak, çekin ödenmek üzere ibraz edildiği anda karşılığın hazır bulunmasının yeterli olduğu kabul edilmiştir (43). Öztan'a göre, genel kurallar gereğince, mağdur bakımından "zarar", fail bakımından "haksız

(37) İnan, N.: Karşılıksız Çek, s. 104.

(38) Göle, C.: s. 101.

(39) Erman, S.: Karşılıksız Çek, Batider, 1981, C. 11, S. 2, s. 128.

(40) Göle, C.: s. 101-102.

(41) Bu görüş için bkz. Kınacıoğlu, N.: s. 322 ve Yüksel, A. S.: Karşılıksız Çek, Batider, 1963, c. 2, S. 1, s. 43. Ayrıca bkz. Erman, S.: s. 132.

(42) Kınacıoğlu, N.: s. 322.

(43) Bu görüş için bkz. Karayalçın, Y.: Ticaret Hukuku, Ticarî Senetler 4. bası, Ankara 1970, s. 280. Öztan, F.: s. 653-654. Çelebican-Kalpüz-Erem: İktisadî ve Hukukî Yönden Çek, 2. bası, Ankara 1974, s. 103.

menfaat" doğmamış olacağından, karşılığın ibraz anından önce de hazır bulunduğunda halinde, keşideciye karşılıksız çeke ilişkin herhangi bir hukukî veya cezaî müeyyide uygulamaya imkân olmasa gerekir (44).

Kanaatimce, karşılığın ibraz anında mevcut olması gerekli ve yeterlidir. Çünkü: TTK. m. 695/1'den karşılığın, keşide anında mevcut olması gerektiği gibi bir anlam çıkarılabilir de, TTK. m. 707/1'e göre 'çek görüldüğünde ödenir'. İşte çekin ödenebilmesi için karşılığının muhatap bankada bulunması gerektiğine göre, karşılık, ödeme gününde, ibraz gününde tesis edilse dahi bunun yasal bir sakıncası yoktur. Ayrıca 3167 sk.nun 4. maddesinde "çekle işleyen hesabın bulunduğu banka şubesi, ibraz edildiği anda karşılığı bulunan çeki..." diyerek karşılığın en geç ibraz anında mevcut olması halini kabul etmiştir. Ayrıca karşılıksız çeke uygulanacak cezaî müeyyideleri açıklayan aynı yasanın 16. maddesinde "...ibraz edildiğinde yeterli karşılığı bulunmaması sebebiyle.." diyerek, çekin karşılıksız çek hükmünde sayılabilemesi için ibrazı anında karşılığının mevcut olmamasını gerekli ve yeterli saymıştır. Bu yasal hükümler yanında yetkili hamilin, çeki ibraz ettiği anda, karşılığın mevcut olması halinde, bu tarihten önce karşılığı mevcut olmasa dahi, bu andan önce korunmaya değer bir hukukî menfaati yoktur. Yetkili hamilin korunmaya değer hukukî bir menfaati, ancak çeki ibraz ettiği anda karşılığın mevcut olmaması halinde ortaya çıkar. Bundan başka süresi içinde ibraz edilen bir çekin yeterli karşılığının olmadığına tespiti ancak ibrazı anında sözkonusu olabilecektir.

Karşılık konusunda belirtilmesi gerekli bir diğer nokta ise; 3167 sk. 4. maddesine göre, muhatap bankan, ibraz edildiği anda karşılığı bulunan çeki ödemek zorundadır. Çekin kısmî karşılığı bulunması halinde elbette ki bu kısmın ödenmesi gerekir. Ancak hemen eklemek gerekir ki, muhatap bankanın yetkili hamile ödeme yapabilmesi için karşılık yanında, keşideci ile arasında geçerli bir çek anlaşmasının da mevcut olması gerekir (TTK. m. 695/1). Süresi içinde ibraz edilmiş bir çekin, kısmen ya da tamamen karşılığının olmaması sebebiyle halimine ödenememesi halinde, keşideciye, karşılıksız çek keşide etmenin hukukî ve cezaî müeyyideleri uygulanır. Ancak muhatap banka karşılığı mevcut olmasa dahi, süresi içinde ibraz edilmiş bir çeki hamile öderse –ki ödeyebilir– keşideciye bir kredi açmış sayılır. Böyle bir halde karşılıksız çek keşide etme fiili doğmaz, çek karşılıksız kalmamıştır. Ancak bir bankanın karşılıksız olduğunu bildiği bir çeki ödemesi, keşide-

(44) Öztan, F.: s. 653-654.

ciye kredi açmasını ifade etse de, ödenen miktar şube yetkisine girmekte ise mesele yoktur. Fakat bu yetki sınırı aşıldıkta, Bankalar Kanununda yer alan bir suç da işlenmiş olur. Bundan başka şubede kredi açmaya yetkili olmayan bir kişi çeki kendi insiyatifi ile ödeyecek olursa, fiil, emniyeti suistimal suçunu veya –banka bir kanunla kurulup bu kanunda banka mallarının Devlet malı sayılacağına, personelin de Devlet memuru gibi cezalandırılacağına dair hüküm bulunduğunda– zimmet suçunu teşkil edebilir (45).

Karşılıksız çeki ödeyen banka ödediği miktarı keşideciden talep edecektir (46). Bu talebin hukukî dayanağına gelince: Banka ile keşideci arasındaki ilişkinin borçlu cari hesabı olduğu hallerde, bankanın, müşterisinin karşılıksız çekini ödemesinden doğan talep hakkı aralarındaki sözleşmeden kaynaklanacaktır. Dolayısıyla talep hakkının kapsamı da bu sözleşmeye göre belirlenmelidir. Alacaklı cari hesabının bulunduğu hallerde ise, banka, ödediği meblağın iadesini vekâletsiz iş görme ya da ödünç sözleşmesine dayanarak talep edebilir (47).

II – KARŞILIKSIZ ÇEK KAVRAMI VE KARŞILIKSIZ ÇEK HALLERİ

Bir çekin karşılıksız olması çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir. Bu şekiller; muhatap banka ile keşideci arasında geçerli çek anlaşması olmadığı için keşide edilen çekin karşılıksız kalmış olması, keşidecinin TTK. m. 711/3'de yer alan "ödemeyi men etme hakkını" kötüniyetle kullanarak keşide edilen çeki karşılıksız bırakmış olması ve çekin ibrazı anında karşılığının mevcut olmaması halleridir. Yeterli karşılığın mevcut olmaması iki şekilde olabilir; muhatap banka ile keşideci arasında alacaklı cari hesabı vardır, bu halde bankaya yatırılan para, keşidecinin çektiği çekteki meblağı karşılamayabilir ya da muhatap banka ile keşideci arasında borçlu cari hesabı vardır ve keşideci muhatap banka tarafından kendisine açılan kredinin limitini aşan bir çek keşide etmiş veya çeki, bu hesaptaki parayı tamamen kullandıktan sonra –hesaba yeni para yatırmadan– keşide etmiş olabilir (48).

(45) Erman, S.: s. 131.

(46) Ayrıntılı bilgi için bkz. Arkan-Göle, Karşılıksız Çeki Ödeyen Bankanın Keşideciden Talep Hakkı, Batider, 1983-84, C. 12, S. 2, s. 61.

(47) Arkan-Göle: s. 61.

(48) Arkan-Göle: s. 53.

1- Karşılıksız Çek Kavramı

Karşılıksız çek, yetkili hamil tarafından muhatap bankaya süresi içinde ibraz edilip de, kısmen ya da tamamen yetkili hamile ödenmeyen veya ödenemeyen, bütün unsurları tamam olan çek olarak tanımlanabilir. İbraz edilen senet çek için zorunlu unsurları taşıyor ise doğal olarak, karşılıksız çek hali oluşmaz. Karşılıksız çek fiilinin oluşması için öncelikle, ibraz edilen senedin çek unsurlarını taşıyor olması gerekir. Muhatap bankaya ibraz edilen çekin karşılıksız çek hükmünde olması için mutlaka 3167 sk. m. 3/2 anlamında bankalarca basılan veya bastırılan çek yapıklarından olması da gerekmez. Çek TTK. m. 692 ve 693/1 anlamında bir zorunluluk olmadığı için herhangi bir kâğıt üzerine yazılmışsa da koşulları varsa karşılıksız çek hükmünde olabilir (49). Ancak karşılıksız çek keşide etmenin 3167 sk.'a göre müeyyidelendirilmesi için bankalarca basılan veya bastırılan çek yapıkları üzerine yazılmış bir çekin ibraz edilmiş olması ve karşılıksız kalması gerekir.

Karşılıksız çek fiilinin ön şartı çekin muhatap tarafından ödenmemesidir. İnan'a göre; hangi biçimde olursa olsun çek muhatapça ödenirse karşılıksız çek ortaya çıkmaz (49/a). Muhatap yeterli karşılığı olmayan bir çeki, keşidecisine kredi açarak ödeyebilir, hatta keşidecisi ile çek anlaşması yapılmamış bir çekin ödenmesine de yasal bir engel yoktur. İşte bu hallerde çek karşılıksız olmayacaktır, önemli olan çekin hamile ödenmesidir (50).

Hukukumuzda hangi çeklerin "karşılıksız" sayılacağı hususunda sarıh bir düzenleme yapılmamıştır. Ancak 3167 sk.'nun 7. ve 16. maddelerinde karşılıksız çek keşide etmenin müeyyidelerinin, sadece süresi içinde muhatap bankaya ibraz edilmesine rağmen yeterli karşılığı olmadığı için hamiline tamamen veya kısmen ödenmeyen çeklere uygulanması benimsenmiştir. Benzer bir düzenleme TTK.'nun 695/3. fıkrasında da mevcuttur (51).

Ancak yeterli karşılığın mevcut olmaması hali yanında iki halde dahi çekin karşılıksız olduğu söylenebilir. Bunlar, keşideci ve muhatap arasında geçerli çek anlaşması olmadığı için hamiline muhatap tarafından ödenmeyen

(49) Çek yapıklarınının matbu olması gerekmediği konusunda bkz. Göle, C. s. 5 vd.

(49/a) İnan, N.: Karşılıksız Çek, s. 186.

(50) Cari çek hesabında karşılık bulunmadığı takdirde bankanın kredi açmasının yasaklandığı görüşünde olan Karakaya'ya katılmak mümkün değildir. Karayaka, S.: Karşılıksız Çek, Ankara 1986, s. 19.

(51) Göle, C. s. 187.

çekler ve keşidecinin TTK. m. 711/3'deki ödemeyi men etme hakkını kötüniyetle kullanarak hamilin çekin bedelini muhataptan tahsil etmesine engel olduğu halidir. Bu iki halde, bu çeklerin karşılıksız çek hükmünde sayılması 3167 sk. hükümleri karşısında teorik kalsa da bu hallerde dahi yasanın amaçsal yorumu ile bu çeklere de karşılıksız çeklerin sonuçlarının bütünüyle uygulanması imkânsız değildir (52).

2- Karşılıksız Çek Halleri

Karşılıksız çek; süresi içinde bankaya ibraz edilen bir çekin, muhatap nezdinde yeterli karşılık olmaması sebebiyle veya keşidecisi ve muhatap banka arasında geçerli çek anlaşması olmaması sebebiyle veya hamilin karşılıksız çekin hukukî ve cezaî sonuçlarından kaçmak amacıyla TTK. m. 711/3'deki ödemeyi men etme hakkını kötüniyetle kullanması sebebi ile hamiline kısmen ya da tamamen ödenmemesi hallerinde ortaya çıkmakta ve bu sebeple karşılıksız çekin hukukî ve cezaî sonuçlarının uygulanmasına yol açmaktadır.

a – Muhatap banka ve keşideci arasında geçerli çek anlaşması olmaması

TTK.nun 695. maddesinde belirtildiği gibi, çekin muhatap bankaca ödenbilmesinin şartlarından biri de, keşideci ve muhatap banka arasında açık veya zımnî bir anlaşmanın yapılmış olmasıdır. Keşideci muhatap banka ile arasında bir çek anlaşması olmadan çek keşide ederse banka bu çeki ödeyebilir. Bu halde keşideci ile muhatap banka arasında zımnî bir çek anlaşması olduğu kabul edilebilir (53). Bankanın böyle bir çeki ödemesi halinde söz konusu çek karşılıksız çek hükmünde sayılamaz. Ancak bu anlaşma bir kereye mahsus ve söz konusu çeki ilişkindir. Muhatap banka, müşterisini, karşılıksız çek keşidecisi durumuna düşürmemek için bu yola gitmektedir. Bu sebeple söz konusu zımnî anlaşmanın süreklilik arz etmeyeceği açıktır (54).

Keşideci ile muhatap banka arasında çek anlaşması yok iken keşide edilmiş bir çeki muhatap banka ödemez ise, bu çek süresinde ibraz edilmiş

(52) Bankaya süresi içinde ibraz edildiğinde karşılığı olmayan çekle birlikte karşılığı ödene-meyen her türlü çek keşidecisinin 3167 sk. ile cezalandırılmasının savunulduğu konu-sunda, Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçu-Adalet Dergisi 1988 yılı 3. sayısının ekine bakınız.

(53) Aynı görüş için bkz. İnan, N.: Karşılıksız Çek, s. 107.

(54) Bu Konuda bkz. Göle, C. s. 90 vd.

ve yasal unsurlara haiz olmak şartıyla, karşılıksız çek hükmünde sayılır (55). Bu halde hamilin müracaat borçlularına başvurma hakkı doğar ve böyle bir çekin keşidecisi hakkında 3167 sk.'a göre işlemler yaparak ardından karşılıksız çek keşidesinin cezaî müeyyidelerini de uygulamak gerekir. Ancak hemen belirtmek gerekir ki böyle bir çekin karşılıksız çeklere özgü hukukî ve cezaî müeyyidelere muhatap olabilmesi için, çekin ödenmeme sebebinin, 3167 sk. m. 5'e göre çek üzerine ibraz tarihi ile birlikte yazılması veya TTK. m. 720'de belirtilmiş olan diğer iki şekilden biri ile, yani protesto veya takas odasının tarihli beyanı ile ödenmeme keyfiyetinin tespiti gerekmektedir.

Keşideci ve muhatap banka arasında çek anlaşması olmayan bir çekin ibraz edilmesi ve muhatap bankanın da bu çeki ödememesi sonucu, ödenmemenin sebebi gösterilerek usulüne uygun olarak tespit edilmesinden sonra, bu, karşılıksız bir çek olarak hukukî ve cezaî müeyyidelerle karşılaşır. Hamilin, müracaat haklarını böyle bir halde kullanabilmesi için her hangi bir pürüz yokken, 3167 sk. m. 16'da belirtilmiş olan karşılıksız çekin cezaî sonuçlarının uygulanmasında özellikle keşideciye düzeltme hakkının kullanılabilmesi açısından bazı pürüzler ortaya çıkar. Keşidecinin adresinin muhatap bankada bulunduğu veya muhatap bankanın bu adresi temin edebileceği hallerde, 3167 sk. m. 7'e göre keşideciye ihtar yapabilir ve 8. maddeye göre düzeltme hakkını kullanması imkanı sağlanabilir ve fakat keşidecinin adresinin muhatap bankaca belirlenemediği hallerde ne olacağı meçhuldür. İhtarın ve düzeltme hakkının, karşılıksız çek keşide etme fiilinin cezaî sonucu olan karşılıksız çek keşide etme suçunun ön şartı olduğu düşünülecek olursa (56), keşideciye ihtar yapılmadan ve düzeltme hakkını kullanması için imkân tanınmadan 3167 sk. m. 16'ya göre cezalandırılmaz. Ancak bu, karşılıksız çekin hukukî sonuçlarının uygulanmasına yani hamilin müracaat haklarını kullanmasına ve bahsedilen çekin "karşılıksız çek" olmasına engel olmayacaktır. Keşideciye ihtar yapılamayıp düzeltme hakkını kullanma imkânı tanınmasa da bu hâl çekin karşılıksız çek olmasını önlemeyecektir.

(55) Aynı görüş için bkz. Göle, C. s. 187; Inan N. Karşılıksız Çek, s. 106-107; Karakaya, S. s. 44. Atalan, H. s. 39.

(56) Ancak Yargıtay Ceza Genel Kurulu E. 989/7-39, K. 988/94 sayılı ve 6.3.1989 tarihli kararında, Donay'ın isabetsiz olarak nitelendirdiği gibi ihtar ve düzeltme hakkını suçun unsuru değil, takip şartı saymıştır. Donay'ın da belirttiği gibi bu kararda Yargıtay'ın unsur veya takip şartını karıştırdığı veya kavramları kullanırken özen göstermediği söylenebilir. Yargıtay'ın söz konusu kararı ve eleştirisi için bkz. Donay, S.: s. 130 vd.

b – Keşidecinin TTK. m. 711/3'de yer alan ödemeyi men etme hakkını kötü niyetle kullanması

TTK.nun 711. maddesinin 3. fıkrasında, keşideciye, çekin kendisinin veya üçüncü bir kimsenin elinden rızası olmadan çıkması halinde muhatabın çeki ödemesini men etme hakkı tanınmıştır. Keşideci, çekin kendisinin veya üçüncü bir kimsenin elinden rızası hilâfına çıktığı iddiası ile muhatabın çeki ödemesini men ederek, böyle bir sebeple zarar görmesini önleyebilir. Ancak keşidecinin ibraz anında çekin karşılığını kısmen veya tamamen sağlamayacak olması sebebiyle veya sırf hamili zarara uğratmak kastıyla hareket ederek, ödemeyi men etme hakkını kötüniyetle kullanmak suretiyle, karşılıksız çek keşide etmenin hukukî ve cezaî sonuçlarından kurtulmak isteyebilir. İşte bu halde, yani keşidecinin TTK. m. 711/3'de hükmedilmiş olan ödemeyi men etme hakkını kötüniyetle kullanması halinde ve bu hususun sonradan mahkeme kararı ile tespit edilmesi üzerine (57), böyle bir çek karşılıksız çek sayılacak ve keşideciye karşılıksız çek keşide etmenin hukukî ve cezaî sonuçları uygulanacaktır (58). Böyle bir halde hamilin müracaat borçlularına başvurması ve karşılıksız çekten doğan hukukî müeyyidelerin uygulanması mahkeme hükmünden sonra, doğal olarak mümkündür. Ancak keşideci ve muhatap banka arasında geçerli çek anlaşması olmadığı için çekin karşılıksız olması halinde de bahsettiğim gibi, karşılıksız çek keşide etmenin cezaî müeyyidelerinin nasıl uygulanacağı konusunda şüpheler olabilir. 3167 sk. m. 16 ile, karşılıksız çek keşide etmek ayrı ve bağımsız bir suç haline getirilmiştir (59). 3167 sk.'nun 16. maddesi ile karşılıksız çek keşidesi fiilleri cezalandırılmak istendiğinden ve yasanın genel gerekçesi göz önüne alınarak, keşidecinin TTK. m. 711/3'deki ödemeyi men etme hakkını kötüniyetle kullanması ve bunun mahkeme hükmü ile tespit edilmesi üzerine, böyle bir çek için de 3167 sk.'nun 16. maddesinin uygulanmasının suçla korunan yarar ve karşılıksız çek keşide edenler arasındaki eşitliği sağlamak açılarından bir zorunluluk olduğu iddia edilebilir. Kanımca; böyle bir halde, mahkemenin çekin karşılıksız olduğunu tepsit eden hükmü ile muhatap bankadan, söz konusu karşılıksız çeki keşide eden keşideciye 3167 sk. m. 7 uyarınca ihtar da bulunmasını ve 8. maddesi gereğince düzeltme hakkını kullanma imkânı tanınmasını isteyebilmelidir. İşte bundan sonraki gelişmelere göre hesap sahibi düzeltme hakkını kullanmaz veya kullanamayacak durumda ise 3167

(57) Göle, C.: s. 188.

(58) Aynı görüş için bkz. Karakaya, S.: s. 44-45.

(59) Donay, S.: s. 105.

sk. m. 16'nın uygulanması yoluna gidebilmelidir. Hamilin karşılıksızlığı mahkeme hükmü ile tespit ettirebilmesi için geçen sürede ibraz süresini kaçırmaması yani süresi içinde karşılıksızlığı TTK.nun 720. maddesi veya 3167 sk.nun 5. maddesine göre tespit ettiremediği hallerde, TTK.nun 723. maddesinden yararlanabilir. Çünkü burada da mücbir sebep var sayılabilir. Keşideci yasa boşluğundan yararlanarak, TTK. m. 711/3'de kendisine tanınan bir hakkı suistimal etmiştir. MK.nun amir hükmü olan 2. maddesinin 2. fıkrası gereğince, yasanın bir hakkın suistimalini koruması mümkün değildir.

Bu konuda bahsedilmesi gereken bir nokta da, keşidecinin TTK.nun 711/1'e göre çekten cayabileceğini ama bunun ibraz müddeti geçtikten sonra hüküm ifade edeceğini belirten yasa maddesidir. İbraz süresi içinde sayılan bir çek için cayma, ibraz süresinden sonra hüküm ifade eder. 3167 sk. nun 4. maddesinin 1. fıkrasına göre muhatap, ibraz edildiği anda karşılığı bulunan bir çeki ödemek mecburiyetinde olduğuna göre, banka sadece cayma keyfiyetinden bahisle süresi içinde ibraz edilmiş bir çeki, karşılığı bulunmak şartıyla, ödemekten imtina edemeyecektir (60). Bu zorunluluğa uymayan bankalar hakkında, aynı kanunun 15. maddesine göre ağır para cezasına hükmolunacaktır (61).

c – Yeterli karşılığın mevcut olmaması

Karşılıksız çekin uygulamada en çok görülen ve en tipik örneği, keşidecinin hesabında yeterli karşılığın mevcut olmaması sebebi ile süresi içinde ibraz edilen ve zorunlu yasal unsurları haiz bir çekin yetkili hamiline kısmen ya da tamamen ödenememesidir. Ayrıca böyle bir çekin karşılıksız bir çek sayılabilmesi için gereken bir diğer husus da, karşılıksızlığın 3167 sk.nun 5. maddesine veya TTK.nun 720. maddesine göre tespit edilmiş olmasıdır. Hamilin karşılığı bulunmayan çekin durumunun tespiti için söz konusu işlemleri hiç veya ibraz süresi içinde yaptırmadığı hallerde, bu çek karşılıksız çek hükmünde sayılmayacaktır (62).

Ayrıca böyle bir halde hamil, müracaat haklarını kullanamaz ve bu çekin keşidecisi hakkında karşılıksız çekin cezai müeyyideleri uygulanamaz. Zira ibraz süresi geçen bir çekten dolayı keşidecinin cayma hakkı vardır (TTK. m. 711/1) (63).

(60) Ayrıntılı bilgi için bkz. Göle, C.: s. 117.

(61) Bu suç hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Donay, S. s. 88 vd.

(62) Aynı konuda bkz. Göle, C.: s. 189.

(63) Göle, C.: s. 189,

Bir çekin yeterli karşılığının olmaması iki şekilde ortaya çıkabilir:

(1) Keşidecinin muhatap banka nezdindeki çekle işleyen hesabının alacaklı cari hesabı olduğu hallerde, söz konusu hesaptaki paranın ibraz edilmiş olan çekte yazılı bedeli tamamen ya da kısmen karşılamaması halinde çek karşılıksız kalmış olur.

(2) Keşidecinin muhatap banka nezdindeki çekle işleyen hesabının borçlu cari hesabı olduğu hallerde, keşidecinin düzenlendiği çekin, muhatap banka ve keşideci arasındaki kredi sözleşmesinde yer alan kredi limitinin aşılmış olması sebebi ile karşılıksız kalması da mümkün olur (64).

Yeterli karşılığın mevcut olması gereken hesap, keşideci ile muhatap banka arasında çek anlaşması mevcut olan ve numarası çekin üzerinde yazılı olan hesaptır. Bu hesaptan başka bir hesapta çek bedelini karşılayacak para olsa da muhatap bankanın virman yapma yetkisi olmadıkça bu husus gözönüne alınmaz ve çekin karşılıksız kalması önlenemez.

Muhatap banka, keşidecinin hesabında yeterli karşılığın mevcut olmaması halinde, müşterisini zor durumdan kurtarmak için, çek bedelini hamile ödeyebilir (65). Böyle bir ödemenin yapılması halinde ilgili çek karşılıksız sayılmaz. Çünkü bir çekin yeterli karşılığı olmaması sebebi ile karşılıksız çek olarak değerlendirilebilmesi için, çek bedelinin kısmen ya da tamamen hamile ödenememiş olması gerekir. Çek bedeli hamile ödendikten sonra karşılıksızlık hali doğmayacaktır (66). Ayrıca bankanın müşterisine kredi açarak, yeterli karşılığı mevcut olmayan bir çekini, ödemesine, kural olarak yasal hiç bir engel yoktur. Bu kuralın istisnası; ödenen miktarın şubenin kredi açma yetki sınırını aşması ve çeki yeterli karşılığı olmadığı halde kendi inisiyatifi ile ödeyen görevlinin kredi açma yetkisinin olmadığı hallerde söz konusu olur ve Bankalar Kanununa muhalefet edilmiş olur (67).

Muhatap banka nezdindeki çekle işleyen hesap üzerine haciz konulmuş ise bu halde söz konusu hesapta, ibraz edilen çeki ödemeye yetecek kadar kısmen ya da tamamen karşılık yoksa, bu halde karşılıksızlık hali doğar.

(64) Göle, C.: s. 188.

(65) Karakaya, keşidecinin çekle işleyen hesabında karşılık bulunmadığı takdirde her ne surette olursa olsun ödeme yapmamak zorunda olduğu kanısındadır. Bkz. Karakaya, S.: s. 43.

(66) Ayrıntılı bilgi için bkz. Göle, C. s. 162 vd., s. 190,

(67) Bu konuda bkz. Erman, S. s. 131.

Karşılıksızlığın tespiti ile de bu çek karşılıksız çek hükmünde sayılacaktır. Ancak sözkonusu hesaba ihtiyati haciz konulması halinde keşidecinin bu konuda tedbir alamayacağı sebebi ile karşılıksızlık hali, kanımca doğmaz.

Bu konuda bahsedilmesi gerekli son bir nokta ise; uygulamada garantili çek adı verilen çeklerde durumun nasıl olduğudur. Garantili çekler keşidecisi ve muhatap banka arasındaki çek anlaşması ile, bankanın yasal olarak ödemekle yükümlü olduğu 125.000 liranın artırılmış olmasından ibarettir. Garantili denilen çeklerin diğer çeklerden tek farkı; bankanın, ibrazı anında karşılık olmadığı zamanlarda 125.000 lira yerine keşideci ile çek anlaşmasında kararlaştırmış oldukları bedeli ödeyecek olmasındadır. Bu sebeple bir garantili çekin ibrazı anında karşılığı yetersiz kalırsa ve fakat bankanın ödemeyi yükümlendiği miktar haricinde kalan çek bedeli için bu çek kısmen karşılıksız sayılır. Aynen yasal 125.000 lira ödeme yükümlülüğünde olduğu gibi garanti edilen kısımdan sonraki miktar için; süresinde ibraz ve karşılıksızlığın tespitinin yapılması şartıyla, çek, karşılıksız çek hükmünde olacaktır (68). Garantili bir çekin bedeli bankanın yükümlendiği miktarı aşmıyor ise söz konusu çek, çekle işleyen hesapta karşılık olmasa ve banka da ödemese de karşılıksız çek hükmünde olmaz. Çünkü banka yükümlülüğünü yerine getirmemiştir ve hamil bu yükümlülüğün yerine getirilmesi için bankayı dava edebilir. Bunun sebebi de kanımca; keşideci ile muhatap banka arasındaki çek anlaşmasında yer alan 125.000 liralık yasal yükümlülüğünün artırılmasına ilişkin hükmün 3. kişi lehine sözleşme hükmünde olmasıdır.

(SÜRECEK)

(68) Ayrıca bkz. Öztan, F.: s. 768.

Mavi çek adı da kullanılan garantili çeklerin TTK.nun 692 ve 693. maddelerinde unsurları belirlenen hamilleri 3167 sk. ile korunmak istenen çeklerden olmayıp, muhatap banka ile müşterisi arasında özel statü ile ödeme ve bir bakıma kredi vasıtası olduğu gerekçesi ile 3167 sk. anlamında karşılıksız çek hükmünde olmadığı, isabetsiz olarak belirtildiği Yargıtay görüşü için bkz. YKD. 1990, C. 16, s. 1252-1253, 7. CD., E. 1989/9758, K. 1989/13360, 29.12.1989 tarihli karar.

• İŞ HUKUKU

1475 SAYILI İŞ KANUNUNUN ELEŞTİRİLEN DÜZENLEMELERİ VE
MEVCUT DURUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Doç. Dr. A. Nizamettin AKTAY (*)

• **ANLATIM DÜZENİ** : I- Giriş. II- İş Kanunu Kapsamı dışında tutulanlar. 3- İşçinin feshine karşı yeterince korunmamış olduğu düşüncesi. A- Borçlar Kanunundaki hizmet akdinin feshini düzenleyen hükümler. B- İş Kanunundaki hizmet akdinin feshini düzenleyen hükümler. 4- Kıdem tazminatı kurumunun mevcut durumu. 5- İşverenin akit yapma zorunluluğunu yerine getirmemesi. 6- İşsizlik sigortası.

I - GİRİŞ

Türk çalışma hayatının organizasyonuna yön veren temel kanunlar çeşitli yönleriyle zaman zaman tenkit edilmektedir. Çalışma hayatının tarafları itibariyle kimine göre uygun olan bir düzenleme diğerine göre uygun değildir. Menfaatler çatışmasından doğan farklı görüşlerin herbirinin kendine göre haklı tarafları vardır. Bu araştırmada eleştirilen mevcut hukuki düzenlemeler 1475 sayılı İş Kanunu yönünden ele alınarak incelenmeye çalışılmıştır. Bilhassa 13. maddede belirtilen hizmet akdinin sebepsiz feshinin kaldırılacağı, yargı denetimine bağlanacağı şeklindeki Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanının açıklaması üzerine işveren kesiminden çok şiddetli bir tepki gelmiştir (1). Sadece bu örnek dahi göstermektedirki iş hukukunun temel normları ve değerleri üzerinde çalışma hayatının partnerleri arasında henüz consensus (uzlaşma) yoktur.

Mevcut İş Kanunu'nun başta gelen eleştiri noktası iş güvencesinin tanınmamış olmasıdır. Bunun yanında İş Kanunu kapsamı dışında tutulan kişiler, kıdem tazminatına hak kazanmada getirilen sınırlamalar, kıdem tazminatının tavanına ilişkin sınırlamalar, işverene yükletilen akit yapma zorunluluğunun fiilen uygulanabilirliğinin karşısındaki güçlükler, asgari ücretin tesbitinde ele alınan ölçülerin yetersizliği ve işsizlik sigortasının yokluğu gibi konular devamlı eleştirilmektedir (2). Araştırmamızda bu konular incelenecektir.

(*) **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü Öğretim Üyesi.**

(1) Bu konuda 13 ve 14 Ocak 1992 tarihli gazetelere bakılabilir.

(2) Bkz. Siyasi Parti Liderlerinin İşçi ve Yurt Sorunlarına Bakışı, Türk-İş Yayını, Ekim-1991. Bu çalışmada Türk-İş'in İş Kanunu Yanında 2821 sayılı Sendikalar Kanunu, 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu, Anayasa ve Diğer bazı kanunlardaki değişiklik teklifleri de yer almaktadır.

2 – İŞ KANUNU KAPSAMI DIŞINDAN TUTULANLAR

1475 sayılı İş Kanunu'nun 5. maddesi bazı işleri ve bazı kişileri Kanun kapsamı dışında tutmuştur. Bunlardan bir kısım işler için özel iş kanunları yapılmış (Deniz İş Kanunu, Basın İş Kanunu), bazıları için de kanun çıkarmak arzulandığı halde henüz bir kanun çıkarılmamıştır (Tarım İş Kanunu ve Hava İş Kanunu gibi). Bazı işlerin de özelliklerinden ötürü kanun kapsamına alınmaması düşünülmüştür. Bunlar ise ev hizmetleri, bir ailenin üyeleri veya hısımları arasında dışarıdan başka biri katılmayarak evlerde ve el sanatlarının yapıldığı işler, 18 yaşını bitirmemiş çıraklar hakkında, 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanununun 2. maddesinin tarifine uygun üç kişinin çalıştığı işyerleri, aile ekonomisi hudutları içinde kalan tarımla ilgili her çeşit yapı işleri, konutların kapıcılık hizmetleri (kaloriferli konut kapıcıları ile çalışmasını aynı işverene veya aynı konuta hasreden konut kapıcıları hariç), sporcular, yardım sevenler derneği merkez ve taşra atelyelerinde çalışanlardır. Ancak tarım işletmelerindeki yapı işleri, tarım sanatları ile tarım aletleri makine ve parçaların yapıldığı atelye ve fabrikalardaki işler, kıyılarda veya liman ve iskelelerde gemilerden karaya ve karadan gemilere yapılan yükleme ve boşaltma işleri, havacılığın bütün yer tesislerinde yürütülen işler, halkın faydalanmasına açık veya işyerlerinin müstemilatı durumunda olan park ve bahçe işleri ile Deniz İş Kanunu kapsamına girmeyen ve tarım işlerinden sayılmayan, denizlerde çalışan su ürünleri müstahsalları ile ilgili işler istisnalardaki işlere benzemekle beraber İş Kanunu kapsamına alınmıştır (md. 5).

Yukarıdaki istisnaların bir kısmı makul karşılanabildiği halde özellikle kalorifersiz konut kapıcıları ile Yardımsevenler Derneği Merkez ve Taşra atelyelerinde çalışanların Kanun'un kapsamı dışında bırakılmasının makul ve mantıklı açıklamalarını bulmak zordur.

Eğer kalorifersiz konut kapıcısı bütün çalışmasını aynı işverene hasrediyorsa İş Kanunu kapsamındadır. Buradaki kanuni düzenleme kapıcının çalışma biçimi yerine konutun niteliğini esas almaktadır (3). Bu şekilde kalorifersiz konut kapıcıları İş Kanununda belirtilen düzenlemelere göre değil, Borçlar Kanunununda belirtilen düzenlemelere göre iş ilişkilerini düzenleyeceklerdir (4). Kaloriferli konutun kapıcısı kalorifer işini üstlenmemiş olsa dahi yine de 1475 sayılı İş Kanununun kapsamındadır (5).

(3) Centel, T., İş Hukuku C. I, Bireysel İş Hukuku, Kazancı Kitap Ticaret A.Ş. İstanbul, 1992, s. 45.

(4) Çelik, N., İş Hukuku Dersleri, 10. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. İstanbul, 1990, s. 63.

(5) Ekonomi, M., İş Hukuku, C.I, Ferdi İş Hukuku, İTÜ Makine Fakültesi Ofset Atölyesi, 1987, s. 69.

Burada akla gelen soru, korunması gerekenin işveren mi yoksa işçi mi olacağıdır (6). İşçinin özel hukuku diye tanımlanan iş hukukunun genel ilkelelerinden birisi de işçiyi koruyucu düzenlemeler getirmektir. Hatta yargıda mevzuatın açık olmayan hükümleri yorumlandığında ve boşluklar doldurulmaya çalışıldığında işçinin öncelikle korunması gereği gözönünde bulundurulur (7).

Madde metninden anlaşıldığı gibi kapıcıların tamamı değil, konutlarda kapıcılık yapanlardan kalorifersiz konutlarda çalışan kapıcılar İş Kanunu kapsamı dışındadır (8). Buna göre işyerlerinde kapıcılık yapanlar, işyerlerinin kaloriferli olup olmamasına bakılmaksızın İş Kanunu kapsamında sayılacaklardır. Fakat bazı bölümleri işyeri, bazı bölümleri konut olan kalorifersiz binalarda çalışan kapıcıların durumu düşünülmelidir. Doktrinde bu gibi kişilerin İş Kanununun kapsamına alınması gereği konusunda görüş birliği vardır (9).

Bu açıklamalardan görüldüğü gibi kişinin çalışma şekli değil çalıştığı yerin niteliği düşünülerek bir değerlendirme yapılıyor ve kişi İş Kanunu kapsamı dışında tutuluyor. Kaloriferli konut kapıcısının kaloriferi çalıştırmaktan ötürü fazla çalıştığı düşünülür. Ancak kaloriferli konutlar için kapıcı alınsa dahi kapıcı yine İş Kanunu kapsamında sayılacaktır (10). Kanunun yapıldığı yıllarda genellikle kömürle çalışan kalorifersiz tesisatlarının bulunduğu konutlar artık yerini fuel-oil ya da doğal gazlı araçlara bırakmış olup, kapıcıların eskisi kadar çok çalışmaları gerekmemekte, bir düğmeye basarak kalorifer çalıştırılabilmekte, bir düğmeye basarak söndürülebilmektedir.

Kanunun ilgili maddesi Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde tartışılırken özellikle kaloriferli konut kapıcılarının daha çok çalıştığı ifade edilmiştir (11). Ancak bu gerekçe bile kalorifersiz konut kapıcılarının İş Kanununun kapsamı dışında tutulmaları için yeterli değildir. Bu bakımdan yapılan iş değil de, çalışılan yer esas alınarak getirilen bu düzenleme zamanımız iş hukuku ve çalışma hayatı gereklerine uygun değildir. Kanun hükmünün değiştirilerek kalorifersiz konut kapıcılarının da İş Kanunu kapsamına alınmaları gereklidir.

(6) Aynı görüş hakkında bkz. Çelik, s. 63.

(7) Çelik, s. 22, 23.

(8) Narmanlıoğlu, Ü. İş Hukuku, Ferdi İş İlişkileri I, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1988, s. 73.

(9) Çelik, s. 63, Ekonomi, s. 69, Narmanlıoğlu, s. 74, Centel, s. 45.

(10) Ekonomi, s. 69.

(11) Çenberci, M. İş Kanunu Şerhi, Olgaç Matbaası, Ankara 1986, s. 194 ve dn. 45.

İş Kanunu kapsamı dışında tutulduğu için eleştiri konusu yapılan bir diğer konu ise Yardım Sevenler Derneği merkez ve taşra atelyelerinde çalışanların durumudur. Bu kişilerin de İş Kanunu kapsamı dışında tutulmasının haklı gerekçelerini bulmak mümkün değildir. Ayrıca Yardım Sevenler Derneği'nin bütün çalışanlarının değil sadece merkez ve taşradaki "Atelyelerinde" çalışanların kapsam dışı tutulmasının gerekçeleri anlaşılammaktadır. Yardım Sevenler Derneğinde kapıcı, bekçi ve büro hizmetleri görevlerinde çalışanlar İş Kanunu kapsamındadır. Burada çalışanların işveren Yardım Sevenler Derneği ile aralarında bir uyuşmazlık çıktığı zaman merkez ve taşradaki atelyede çalışan işçilerin yargı yeri Borçlar Hukuku prensiplerine göre tesbit edilen yargı yeri olacak, kapıcı, bekçi ve büro personeli ile ilgili bir uyuşmazlık çıktığında yargı yeri iş mahkemesi olacaktır.

Anayasa Mahkemesi, bu düzenlemenin Anayasa'ya aykırılığı konusunda yapılan iptal istekli itirazı reddetmiştir (12). Anayasa Mahkemesi'nin iptal istişini reddinin gerekçesi dahi iş hukuku anlamında doğru olmayan ifadeler içermektedir. Örneğin, merkez ve taşra atelyelerinde çalışan kişiler itibariyle bunların "bilinen anlamda bir işçi-işveren" ilişkisi içersinde olmadığı belirtilmektedir ki, ifadenin doğruluğuna katılmak zordur. Çünkü, işçi-işveren ilişkisi hem Borçlar Kanununun hem de İş Kanunları anlamında şartları belirli işçi-işveren ilişkileridir. Belirli işyerleri esas alınarak burada gerçek anlamıyla işçi olarak çalışan kişilerin İş Kanunu kapsamı dışına itilmesinin mantığını –hele buralarda bazı çalışanlar İş Kanunu kapsamında iken– anlamak zordur.

Anayasa Mahkemesi kararında derneğin çalıştırdığı kimselerin "hem geçim kaynağı sağlayan bir uğraşı bulmakta ve hem de emekleriyle kendileri gibi bakıma muhtaç diğer kimselere yardım" ettiği belirtilmektedir. Bu da iş hukuku tekniği itibariyle pek anlamlı bir söz değildir. Çünkü çalışan, bir mal veya hizmet üreten herkes başkalarına fayda sağlayacak bir değer yaratmaktadır. Bu değer yaratmanın karşısında da bir gelir elde etmesi, geçimlerini karşılamaları gayet doğaldır. Çalışma hayatının temel ilkeleri zaten bu çerçevede oluşmaktadır. Yardım Sevenler Derneği atelyelerinde çalışanların aldığı ücreti "iütuf" gibi gösteren ifadelerin iş hayatının gereklerine uygun olmadığı gibi bu kişilerin yaptığı işi de, "lütfen kendilerine tahsis edilmiş" gibi göstermek doğru değildir. Haklı olarak doktrinde bu istisna tenkit edilmektedir (13).

12) Anayasa Mahkemesi Kararı, Tarih 28.4.1983, E. 1981/13, K. 1983/8 Resmi Gazete 9.4.1984, 18367.

(13) Çelik, s. 63, 64, Ekonomi, s. 71, Narmanlıoğlu, s. 69, Centel, s. 46, Tunçomağ, K., İş Hukukunun Esasları, Met-er Matbaası, İstanbul, 1988, s. 49, İzveren, A. İş Hukuku (I, II, III) Doğuş Matbaacılık ve Tic. Lim. Şti. Ankara, 1974, s. 75, Ayrıca İsmail Bayer'in incelemesi, İHU, İş Kanunu md. 5 (No: 3), "Yardım Sevenler Derneği Atelyelerinde Çalışanlar".

3 – İŞÇİNİN FESHE KARŞI YETERİNCE KORUNMAMIŞ OLDUĞU DÜŞÜNÇESİ

Çalışanın biricik gelir kaynağı ücretidir. Ücreti ise, ancak sahip olduğu işi sayesinde kazanabilir. Bu bakımdan işçinin işi, kendisi için hayati öneme sahiptir.

Modern demokratik ülkelerde işçilerin feshe karşı korunmasını sağlayıcı kurallar getirilmiştir. Ancak çalışma hayatı karşılıklı dengeler üzerine kurulmaktadır. İşçi için ücreti geçimini sağlayan bir paradır (14). İşveren içinse bir maliyet unsurudur. İşveren maliyetlerini en düşük seviyede tutmak isteyecektir. Bunun yanında işyerinin de devam edebilmesi, maliyetlerin dengeli olmasına işveren özen gösterecektir. Türk iş hukukunda işçinin feshe karşı korunmasını düzenleyen hükümleri Borçlar Kanunu, İş Kanunu ve Sendikalar Kanunu yönlerinden ayrı ayrı inceleyebiliriz.

A – Borçlar Kanunundaki Hizmet Akdinin Feshini Düzenleyen Hükümler

1926 yılında kabul edilen 818 sayılı Borçlar Kanununun 313–354. maddeleri hizmet akdini düzenlemektedir. Hizmet akdinin tanımı de Borçlar Kanununda yapılmıştır. Daha sonra kabul edilen İş Kanunlarında hizmet akdinin hükümleri, kurulması, şartları, sona ermesi düzenlenmesine rağmen hizmet akdinin tanımı yapılmamıştır. Ayrıca daha sonraki iş kanunları Borçlar Kanununun hizmet akdine ilişkin hükümlerini kaldırmamışlardır (15).

Borçlar Kanununun 340. maddesine göre hizmet akdi belirsiz bir süre için kurulmuşsa, ya da süresi işin mahiyetinden anlaşılamiyorsa her iki taraf sözleşmeyi istediği zaman sona erdirebilir (16). Ancak bu takdirde işçiler için akit, ihbarın yapıldığı tarihi takip eden hafta sonunda sona erer. Borçlar Kanununun 344. maddesine göre ahlâka ve iyiniyet kurallarına aykırılık hal-

(14) Ekonomi, M. Türkiye'de Feshe Karşı Korunmanın Kanun Yolu ile Düzenlenmesinin Sosyal ve İktisadi Sonuçları, Almanya'da ve Türkiye'de Fesih ve İşçinin Feshe Karşı Korunması, Basisen Eğitim ve Kültür Yayınları, No: 5, İstanbul, 1985, s. 90.

(15) Reisoğlu S. Türk Hukukunda İşçinin Feshe Karşı Korunması ile İlgili Düzenlemeler ve İş Mahkemeleri Uygulamaları, Almanya'da ve Türkiye'de Fesih ve İşçinin Feshe Karşı Korunması, Basisen Eğitim ve Kültür Yayınları, No: 5, İstanbul 1985, s. 59, Çenberci, s. 285.

(16) Reisoğlu, s. 59, Oğuzman K. Türkiye'de İşçinin Feshe Karşı Korunması, Almanya'da ve Türkiye'de Fesih ve İşçinin Feshe Karşı Korunması, Basisen Eğitim ve Kültür Yayınları No: 5, İstanbul 1985, s. 24, Tunçomağ, s. 201.

lerinde taraflardan her ikisi de akdi hemen sona erdirebilirler. Bu gibi hallerde tarafların tam bir tazminat talep yetkileri vardır (md. 345) (17).

B – İş Kanunundaki Hizmet Akdinin Feshini Düzenleyen Hükümler

İş Kanununun 13. maddesine göre sebep belirtmeye gerek olmaksızın taraflardan herbiri Kanundaki ihbar müddetlerine uymak şartıyla –ki bu müddetler iki hafta ile sekiz hafta arasındadır– akdi sona erdirebilirler. İşveren akdi fesih hakkını kötüye kullanırsa ihbar sürelerinin üç katı tutarında bir parayı kötüniyet tazminatı olarak ödemek zorundadır (18).

İş Kanununun bu hükmü ile her iki tarafa da aynı imkanlarla akdi fesih hakkının verilmesinin işçiler aleyhine olduğu görüşü vardır. İşçi Sendikaları tarafından bu hükmün işçiler aleyhine fesihler ortaya çıkardığı ileri sürülerek kaldırılması ve akdi fesih hakkının başka gerekçelere bağlanması istenmektedir (19).

İş Kanununun 13. maddesi ile getirilen düzenlemenin feshi engellemeyen, feshi geciktiren bir yapısı vardır. Feshin engellenmesi ile geciktirilmesi arasında büyük fark vardır (20). 13. maddenin mevcut düzenleniş biçiminin işverene keyfi biçimde hizmet akdini fesih hakkı verdiği işçinin işyeri güvencesini ortadan kaldırdığı belirtilmiştir (21). Buna ilişkin olarak 13. madde karşısında sebepsiz bir şekilde akdin sona erdirilebilme imkanını ortadan kal-

(17) Oğuzman, K. Hizmet "iş" Adinin Feshi, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1955, s. 35 vd. Reisoglu, s. 59.

(18) Buna ilişkin Yargıtay Kararları Hakkında bkz. 9. HD., 1.12.1988 T. E. 9066, K. 11385; 1.2.1988 T., E. 1185, K. 577; 11.3.1988 T. E. 475, K. 284

15.12.1988 T. E. 9675 K. 12031 Tunçomağ K. Ferdi İş İlişkinin Sona Ermesi ve Kıdem Tazminatı Açısından Yargıtayın 1988 yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Türk Millî Komitesi. İstanbul, 1990, s. 77 vd.ndan naklen. Ayrıca İHU, Md. 13 (No: 3), (No: 7) (No: 8) (No: 10) (No: 11) (No: 21) Yine Yargıtay 9. HD. 7.2.1991, E. 9562, K. 1347, Tekstil İşveren, Temmuz, 1991, sayı 159, 9 HD. 10.5.1991, E. 608, K. 8315, 7.2.1991, E. 9563, K. 1348, Tekstil İşveren, Ağustos 1991, Sayı 160, 9. HD., 1.3.1991, E. 2725, K. 3146, Tekstil İşveren, Kasım, sayı 163.

(19) Bkz. Türk-İş s. 101.

(20) Hanau Peter, Alman Feshe Karşı Korunma Hukuku, Almanya'da ve Türkiye'de Fesih ve İşçinin Feshe Karşı Korunması, Basisen Eğitim ve Kültür Yayınları, No: 5, 1985, İstanbul, Fesih hakkının sınırlanmasıyla ilgili olarak Almanya'da "Feshe Karşı Korunma Kanunu" (Kündigungsschutzgesetz) adı altında bir kanun mevcuttur (KschG, T. 25.8.1969).

(21) Ulucan-Eyrenci, Taşkent, Sağlam, İşçinin Feshe Karşı Korunması (İş Güvencesi ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi), Türkiye Denizciler Sendikası, No: 14, Sema Matbaası, T.Y., s. 15 vd.

dırmak için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından hazırlanan 1475 ve 2821 sayılı Kanunların bazı maddelerinin değiştirilmesine ilişkin "Değişiklik Yasa Taslağı"nda bazı kayıtlamalar getirilmiştir (22).

Bu kayıtlamaların en önemlilerinden birisi işverenin akdi feshedebilmesi için bazı şartların varlığının aranmasıdır. Eğer işveren akdi feshetmek istiyorsa "işçinin kişiliğinden davranışlarından ya da işletme gereklerinden doğan haklı bir sebebe dayanmak zorundadır". Eğer bu sebepler yoksa işverenin akdi fesih hakkı yoktur. Ayrıca Alman İşçinin Feshe Karşı Korunma Kanununda da belirtilen şarta benzer bir hüküm getirilmektedir (23). Buna göre "işletme gereklerine dayandırılan fesihlerde, işçinin aynı işyerinin bir başka kısmında veya aynı işletmeye bağlı başka bir işyerinde çalıştırılması olanağının bulunması ya da işçinin değişik iş şartları ile çalışmaya devam etmesi mümkün olup işçinin de bunu kabul etmesi durumunda fesih yine haksız sayılır".

İşverenin 13. maddeye göre akdini feshetmek istediği işçiye fesih bildirimini yazılı olarak yapması zorunluluğu da getirilmektedir. Bu fesih bildiriminde işveren fesih sebebini de açık ve kesin bir şekilde belirtmek zorundadır.

İşverenin sebep göstermeksizin ya da haklı sebebi bulunmaksızın akdi feshetmesi halinde işçinin ya da üyesi bulunduğu sendikanın "fesih bildirimini tebliği tarihinden" itibaren bir ay içinde iş mahkemesine dava açarak feshin geçersizliğine ve duruma göre işe iadeye karar verilmesini" isteme hakkı vardır.

Mahkeme feshin haksız olduğunu tesbit ederse fesih bildirim tarihinden itibaren geçersiz sayılır ve işçiye çalıştırılmadığı süre içinde doğan ücret ve diğer hakları ödenmek üzere işe iade kararı verilir.

Mahkeme, taraflardan birinin isteği üzerine, hizmet akdinin devamının katlanılamayacak bir duruma geldiği kanaatine varırsa, işe iade kararı yerine işçinin altı ay ile bir yıllık ücreti tutarında bir tazminata hükmedebilir. Bu takdirde fesih, haklı bir feshe dönüşür ve akit mahkeme kararı ile sona ermiş sayılır.

(22) Kutal Metin, Sosyal Siyasette Geçen Ay, Sosyal Siyaset, Sayı-2, Cilt-1, s. 5 vd.

(23) Hanau-Adomeit, Arbeitsrecht, 8. Auflage, Albert Metzner Verlag, 1986, s. 231 vd. İşletme gereklerine dayalı fesihlerde Almanyada daha ziyade yeni teknolojilerin kullanılması sebebi belirtilmektedir, bkz. Däubler Wolfgang, Das Arbeitsrecht, 2, 4. Auflage, Taschenbuch Verlag, 1986, s. 421 vd.

Yasa taslağında görüldüğü gibi İş Kanununun 13. maddesinde belirtilen şekilde artık işveren sebep belirtmeksizin hizmet akdini sona erdiremeyecektir. Eğer fesih işçinin kişiliğinden, davranışlarından ya da işletme gereklerinden kaynaklanan bir sebebe dayanmıyorsa Mahkeme feshin geçersizliğine ve işçinin işe iadesine karar verebilir. Bu hüküm işverenler tarafından şiddetle tenkik edilmektedir (24).

Yasa Taslağında getirilmek istenen güvencelerden kaç işçi çalıştıran işyerlerindeki işçilerin faydalanacaklarına ilişkin bir sınırlama da yoktur. Ekonomik bakımdan çok gelişmiş bir ülke olmasına rağmen Almanyada dahi 6 ve daha çok işçi çalıştıran işyerleri ancak İş Güvencesi Yasası kapsamına alınmıştır (25). Bununla küçük işyerlerinin (Kleinbetriebe) büyük işyerlerine nazaran güçlendirilmeleri arzulanmaktadır (26).

Yasa taslağı ayrıca işten çıkarıldığı için mahkemeye başvuran işçiye, hakimin o işçinin işyerine dönerek çalışmasını imkansız görmesi halinde (talep üzerine) işçinin altı ay ile bir yıllık ücreti tutarında bir tazminata da hükmedebileceğini kararlaştırmıştır. Bu ihbar ve kıdem tazminatlarının dışında yeni bir tazminat olarak iş hukukuna girmektedir (27).

İş Güvencesi Yasa Taslağı ile işverenin keyfi işten çıkarmalarının önüne geçilmek istendiği belirtilmektedir (28). İşveren kesimi ise "bir işverenin rastgele işçi çıkardığı ve bundan keyif aldığı" söylenemez ifadesiyle gerekçeye karşı çıkmaktadır (29). Her zaman işverenin hizmet akdini "keyfi" feshettiği söylenemezse de, "keyfi" olmayan fesihlerin olmadığını söylemek de mümkün değildir. Yasa Taslağındaki gibi hemen hemen bütün fesihlerde mahkeme yolunun açık tutulması işe iade ya da tazminat yolunun mevcudiyeti, bilhassa işyerleri için de sınırlama yapılmadığından Türk endüstri ilişkileri sisteminde büyük rahatsızlıklara yol açabilecektir. Bunun yerine işyerleri ile ilgili sınırlama getirilerek (Almanya örneğinde en az 6 işçi, İtalya örneğinde en az 16-36 işçi çalıştıran işyerleri) (30) için Kanun uygulama imkanı

(24) TISK. Görüşleri, s. 7 vd.

(25) Alman İş Güvencesi Yasası (KschG) md. 23/1, Hanau-Adomeit, s. 229 vd. Dütz Wilhelm, Arbeitsrecht, C. H. Beck Verlag, 1990 München, s. 124 vd.

(26) Dütz, s. 124.

(27) TISK. Görüşleri, s. 16.

(28) Bkz. Taslak "Genel Gerekçe".

(29) TISK. Görüşleri, s. 11

(30) Ulucan, Eyrenci, Taşkent, Sağlam, s. 95 vd.

getirilmesinin yanında tarafların uzlaşmasıyla oluşturulacak işyeri komitelerinin de insiyatifi ile akdin feshinde denetleme yolları bulunabilir.

Değişiklik Yasa Taslağında "işletme gereklerinden" kaynaklanan fesihlerde işveren haklı sayılacaktır. Ancak "işletme gerekleri" kavramından ne anlaşılacak gerekecektir. Ekonomik krizlerin işletme gereklerinden sayılması mümkün olabilecek midir? Yargıtay bir kararında ekonomik krizi akdin feshinde haklı sebep olarak görmemiştir (31). Eğer yeni düzenleme ile getirilen işletme gerekleri kavramı içersine "ekonomik kriz" de girecekse mevcut Yargıtay kararları çerçevesinde bu durum eskiye nazaran işçinin aleyhine bir durum yaratacaktır.

İş Kanununun 17. maddesi de Yasa Taslağı ile bazı değişikliklere tabi tutulmuştur. Öncelikle İş Kanununda yanlış anlamaya sebep olabilecek "işverenin bildirimsiz fesih hakkı" ifadesi yerine "işverenin derhal fesih hakkı" başlığının getirilmesi isabetli olmuştur. Çünkü 17. madde kullanılırken de yine bildirim yapılmaktadır. Sadece 13. maddedeki bildirim sürelerine uyulması şartı yoktur (32). Bu sebeple mevcut Kanunda geçen "bildirimsiz" ifadesi yanlış anlamaya müsait bir şekildeydi. "Derhal fesih" ifadesi bu kavram farklılığını da düzeltebilir.

Yasa Taslağı fesih bildiriminin yazılı yapılması ve fesih sebebinin açık ve kesin şekilde belirtilmesini zorunlu tutmaktadır. Bu yeniliğin ispat bakımından kolaylıklar sağlaması mümkündür.

Yasa Taslağı ayrıca kanaatimce nötr sayılabilecek, gereği olmayan bir hüküm de getirmektedir. Buna göre: "İşçi veya üyesi bulunduğu sendika gösterilen derhal fesih sebebinin haklı olmadığı iddiası ile 13. madde hükümleri çerçevesinde yargı yoluna başvurulabilir". Mevcut düzenlemede de eğer işverenin akdi feshi 17. madde hükümlerine girmiyorsa 13. maddeye göre feshedildiği kabul edilmektedir. Haklı sebep ortadan kalktığına göre akdin feshinin 13. madde çerçevesinde değerlendirileceği tabidir. Ekonomik krizi gerekçe göstererek hizmet akdini İş Kanunu md. 17/III çerçevesinde sona erdiren işverenin akdi feshinin yerinde bulunmayarak, ihbar tazminatı ödemesini zorunlu gören Yargıtay kararı (33), işyerinde hırsızlık yaptığı iddiasıyla işçinin hizmet akdini İş K. md. 17/II'ye göre fesheden işverenin "da-

(31) Bkz. Akı Erol'un incelemesi, İHU, İş Kanunu md. 17 (No: 8) Ayrıca Çelik, s. 171.

(32) Aynı konu hakkında bkz. Ekonomi, s. 194.

(33) Bkz. 31 no'lu dipnottaki karar incelemesine konu olan karar.

vacının davranışında hırsızlık kastı olmadığı ceza ilamı ile sabit" olduğuna göre işçiye ihbar ve kıdem tazminatı ödemesi gerektiğini belirten Yargıtay kararı (34) çerçevesinde akdin feshi İş K. md. 13'e göre değerlendirilecektir. Bu sebeplerle Yasa Taslağına ilave edilen yukarıdaki ifade (Taslak md. 17/III) nötr anlam taşımakta olup gereksizdir.

Değişiklik Yasa Taslağı İş Kanununun 24. maddesini de değiştirmekte ve yeni hükümler getirmektedir. Maddenin ilk fıkrasına göre: "işveren, işyeri gerekleri sonucu topluca veya dört haftalık süre içinde aralıklı olarak ondan az olmamak üzere işyerindeki işçi sayısının onda biri veya daha fazla işçiyi işten çıkarmak istediğinde, durumu fesih bildirimini yapmadan en az bir ay önce, nedenleri ile birlikte Bölge Müdürlüğüne yazılı olarak bildirmek ve izin almak zorundadır". Bu maddeyle toplu işçi çıkarma da idarenin iznine bağlanmaktadır. Ancak maddenin ilk ifadesi "işyeri gerekleri" bir karışıklık ortaya çıkarmaktadır. 13. madde Değişiklik Taslağında "işletme gerekleri" ifadesi kullanılırken bu sefer "işyeri gerekleri" ifadesi kullanılmaktadır. Bu farklılık da Taslak içersinde uygunsuzluk yaratmaktadır. "İşyeri gerekleri" ifadesi daha uygun olup 13. maddeye de bu ifadenin getirilmesi kanaatimce Kanun içersinde insicamı sağlayacaktır.

24. maddenin ikinci fıkrası ile Bölge Müdürlüğüne "toplu işçi çıkarma yerine, işyerinde kısa süreli çalışma yapılmasını" isteyebilme imkanı da verilmektedir.

Bölge Müdürlüğü kararına karşı işveren, işçiler ya da sendikanın iş mahkemesine dava açmak hakları vardır. İş mahkemelerinin kararı kesindir.

Burada düşünülmesi gereken bir diğer nokta da şudur: İdare, işçi çıkarılmasına izin verdiği takdirde işçiler ve işçi sendikaları karşısında tarafsızlığının dışına çıkmış, işçiler karşısında taraf olmuş gibi bir psikolojinin ortaya çıkması söz konusu olabilir. Bu da rahatsızlık doğurabilecektir.

Eğer işveren toplu işçi çıkarmanın kanuni kurallarına uygun olmadan işçi çıkarırsa bu takdirde haksız fesih hükümleri uygulanacaktır.

İşveren tarafı toplu işçi çıkarma ile ilgili Taslaktaki maddeler üzerinde şu görüşleri ileri sürmektedirler:

(34) YHGK. 10.4.1985, E. 163, K. 306, Çenberci, s. 573.

"Teknoloji yenileme zarureti veya fevkalade güç ekonomik koşullar içinde düştükleri ve işletmeyi ayakta tutabilmek için küçülmek hatta kapatmak zorunda kaldıkları zaman dahi toplu işçi çıkarabilmek için önceden Bölge Çalışma Müdürlüğünden izin almak zorunda olacaklardır. Bölge Çalışma Müdürlüğü gerekli incelemeyi iki ay sürdürebilecek ve sonuçta bu izni vermeyebilecektir. İşletmenin talebinin reddi üzerine Mahkemeye başvurabilecek ancak gerekli karar iki ay içinde alınabilecektir. Kısacası talebin haklı olması ve sürelerin tasarındaki gibi işlemesi halinde dahi Bölge Çalışma Müdürlüğünün iş hayatının gerek ve gerçeklerine yeterince dayanmayan kararları sonucu işletmeler dört ay daha zor ekonomik şartlar altında hiçbir işçi çıkarmadan çalışmaya zorlanacaktır " (35).

24. maddenin Taslaktaki yeni düzenlemesi bir eksiklik göstermektedir. 1475 sayılı İş Kanununun mevcut düzenlemesine göre 13. ya da 16/III maddeye göre işçi için işten çıkarılmayı ya da çıkmayı gerektiren sebepler ortadan kalktığıında işveren 6 ay içinde çıkan ya da çıkarılan işçiler yerine yeni işçi değil eski işçileri işe almak zorundadır. Yeni düzenlemede buna benzer bir hüküm yoktur. Eğer 13. maddedeki "işletme gerekleri"ne göre işçi çıkarılırsa ve daha sonra bu "işletme gerekleri" ortadan kalkarsa tekrar (altı ay içinde) işe dönebilmeyi sağlayan bir hükmün yokluğu 1475 sayılı İş Kanunundaki mevcut düzenlemenin daha gerisinde bir düzenlemedir. Bu da şimdiye kadarki kazanılmış hakkın geriye götürülmesidir. Yeni 13. madde ile akdi fesih hakkının zorlaştırılmış olduğu ileri sürülebilirse de bu yeterli bir savunma olmayacaktır.

4 – KIDEM TAZMİNATI KURUMUNUN MEVCUT DURUMU

3008 sayılı 8.6.1936 tarihli İş Kanunu ile Türk çalışma hayatına hukuki bir kurum olarak giren (36) kıdem tazminatına tavan ile ilgili olarak ilk getirilen sınırlama 1975 yılında yapılmıştır (37). Buna göre "kıdem tazminatına esas olacak 30 günlük ücret tutarının beher yılı için nazara alınacak miktarı 1475 sayılı İş Kanununa göre tesbit edilmiş olan günlük asgari ücretin 30 günlük tutarının yedibuçuk katından fazla olamaz"dı (38). Kıdem tazminatına getiri-

(35) TISK. Görüşleri, s. 15, 16

(36) Oğuzman, K., Kıdem Tazminatı Sorunu, İş Hukuku Konferansları, İ.T.İ.A. Sosyal Hukuk Enstitüsü, Yayın No.: 1, 1976, İstanbul, s. 81 vd., Ergin Berin, Türk İş Hukukunda Kıdem Tazminatının Geçirdiği Safhalar, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989, s. 15 vd. Ekonomi, s. 95.

(37) 1927 sayılı Kanunla yapılan değişiklik için bkz. Ergin, s. 91 vd. Odyakmaz N., Bayazit S., Bayar I., Kıdem Tazminatı, Ayrıldız Matbaası, Ankara, 1985, s. 265 vd.

(38) Bu dönemdeki tavan sınırlaması ile ilgili Yargıtay kararları hakkında bkz. Y. 9. HD. 10.11.1981, E. 1981/8309, K. 13564; 26.1.1982, E. 1981/14159, K. 1982/619; 11.6.1982, E. 1982/4980, K. 5625, Odyakmaz, Bayazit, Bayer, age, s. 275 vd.

len bu ilk sınırlamanın "emredici" olup olmadığına ilişkin tartışmalar üzerine Yargıtay birçok kararında bunun "emredici" olduğuna karar vermiştir (39).

1927 sayılı değişiklik Kanununun 14. maddeyi değiştiren sınırlama hükmü Anayasa Mahkemesince 23.1.1979 günlü kararıyla şekil yönünden iptal edilmiş ve bu karar 14.4.1979 günlü Resmî Gazete'de yayınlanarak 14.4.1980 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 2320 sayılı Kanunun 1980 yılı Ekim ayında yürürlüğe girmesine kadar olan altı ay içinde kıdem tazminatına bir sınırlama olmamıştır (40). Daha sonraki sınırlama ise 1982 yılında 2762 tarihli değişiklik Kanunuyla yapılmıştır.

Son yapılan değişiklikle kıdem tazminatının miktarı şu şekilde düzenlenmiştir; "toplu sözleşmelerle ve hizmet akitleriyle belirlenen kıdem tazminatlarının yıllık miktarı, Devlet Memurları Kanununa tabi en yüksek Devlet memuruna 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu hükümlerine göre bir hizmet yılı için ödenecek azami emeklilik ikramiyesini geçemez" (41) (İş K. md. 14/13). Böylece artık kıdem tazminatları her yıl iki kere belirlenen memur maaş katsayılarıyla orantılı olarak artacak ancak, hiçbir zaman belirlenen miktarı geçemeyecektir. Bu durumun sözleşme hürriyeti ilkesine aykırı olduğu işçi sendikaları tarafından ileri sürülmektedir. Değişikliğin yapılmasındaki gerekçe ise toplu iş sözleşmeleriyle tesbit edilen çok yüksek miktarlardaki kıdem tazminatlarını kamu ve özel sektör kuruluşlarının ödeyememe durumuna gelmesidir. Yüksek kıdem tazminatlarını ödeyemez duruma gelen kuruluşların kapanma tehlikesi içine düştüğü de görülmüştür. Bugün için bir işçinin alabileceği azami bir yıllık kıdem tazminatı miktarı beş milyon TL civarındadır.

Kıdem tazminatı ile ilgili getirilen tek sınırlama miktara ilişkin olanı değildir. Ayrıca Kanunda belirlenmiş hallerin dışında kıdem tazminatı ödemesi yapılması da yasaklanmıştır (42). Kanunda belirlenen hallerin dışında kıdem

(39) Yargıtay 9. HD. 12.5.1982, E. 1982/3879, K. 4793; 18.5.1982 E. 1982/4293, K. 4958, Odyakmaz, Bayazıt Bayer, s. 238.

(40) Ergin, s. 91, Odyakmaz, Bayazıt, Bayer, s. 265..

(41) Ergin, s. 27, Ekonomi, s. 264, Cental, s. 213. Narmanlıoğlu, s. 358 vd. Yargıtay kararı için bkz. 9. HD. 14.6.1988, E. 4829, K. 6542, Çimento İşveren Dergisi, 1988/4, 21, 22, Tunçoğmağ K. 'dan naklen, Ferdi İş İlişkisinin Sona Ermesi ve Kıdem tazminatı Açısından Yargıtay'ın 1988 yılı Kararlarının değerlendirilmesi, Yargıtay'ın İş hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi, 1988, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Türk Millî Komitesi, İstanbul, 1990, s. 102.

(42) Kanunda belirtilen şartlar dışında kıdem tazminatı ödenemeyeceğine ilişkin Yargıtay Kararları hakkında bkz. 9. HD. 16.2.1982, E. 1981/13854,, K. 1982/1690 s. 30, 31; 5.5.1982, E. 1982/3783, K. 4549, s. 142, 143; 9.7.1982, E. 1982/5900, K. 6659, s. 147, 148; 15.11.1982, E. 1982/9649, K. 8909, s. 149, 150, Odyakmaz, Bayazıt, Bayer'den.

tazminatı ödemesi yapanlara para cezası yanında fiil daha ağır cezayı gerektirecek bir suç teşkil etmediği takdirde altı aydan iki seneye kadar hapis cezasına hükmolunur. Kanuna aykırı olarak fazla ödenen miktarın da ayrıca Hazine lehine re'sen tahsiline karar verilir (İş K. md. 98/D).

İşçi sendikaları kıdem tazminatına getirilen bu sınırlamaların engel olarak görmekte ve İş Kanunundan çıkarılması yönünde talepte bulunmaktadırlar (43). Özellikle işçi tabanında kıdem tazminatına hak kazanmayı engelleyen İş Kanununun 17. maddesi II. bendinin kaldırılması isteği vardır. Bilindiği gibi işçinin ahlak ve iyiniyet kurallarına uymayan davranışlarını belirten İş K. md. 17/II sebebiyle işveren hizmet akdini feshederse işçinin kıdem tazminatı hakkı kalmamaktadır. İşçinin kaç yıllık hizmeti olduğunun bu madde bakımından hiçbir anlamı yoktur. Bu bakımdan uzun yıllar işyerine sadakatle hizmet etmiş olan işçinin 17/II'de belirtilen bir eylemi işlemesi dolayısıyla kıdem tazminatı hakkından mahrum kalmasının pek adil olmadığı belirtilmektedir. Ancak aksi görüş ise, bu gibi kişilere kıdem tazminatı verilmesinin kötüniyetli davranışını primlendirilmesi olacağı şeklindedir. Mevcut düzenlemenin bir amacı da işyeri düzenini sağlamaktır. Kötüniyetli ve ahlak kurallarına aykırı davrandığı takdirde işinin yanında kıdem tazminatı hakkını da kaybedeceğini bilen işçinin daha düzenli ve uyumlu çalışacağı düşünülmelidir.

5 – İŞVERENİN AKİT YAPMA ZORUNLULUĞUNU YERİNE GETİRMEMESİ

İş hukukumuz ilke olarak tarafların serbest iradelerine dayalı bir sistem getirmeye çalışmakla birlikte, zaman zaman işveren karşısında işçiyi koruyucu, gözetici hükümler de getirmiştir. Bazı kurullarla işverenin akit serbestisini de sınırlamakta, bazı işçilerle akit yapılması zorunluluğu getirmektedir. Bunlar sakat ve eski hükümlülerle akit yapılması zorunluluğu (İş K. md. 25), belirli fesih halleri dolayısıyla işi son bulanlar (md. 24, bkz. yukarıda 2/B), askerlik veya kanuni bir ödev dolayısıyla işten ayrılanlar (md. 27/son), işyerinden malülen ayrılanlar (md. 25/IV), işçi teşekkülü yönetiminde görev almaları dolayısıyla işten ayrılanlar (Sendikalar Kanunu md. 29, bkz. yukarıda 2/c), hastalık sebebiyle işten ayrılan gazeteciler (Basın İş Kanunu md. 12/1) dir (44).

(43) Bkz. Türk-İş, s. 101.

(44) Ekonomi, s. 98, Tunçomağ, İş Hukuku, s. 87 vd.

Bu kişilerle işveren akit yapmadığı zaman kanunun verdiği cezalar arzulanan sonucun elde edilmesini sağlayabilecek ölçüde değildir. Bu cezaların miktarı bugün için onbin lira ile beşyüzbin lira arasındadır. Bu kişilerle akit yapması gerekirken akit yapmayan işveren, bu para cezasını ödeyerek zorunluluktan kurtulmaktadır. Çünkü bir işçinin sigorta, ücret, ikramiye vs. toplam maliyeti ödenecek cezadan yüksektir. Halbuki değişik iş kanunları yapılırken kanun koyucunun esas gayesi hizmet akdinin kurulabilmesidir. Cezayı ödemek işverence daha avantajlı olduğu müddetçe işverenlerin akit yapma zorunluluğu yerine ceza ödemeyi tercih edeceği düşünülmelidir. Bu bakımdan kanunlarda ceza hükümlerinde değişiklik yapılarak cezanın her zaman işçilik maliyetinin üzerinde olmasını sağlayıcı bir miktarın tesbiti mümkün olmalıdır. Böylece işveren kendisini akit yapmak zorunluluğuna uymak durumunda hissedecektir.

6 – İŞSİZLİK SİGORTASI

Türkiye'de yıllardan beri söylenen ancak bir türlü kurulamayan sigorta kollarından birisi de işsizlik sigortasıdır. Ancak bilindiği gibi işsizlik sigortası oldukça yüksek malî külfet getiren bir sigorta koludur. Ayrıca işsizlik sigortası kurulduğu zaman kıdem tazminatı müessesesinin yeniden gözden geçirilmesi gerekecektir. Her ne kadar farklı anlamlar verilse de kıdem tazminatı mevcut haliyle işsizlik sigortasının gördüğü fonksiyonları bir noktaya kadar görmektedir (45).

İşsizlik sigortasının kurulması hakkında Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı'nın (ILO) 44 numaralı sözleşmesi vardır (46). Ancak Türkiye bu sözleşmeyi onaylamamıştır.

Gelişmiş Batı ülkelerinde örneği görülen işsizlik sigortasının aynen, hemen Türkiye'de uygulanması mümkün görülmemektedir. Ancak sınırlı bir şekilde de olsa işsizlik sigortasının kurulmasına başlanmalıdır. Ancak bunun için de iş piyasasının çok iyi bir şekilde organize edilmesi gerekmektedir. Çünkü işsizlik sigortasının kurulması yetmemekte, bunun yanında işsiz klanlara yeni iş imkanlarının devamlı sunulabildiği, onların kurulacak Kurumca devamlı kontrol edilebildiği bir sistemin de oluşturulması şarttır. Bunun

(45) Kıdem tazminatının hukuki niteliği hakkında bkz. Ergin, s. 29 vd. Reisoğlu S. 1927 Sayılı Yasa Açısından Kıdem Tazminatı, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1976, s. 20 vd., Ekonomi, İş Hukuku, s. 229, 230. Çelik, s. 182, 183.

(46) İsteği Dışında İşsizlere Ödenecek Yardımlar Konusunda 44 no'lu Sözleşme, Kabul Tarihi, 23.6.1934, Yürürlük tarihi, 10.6.1938.

için de iş piyasasını çok iyi bir şekilde kontrol edebilen, ayrıca özerkliği de kabul edilmiş bir kurum bu fonksiyonu görebilir. Bu kurumun Türkiye de hangisi olacağı da iyi tesbit edilmelidir. Mevcut kuruluşlardan Sosyal Sigortalar Kurumu ya da İş ve İşçi Bulma Kurumu işsizlik sigortası bu görevi yüklenbilir. Ya da yeni özerk bir kuruluş oluşturulabilir. Fakat bilindiği gibi S.S.K. her yıl büyük açıklar vermekte, prim toplamakta çeşitli zorlukları olmaktadır. Bu kuruluşa işsizlik sigortası görevi de verildiği takdirde problemleri hepten büyüyecektir. İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun bu bakımdan daha büyük şansı vardır. İş piyasasının düzenlenmesiyle yakından ilgili bir kuruluş olduğu, işsiz kalanları izleyebilme imkanına sahip olduğu için kendisine özerklik tanınarak ve imkanları artırılarak bu görevi yüklenebilir.

İşsizlik sigortasının malî külfetini göstermek için Alman İş ve İşçi Bulma Kurumu (Arbeitsamt)nun yaptığı 1990 yılı ödemeleri oldukça çarpıcı bir örnektir. Sadece işsizlik parası, işsizlik yardımı ve iflaslar için Arbeitsamt 1990 yılında 25.8 milyar Mark ödeme yapmıştır (47). Bu miktar Türkiye'nin yaklaşık bir yıllık ihracatının toplam değerine eşittir. Bu örnekte işsiz kalana işsizlik parası belirli bir müddet ödenmekte, daha sonra daha düşük miktarda işsizlik yardımı ödemesine geçilmektedir. Bunun karşılanması için de güçlü bir iktisadi sistemin oluşturulması gerekmektedir.

(47) Stingl, Josef, "Almanya'nın Sosyal Piyasa Ekonomisinde İşsizlik Sigortası Sistemi", Türk ve Alman Ekonomilerinde İş ve İşçi Bulma Kurumunun Önemi Sempozyumu, Konrad Adenauer Vakfı - I.I.B.K. Genel Müdürlüğü, Ankara - 6.12.1991, s. 1.

● **KARAR ELETRİSİ**

**ANAYASA MAHKEMESİ'NİN 3.3.1992 TARİHLİ
KARARI ÜZERİNDE BİR İNCELEME**

Dr. Ekrem SERİM (*)

20 Ekim 1991 günlü milletvekili seçimi için yasal izin olarak seçim bürosu kuran sanıkların bu büroların herkesce görülebilecek ön tarafına, cam üzerine ve açığa afiş ve duvar ilânları astıklarının zapdetme tutanakları, sanıkların ikrarı ve emanete kayıtlı afiş ve ilânlardan anlaşılması üzerine, haklarında 298 sayılı Yasaya aykırılık suçundan 16.9.1991 günlü iddianame ile yerel mahkemede kamu davası açılmıştır. Yargılama sırasında, Cumhuriyet Savcısı ve sanıklar, bu davada uygulanacak olan 298 sayılı Yasanın 2234 sayılı Yasa ile değişik 60 ıncı maddesinde; "Umuma açık veya herkesin görebileceği veya kapalı yerde afiş veya duvar ilânı asmak suretiyle seçim propagandası yapılamaz" ibaresi Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 2, 5, 26. ve 31. maddelerine aykırı olduğunu ileri sürmüşler ve iptali istemiyle Anayasa Mahkemesine başvurulmasını istemişlerdir.

Bu sav yerel mahkemece ciddi bulunmuş ve maddenin tümünün iptali için Anayasa Mahkemesi'ne 2949 sayılı Yasanın 28. maddesi uyarınca başvurulmuştur.

Anayasa Mahkemesi tarafından yapılan ilk inceleme sırasında, iptali istenen 298 sayılı Yasanın 60. maddesi ile aynı Yasanın 49. maddesi birlikte mütalâa edilmiştir. Yüksek Mahkeme, yasanın anılan 60. maddesinde belirlenen propaganda yasağının ancak 49. maddesinde öngörülen propaganda süresi içinde geçerli olabileceğini belirttikten sonra, 20.10.1991 tarihinde yapılan milletvekili seçimleri için 10.10.1991 tarihinde başlayan propaganda süresi 13.9.1991 tarihinde meydana gelen olaya 298 sayılı Yasanın iptali istenen değişik 60. maddesinin uygulanamayacağından bahisle, Anayasanın 152/1. maddesi ile 2949 sayılı Yasanın 28. maddesi karşısında başvuran mahkemenin yetkisizliği sebebiyle oyçukluğuyla reddetmiştir (1).

(*) **Yargıtay 9. Hukuk Dairesi Üyesi.**

(1) Anayasa Mahkemesi'nin 3.3.1992 gün ve Esas sayısı: 1992/16, Karar sayısı: 1992/17 (14 Mayıs 1992 gün ve 21228 sayılı Resmî Gazete).

Anayasa Mahkemesi'nin bu kararına katılmak mümkün değildir. Gerçekten seçim kanunlarında düzenlenen ceza kurallarının bir kısmı sürekli olup diğer kısmı da seçim süreleriyle sınırlı olmak üzere geçici niteliktedir.

Bir ceza kaidesinin ne zaman uygulanacağı ve türünü irdelemek o kaidiyi uygulayan mahkemenin görevi içine girmektedir. Anayasa yargısında tatbik edilecek kaide, hukuki ihtilâfın hallindeki esas kaide anlamındadır. Ceza mahkemesinin burada tatbik edeceği kaide propaganda yasağı ile ilgilidir. Bu yasağın seçim süresiyle sınırlı olup olmadığı hususunun incelenmesi görevi yerel ceza mahkemesine aittir. Anayasa Mahkemesi'nin uygulanacak kural araştırması yaparken davayı karara bağlayacak mahkemenin yerine geçmemesi gerekir. Aksi halde ceza davasının neticesini belirlemiş duruma düşer.

Seçim konusundaki müeyyidelerin hangisinin ihtilâf konusu olayda uygulama olanağını belirlemek mahkemeye aittir. Böylece mahkeme, bu ceza davasında beraat veya mahkûmiyet kararı verecektir.

Yüksek mahkemenin, işin esasına girerek anılan yasa kuralının Anayasaya uygunluğunu tartışıp, davayı öz yönünden sonuçlandırması daha uygun olurdu. Böylece, Anayasa ve çağdaş hukuk normlarına aykırı bir kural iptal edilerek mevzuatımızdan çıkarılması mümkün olacaktı.

BÜYÜK HÂKİM SABRİ TIRPAN

Dr. L. Kemal REİSOĞLU (*)

Yargıtay Birinci Başkanı sayın Dr. İsmet Ocakçıoğlu'nun, 1992-1993 Adalet Yılı Açış Konuşmasına ait (ayrı bası)yı okurken, geçtiğimiz Adalet Yılı içerisinde ebediyen kaybettiğimiz Adalet mensupları arasında emekli Yargıtay Daire Başkanı sayın Hasan Sabri Tırpan'ın da adını görünce, beynimden vurulmuşu döndüm.

Biz kendisini kısaca Sabri Tırpan olarak anardık. Fevkalâde bir insan, iyi bir aile babası ve mümtaz bir hâkim idi. Yargıtay'da bulunduğum, 9 yılı üye ve 8 yılı Daire Başkanı olmak üzere, 17 yıl boyunca dostluğumuz karşılıklı saygı, sevgi ve hayranlık içinde devam etti. Ben, kendi isteğimle daha önce, o, yaş sınırı nedeni ile emekli olunca, bu dostluğumuz, aynı sıcaklığı muhafaza etti. Sayın refikaları da benim İstanbul Hukukundan sınıf arkadaşım olduğu için, 1973 yılında İstanbul'da kutladığımız mezuniyetimizin 30 uncu yılı toplantısına, sayın Sabri Tırpan'la sayın eşini de, eşimle birlikte arabamızla götürmüş ve sonraları hep ailevi münasebetlerimizde hatırladığımız güzel bir anıya sahip olmuştuk.

Yazları Alanya'ya gelirler ve mutlaka bizi de ziyaret ederlerdi.

Son zamanlarda refikasının memleketi olan Soma'da ikâmet ettiklerini, Ankara'da Güniz Sokak'taki dairelerinde oturmadıklarını biliyordum. İki senedir de Alanya'ya gelmediklerinden, onlardan bir haber alamaz olmuştuk. Bugün yarın, diye beklerken acı haberi böylece öğrenmek kısmetmiş; Allah mekânını Cennet etsin.

Sabri Tırpan, 1917 yılında Antalya'nın Elmalı İlçesi'nde doğmuştur. Bu yüzden bana sık, sık "hemşehrim" diye hitap etmekten zevk alırdı. Ankara

(*) Yargıtay 11. Hukuk (Ticaret) Dairesi Onursal Başkanı.

Hukuk Fakültesi'ni 1936 yılında bitirdikten sonra 1937 yılında Çal Hâkim Yardımcısı olarak mesleğe girmiş, sırasıyla; Iğın C. Savcılığı, Mihaliççik Hâkimliği, Kırkağaç Hâkimliği, Adana Asliye Hukuk Hâkimliği görevlerinde bulunmuştur. Bu son görevi sırasında doğan biricik kızına Seyhan adını koymuştur.

1957 Yılında Yargıtay Üyeliğine, daha sonra da Birinci Hukuk Dairesi Başkanlığına seçilen Sabri Tırpan, emekli olduğu tarihe kadar bu görevi ifa etmiştir.

Yargıtay'da tanıdığım rahmetli Sabri Tırpan, eşi az bulunan büyük bir Hâkim idi. Hepsı de Hakkın rahmetine kavuşan Recai Seçkin, İmran Öktem ve Eyüp Sabri Erman gibi Türk Hukukuna değer katan ve onu yücelten bir şahsiyete malikti. Bir deri bir kemikten ibaret vücudu ile yorulmak nedir bilmez, dinlenmeyi mütemadiyen içtiği sigarada bulur, görevinde hayatını istihkar edercesine çalışır, adaleti gerçekleştirirken, hiç bir etki altında kalmaz, mutlaka okur, iyi anlar, sūratli ve isabetli karar verir, doğru bildiğinden şaşmazdı. Hukuk Genel Kurulu'nun, Birinci Hukuk Dairesi'ne ait dosyalarını biz-zat kendisi okur, mütalâasının hilâfında bir karar çıkmazdı.

Yargıtay'da, bugün olduğu gibi, benim odamın üstünde onun odası, bizim duruşma ve müzakere salonumuzun üstünde onların salonu vardı. Biz Daireden, üç yıllık ticaret dosyalarının bekleme süresini bir aya indirinceye kadar, gece saat 20-21 sıralarında çıkarken, o da geç vakite kadar da devam etse, işini bitirmeden çıkmazdı.

Şimdi, Yargıtay Birinci Hukuk Dairesi'nin salonunda bulunan fotoğrafı ile Daire arkadaşlarına çalışmalarında şevk ve heyecan vermeye devam ettiğinden eminim.

Değerli ailesine, Yargıtayımıza ve bütün Türk Hukukçularına başsağlığı dilerim.

Ruhun şad olsun aziz kardeşim.

- **FEDERAL MAHKEME İÇTİHATLARI**
(Borçlar Hukuku)

ESER SÖZLEŞMESİ KARARLAŞTIRILAN BEDELİN ARTIRILMASI

Çeviren

Dr. Kemal DAYINLARLI (*)

Merdiven rampası inşaatına ilişkin eser sözleşmesi-Sonuçta gerçek olmadığı anlaşılan verilerden hareket eden müteahhidin tespit ettiği fiyat.- Müteahhit tarafından öngörüldüğünden daha pahalıya çıkan ifa.- Kararlaştırılan bedelin artırılması dâvası. -Kanton Mahkemesi tarafından dâvanın reddi; bundan sonra da dâvacının karar düzeltme müracaatının reddi.

BK. madde 24-1 bend 4 ve BK. 373-2

- Daha sonra gerçek dışı olarak görülen verilerden hareket ederek müteahhidin fiyatının tespitinde BK. madde 24-1 bend 4 hükmünün değil; BK. nun 373-2 maddesinin uygulanması.-

*Raymund Caluori AG c. Fondation Blumenthal, 11 Ekim 1983;
RO 109 II 333.*

1978 yılında Blumenthal Vakfı Coire'da yeni bir doğal tarih müzesi inşa ettirir. Raymund Caluori AG Şirketi'ne bu inşaatın çilingir işlerini ihale eder. Kararlaştırılan bedel merdiven rampaları üzerine konan tahtadan trabzan için 23.000 FRF'dir.

İş sahibi, öngörülenden daha yüksek olan bir bedeli ödemeyi reddeder. Müteahhit yuvarlak bir rakam olarak 27.000 FRF'nin ödenmesi için iş sahibini dava eder.

Bu dâva, 23 Ağustos 1982 tarihinde Guissons Kanton Mahkemesi'nin kararı ile reddedilir. Bunun üzerine Federal Mahkeme nezdinde karar düzeltmesi talebinde bulunulur. Bu müracaat da reddedilir (özet).

(*) **Ankara Barosu Avukatlarından**

KAYNAK : Journal des Tribunaux 1. Droit Fédéral, 15 avril 1984 no. 7, sh. 209-210.

Gerekçelerin Özeti

2.a (özet) Dâvacı, iddiasında iş sahibi tarafından düzenlenen çizimlere göre rampaların alelade bir merdiven tahsis edilmiş olduğunu zannetmiştir. Oysa, merdiven halkalı idi. İşte bundan dolayı da trabzanlar için daha yüksek fiat istenmişti.

Dâvacı, bir temel hatanın kurbanı olduğunu söyler. Sözleşmenin kısmî geçersizliğinin ihtilafı alacaktan nasıl çıkarıldığını açıklamaz. Eser sözleşmesinde özel hükmün bulunması halinde artık genel hüküm olan BK. 24/1 bend 4 hükmünün uygulanıp uygulanmayacağı hususunu incelemeye yer yoktur. BK. madde 24-1 bend 4'den önceliği olan özel hüküm ihtiva etmesi karşısında bu noktayı daha evvel incelemek faydasızdır.

b. BK.nun 373-2. maddesi hükümlerine göre, eğer eserin ifası öngörülmesi imkânsız fevkalade şartlarla artmış olduğunda imkansız veya müşkül hale gelirse veya taraflarca kabul edilen hadiselerin dışında bir olayla artarsa hakim takdir hakkını kullanarak zikredilen fiatın artırılmasına veya sözleşmenin feshine mutabakat verebilir. Söz konusu hal ve şartlar sözleşmenin yapılması esnasında varolabildiği gibi (örneğin, inşaat yapılacak arazinin uygun olmayan jeolojik şartları) daha sonra da meydana gelebilir (RO 104 II 316, JdT 1979 I 604 s.; Gauch, Der Unternehmer im Werkvertrag, 2eme éd.no 174). İlike olarak daha sonra gerçek olmadığı anlaşılan verilerden hareketle fiatını tespit eden müteahhit için durum farklı değildir. Eser sözleşmesine ilişkin özel hüküm, BK. madde 24-1 bend 4 hükmüne müracaat etmemeyi BK. madde 375 hükmüne göre iş sahibinin sözleşmeyi fesih etmesine izin verir. Aynı fikirden hareket ederek yaklaşık keşif bedelinin aşırı artışlarına ilişkin hükmü zikretmek gerekir. İçtihat ve doktrin burada hata dolayısıyla geçersizlik şekli öngörmektedir. Özellikle eser sözleşmesinde (RO. 98 II 303 c.c, JdT 1973 I 245, rês.; von TUHR Peter, OR, p. 315 s.).

3. (özet): Taraflar sözleşmelerine SIA 118 (1977 bası) normunu eklemişlerdir. Bu normun 16 ncı maddesi ifa edilecek eserin yerini görerek bilgi edinmesi için müteahhidi görevlendirir. Bu dâvada çilingirlik işleri teklifinden 6 ay önce inşaatın kaba işleri açıkça halkalı bir merdivenin varlığını gösteriyordu; eğer gereken özeni göstermiş olsaydı bu durumu davacı görebilirdi. O halde BK.nun 373-2. maddesine dayanarak fiatın artırılmasını isteme hakkı yoktur.

1. Hukuk Dairesi. - MM. Raschein, Ieu, Messmer, Weyermann et Egli. - Me Guido Jürg et Me P. Schaad, averats à Coire.

• BİBLİYOGRAFYA

1992 YILI YARGITAY DERGİSİ
BİBLİYOGRAFYASI

Ali Rıza GENİŞ (*)

Konulara Göre (**)

I - GENEL KONULAR

KARAYALÇIN, Prof. Dr. Yaşar: **Bir Hâkim Çocuğunun Anıları**. XVIII (1-2), 1992, 5-18.

SELÇUK, Doç. Dr. Sami: **Yargıtay'ın (Bozma Mahkemesinin) ve Temyiz Yolunun İyi Algılanması ve Kurumsallaşması Sorunları**. XVIII (1-2), 1992, 19-44.

KOÇ, Kahraman: **Yargıtay'dan Anılar**. XVIII (3), 1992, 241-269.

AKYAZAN, Sıtkı: **Yargıtay'dan Anılar Konulu Konferansta Yaptıkları Konuşma**. XVIII (3), 1992, 270-272.

ÖZYÖRÜK, Doç. Dr. Mukbil: **Eskişehir Yargıtayı**. XVIII (3), 1992, 273-295.

OCAKÇIOĞLU, Dr. İsmet: **1992-1993 Adalet Yılına Açış Konuşması**. XVIII (4), 1992, 433-459.

1 - KARAR ELEŞTİRİSİ

SERİM, Dr. Ekrem: **Anayasa Mahkemesi'nin 3.3.1992 tarihli Kararı Üzerine Bir İnceleme**. XVIII (4), 1992, 540-541.

2 - ANI

REİSOĞLU, Dr. L. Kemal: **Büyük Hâkim Sabri Tırpan**. XVIII (4), 1992, 542-543.

3 - FEDERAL MAHKEME İÇTİHATLARI

DAYINLARLI, Dr. Kemal: **Borçlar Hukuku**. XVIII (1-2), 1992, 220-223.

DAYINLARLI, Dr. Kemal: **Kayımlık Ücreti**. XVIII (3), 1992, 415-420.

(*) Yargıtay Yayın İşleri Müdürü.

(**) Sıralamada, dergi sayısı esas alınmıştır.

DAYINLARLI, Dr. Kemal: Eser Sözleşmesi, Kararlaştırılan Bedelin Artırılması. XVIII (4), 1992, 544-545.

4 – TÜRK HUKUKUNUN YABANCI MAHKEMELERCE UYGULANMASI

ÜNAL, Doç. Dr. Şeref: Türklerin Boşanmalarında Yetki ve Uygulanacak Hukuk. XVIII (1-2), 1992, 224-227.

ÜNAL, Doç. Dr. Şeref: Haksız Fiil, Manevi Tazminat, Kazanç Kaybı ve Tedavi Masrafları. XVIII (3), 1992, 415-420.

5 – BİBLİYOGRAFYA

GENİŞ, Ali Rıza: 1992 Yılı Yargıtay Dergisi Bibliyografyası. XVIII (4), 1992, 546-551.

6 – YARGITAYDAN HABERLER

GENİŞ, Ali Rıza: Yeni Seçilenler; Emeklilik Nedeniyle Aramızdan Ayırılanlar; Yasalar, Kanun Hükmünde Kararnameler, Tüzükler, Yönetmelikler. XVIII (1-2, 4), 1992, 228-234; 552-580.

II –USUL HUKUKU

EREM, Prof. Dr. Faruk: Susma Hakkı. XVIII (3), 1992, 296-299.

TURHAN, Nedim: Kazanılmış Hak Kavramı ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun Bu Konu İle İlgili Bir Kararı Üzerine Düşünceler. XVIII (4), 1992,

YÜCEL, Dr. T. Mustafa: Kamu Davası Açılmasında Takdirilik İlkesi: Japonya Modeli. XVIII (4), 1992, 476-485.

III – CEZA HUKUKU

EREM, Prof. Dr. Faruk: Yargılamanın Yenilenmesi ve Zamanaşımı. XVIII (1-2), 1992, 45-47.

ÇETİN, Erol: Devlete Ait Mühürler ve Damgalarla Sair Alâmetlerin Taklidi Suçları Üzerine Bir İnceleme. XVIII (1-2), 1992, 48-59.

YÜCEL, Dr. Mustafa T.: Ceza Adaleti. XVIII (1-2), 1992, 60-100.

EMİNAĞAOĞLU, Ö. Faruk: Ceza Hukukunda Küçüklerin Tedbir Sorumluluğuna İlişkin Birkaç Problem. XVIII (1-2), 1992, 101-111.

ARTUK, Doç. Dr. Mehmet Emin: Ötanezi. XVIII (3), 1992, 300-317.

EREM, Prof. Dr. Faruk: **Tasarlanmış Ehliyetsizlik. XVIII (4), 1992, 486-489.**

IV - MİRAS HUKUKU

ALP, Tahir: **Mahfuz Hisseli Mirasçı Tenkis Davası Sonunda Ne Alabilir? XVIII (1-2), 1992, 112-128.**

TURHAN, Nedim: **Miras Hukukunun Temel Terimlerinin Açıklanması. XVIII (1-2), 1992, 129-147.**

HOŞLAN, Osman: **Mirasçının Alacaklısının Mirasın Reddini İptal Etebilmesi Hakkı. XVIII (3), 1992, 318-335.**

V - BORÇLAR HUKUKU

YAVUZ, Nihat: **Ecrimisil Davalarının Uygulamada Duraksama Yaratın Bazı Sorunları II, III. XVIII (1-2, 3), 1992, 148-168; 336-364.**

TUNÇ, Ramazan: **Karayolları Trafik Kanununa Göre İşletenin Sorumluluğunun Hukuki Niteliği ve İşleten Tanınan Genel Kurtuluş Kanıtı II. XVIII (1-2), 1992, 169-187.**

DOĞANGÜN, Temel: **Haksız Fiillerde Zamanaşımı Süreleri ve Bu Sürelerin Başlangıcı (BK. m. 60). XVIII (1-2), 1992, 188-219.**

ANTALYA, Yrd. Doç. Dr. O. Gökhan: **Geçerlilik Şekline Aykırılığın Yaptırımı ve Sınırları. XVIII (1-2), 365-395.**

VI - TİCARET HUKUKU

ŞEN, Ersan: **Karşılıksız Çek Keşide Etmek Suçunda Şikayet Hakkı. XVIII (4), 1992, 490-504.**

ANTMEN, Alpay: **Karşılıksız Çek, Karşılıksız Çekin Hukukî ve Cezai Sonuçları (I). XVIII (4), 1992, 505-524.**

VII - İŞ HUKUKU

AKTAY, Doç. Dor. A. Nizamettin: **1475 Sayılı İş Kanununun Eleştirilen Düzenlemeleri ve Mevcut Durumun Düzeltilmesi. XVIII (4), 1992, 525-539.**

VIII - İCRA VE İFLAS HUKUKU

ÖKTEMER, Y. Semih: **İhalenin Feshi Davasını Açma Hakkı. XVIII (3), 1992, 396-411.**

IX – ÖZEL HUKUK

MANGIR, Doç. Dr. Mine - BAŞAR Araş. Gör. Figen: **Çocuğun Suç Yönelmesinde Aile Ne Kadar Etkilidir.** XVIII (3), 1992, 412-414.

—oOo—

Yazar Soyadlarına Göre (*)

— A —

- AKTAY, Doç. Dr. A. Nizamettin : XVIII (4), 1992, 525-539.
 AKYAZAN, Sıktı : XVIII (3), 1992, 270-272.
 ALP, Tahir : XVIII (1-2), 1992, 112-128.
 ANTALYA, Yrd. Doç. Dr. O. Gökhan : XVIII (1-2), 1992, 365-395.
 ANTMEN, Alpay : XVIII (4), 1992, 490-504.
 ARTUK, Doç. Dr. Mehmet Emin : XVIII (3), 1992, 300-317.

— B —

- BAŞAR, Araş. Gör. Figen : XVIII (3), 1992, 412, 414.

— Ç —

- ÇETİN Erol : XVIII (1-2), 1992, 48-59.

— D —

- DAYINLARLI, Dr. Kemal : XVIII (1-2, 3, 4), 1992, 220-223; 415-420; 544-545.
 DOĞANGÜN, Temel : XVIII (1-2), 1992, 188-219.

— E —

- EMİNAĞAOĞLU, Ö. Faruk : XVIII (1-2), 1992, 101-111.
 EREM, Prof. Dr. Faruk : XVIII (1-2), 1992, 45-47.
 XVIII (3), 1992, 296-299.
 XVIII (4), 1992, 486-489.

— G —

- GENİŞ, Ali Rıza** : XVIII (1-2, 4) 1992, 228-234; 552-580.
XVIII (4), 1992, 546-551.

— H —

- HOŞLAN, Osman** : XVIII (3), 1992, 318-335.

— K —

- KARAYALÇIN, Prof.Dr. Yaşar** : XVIII (1-2), 1992, 5-18.
KOÇ, Kahraman : XVIII (3), 1992, 241-269.

— M —

- MANGIR, Doç. Dr. Mine** : XVIII (3), 1992, 412-414.

— O —

- OCAKÇIOĞLU, Dr. İsmet** : XVIII (4), 1992, 433-459.

— Ö —

- ÖKTEMER, Y. Semih** : XVIII (3), 1992, 396-411.
ÖZYÖRÜK, Doç. Dr. Mukbil : XVIII (3), 1992, 273-295.

— R —

- REİSOĞLU, Dr. L. Kemal** : XVIII (4), 1992, 542-543.

— S —

- SELÇUK, Doç. Dr. Sami** : XVIII (1-2), 1992, 19-44.
SERİM, Dr. Ekrem : XVIII (4), 1992, 540-541.

— Ş —

- ŞEN, Ersan** : XVIII (4), 1992, 490-504.

— T —

- TUNÇ, Ramazan** : XVIII (1-2), 1992, 169-187.
TURHAN, Nedim : XVIII (1-2), 1992, 129-147.
XVIII (4), 1992, 461-475.

— Ü —

ÜNAL, Doç. Dr. Şeref

: XVIII (1-2, 3), 1992, 224-227; 415-420.

— Y —

YAVUZ, Nihat

: XVIII (1-2, 3), 1992, 148-168; 336-364.

YÜCEL, Dr. Mustafa T.

: XVIII (1-2), 1992, 60-100.

XVIII (4), 1992, 476-485.

• **YARGITAY'DAN HABERLER**

YENİ SEÇİLENLER
EMEKLİLİK VE VEFAT NEDENİYLE ARAMIZDAN AYRILANLAR

Ali Rıza GENİŞ (*)

YENİ SEÇİLENLER

CUMHURİYET BAŞSAVCI VEKİLİ

• **Yılmaz ALASU**

1941 yılında Erzincan'da doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1969'da bitirdikten sonra, aynı yıl Erzincan Hâkim Adayı olarak mesleğe başlayan *Alasu*, daha sonra sırasıyla; Selendi Cumhuriyet Savcılığı, Kula Cumhuriyet Savcılığı, Yalova Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı ve Tekirdağ Cumhuriyet Savcılığı ile Kocaeli Cumhuriyet Savcılığı görevlerinde bulunmuştur.

26.5.1986 günü Yargıtay Üyeliğine seçilen ve "Hukukumuzda Ateşli Silahlar, Bıçaklar ve Patlayıcı Maddeler" adlı yayınlanmış kitabı bulunan *Yılmaz Alasu*, Sekizinci Ceza Dairesi Üyesi iken, 17.6.1992 günü Yargıtay Büyük Genel Kurulu'nca seçilen adaylar arasından Cumhurbaşkanı tarafından 26.6.1992 tarihinde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Vekilliğine atanmış ve 2.7.1992 günü görevine başlamıştır.

YARGITAY DAİRE BAŞKANLARI

• **Ali Haydar KARAHACIOĞLU**

1931 yılında Vakıfkebir'de doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1956'da bitirdikten sonra, aynı yıl Ünye Hâkim Adayı olarak mesleğe başlayan *Karahacıoğlu*, daha sonra sırasıyla; Tutak Hâkimliği, Göle Hâkimliği, Aralık Hâkimliği, Ordu Hâkimliği ve Yargıtay Tetkik Hâkimliği ile Genel Sekreter Yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur.

1977 senesinde Yargıtay Üyeliğine seçilen ve "Tapulama ve Toprak Reformu Yasası", "Kanunlarımızda Müddetler", "Kat Mülkiyeti Kanunu", "Tapulama Kanunu", "Ortaklığın Giderilmesi", "Tahliye Davaları", "Adli ve İdari Yargıda Kamulaştırma" adlı hukuk kitapları ile şiir kitapları yayınlanan *Ali Haydar Karahacıoğlu*, Yargıtay Büyük Genel Kurulu tarafından 14.9.1992 günü Beşinci Hukuk Dairesi Başkanlığına ikinci kez seçilmiştir.

(*) **Yargıtay Yayın İşleri Müdürü.**

- **Tahir ALP**

1937 yılında Akseki'de doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1960'da bitirdikten sonra, Antalya Hâkim Adayı olarak 1.2.1963 günü mesleğe başlayan *Alp*, daha sonra sırasıyla; Pazar (Rize) Hukuk Hâkimliği, Banaz Hukuk Hâkimliği, Senirkent Hukuk Hâkimliği ve Serik Hukuk Hâkimliği ile Antalya Hukuk Hâkimliği görevlerinde bulunmuştur.

8.3.1983 tarihinde Yargıtay Üyeliğine seçilen ve meslek dergilerinde yazıları yayımlanan *Tahir Alp*, İkinci Hukuk Dairesi Üyesi iken, Yargıtay Büyük Genel Kurulu tarafından 6.7.1992 günü İkinci Hukuk Dairesi Başkanlığına seçilmiştir.

- **Demirel TAVİL**

1937 yılında Rize'de doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1962'de bitirdikten sonra, Ankara Hâkim Adayı olarak mesleğe başlayan *Tavil*, daha sonra sırasıyla; Erciş Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Rize Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı ve Ankara Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı ile Ankara Cumhuriyet Savcı Başyardımcılığı görevlerinde bulunmuştur.

26.5.1986 günü Yargıtay Üyeliğine seçilen *Demirel Tavil*, Dokuzuncu Ceza Dairesi Üyesi iken, Yargıtay Büyük Genel Kurulu tarafından 6.7.1992 tarihinde Dokuzuncu Ceza Dairesi Başkanlığına seçilmiştir.

- **Necdet MUTİŞ**

1936 yılında Ruscuk'da doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1960'ta bitirdikten sonra, Ankara Hâkim Adayı olarak 1963 senesinde mesleğe başlayan *Mutiş*, daha sonra sırasıyla; Posof Cumhuriyet Savcılığı, Maden Cumhuriyet Savcılığı ve Polatlı Cumhuriyet Savcılığı ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcı Yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur.

26.5.1986 günü Yargıtay Üyeliğine seçilen *Necdet Mutiş*, Yedinci Ceza Dairesi Üyesi iken, Yargıtay Büyük Genel Kurulu tarafından 6.7.1992 tarihinde Altıncı Ceza Dairesi Başkanlığına seçilmiştir.

HAKİMLER VE SAVCILAR YÜKSEK KURULU ÜYELİĞİ

- **Adnan HAMZAOĞULLARI**

1934 yılında Diyarbakır'da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1960 senesinde bitirdikten sonra, aynı yıl Diyarbakır Hâkim Adayı olarak mesleğe başlayan *Hamzaoğulları*, daha sonra sırasıyla; Azdavay Cumhuriyet Savcılığı, Malatya Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Ankara Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Ada-

let Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nde Yetkili Cumhuriyet Savcılığı, Ankara Hâkimliği, Yargıtay Onuncu Hukuk Dairesi ve Beşinci Ceza Dairesi Tetkik Hâkimliği ile Onuncu Hukuk Dairesi Tetkik Hâkimliği görevlerinde bulunmuştur.

"İçtihatlı - Notlu Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu", "Askeri Mahkemeler ve Yargılama Usulü Kanunu", "Sıkıyönetim ve İlgili Mevzuat", "İçtihatlı - Notlu Ceza ve Usul Kanunları", "İçtihatlı - Notlu Açıklamalı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ve İlgili Mevzuat" adlı kitapları yayımlanan ve 26.5.1986 günü Yargıtay Üyeliğine seçilen *Adnan Hamzaoğulları*, Beşinci Hukuk Dairesi ile Beşinci Ceza Dairesi Üyeliği ve Uyuşmazlık Mahkemesi Üyeliği görevlerinde de bulunduktan sonra, Onuncu Hukuk Dairesi Üyesi iken, 5.5.1992 tarihinde Yargıtay Büyük Genel Kurulunca seçilen adaylar arasından, Cumhurbaşkanı tarafından 21.5.1992 günü Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Üyeliğine atanmıştır.

YARGITAY DAİRE ÜYELERİ

• Yılmaz TURAN

23.1.1936 günü Acıpayam'da doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1959 yılında bitirdikten sonra, 8.11.1963 tarihinde Hâkimi Cumhuriyet Savcı Yardımcısı olarak mesleğe başlayan *Turan*, daha sonra sırasıyla; Çivril Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Çivril Cumhuriyet Savcılığı, Zile Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Balıkesir Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Adalet Müfettişliği, Denizli Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Ankara Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Adalet Bakanlığı Özlük İşleri Genel Müdürlüğü Müşavirliği, Adalet Bakanlığı Tetkik Hâkimliği ve Adalet Bakanlığı İdari ve Mali İşler Daire Başkanlığı ile Adalet Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur.

"Yargı Teşkilatı Dersleri" ile "Devlet Muhasabesi Ders Notları" adlı yayımlanmış kitapları bulunan ve 7.6.1992 günü Yargıtay Üyeliğine seçilen *Yılmaz Turan*, Dokuzuncu Ceza Dairesi Üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

• İlhan YÜCEL

10.5.1940 günü Kastamonu'da doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1967 yılında bitirdikten sonra, 30.11.1967'de Kastamonu Maiyet Memur Adayı ve 20.10.1971 tarihinde de Kastamonu Hâkim Adayı olarak mesleğe başlayan *Yücel*, daha sonra sırasıyla; Yüksekova Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Devrekani Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Devrekani Cumhuriyet Savcılığı, Ürgüp Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcı Yardımcılığı, Adalet Bakanlığı Tetkik Hâkimliği ve Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü ile Adalet Bakanlığı Müsteşar Yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur.

7.6.1992 günü Yargıtay Üyeliğine seçilen *İlhan Yücel*, İkinci Ceza Dairesi Üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

• **Muzaffer TUTAR**

8.1.1940 günü Ermenek'te doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1962 yılında bitirdikten sonra, 5.11.1962 tarihinde Ermenek Hâkim Adayı olarak mesleğe başlayan *Tutar*, daha sonra sırasıyla; Hanak Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Sarayönü Cumhuriyet Savcılığı, Ankara Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Müşavirliği ve Başmüşavirliği, Adalet Bakanlığı Tetkik Hâkimliği ile Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü ve Adalet Bakanlığı Müsteşar Yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur.

7.6.1992 günü Yargıtay Üyeliğine seçilen *Muzaffer Tutar*, Onsekizinci Hukuk Dairesi Üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

• **Dr. İur. E. Işıl KOÇHİSARLIOĞLU**

1944 yılında Ankara'da doğmuştur. Lozan Üniversitesi Hukuk Fakültesi (lisans ve doktora) ile İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni (lisans) bitirdikten sonra, 1973'de Ankara Hâkim Adayı olarak mesleğe başlayan *Koçhisarlioğlu*, daha sonra sırasıyla; Ankara Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcı Yardımcılığı ile Yargıtay Cumhuriyet Savcılığı görevlerinde bulunmuştur.

Fransızca ve İngilizce bilen, "La prohibition de concurrence dans le contrat de travail (Hizmet aktinde rekabet yasağı)", "Belçika Ceza Hukukunda Kanun Yolları" adlı yayınlanmış eserleri bulunan ve 7.6.1992 günü Yargıtay Üyeliğine seçilen *Dr. İur. E. Işıl Koçhisarlioğlu*, Onuncu Ceza Dairesi Üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

• **Ahmet ALYAZ**

4.3.1944 günü Konya'da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1968 yılında bitirdikten sonra, 9.11.1971 tarihinde Konya Hâkim Adayı olarak mesleğe başlayan *Alyaz*, daha sonra sırasıyla; Ağrı Hâkim Yardımcılığı, Ağrı Ağır Ceza Mahkemesi Üyeliği, Gazipaşa Sorgu Hâkimliği, Gazipaşa Hâkimliği, Sivrihisar Sorgu Hâkimliği, Yargıtay Tetkik Hâkimliği, Bursa Tapulama Hâkimliği ve Bursa Hukuk Hâkimliği ile Ankara Hâkimliği görevlerinde bulunmuştur.

7.6.1992 günü Yargıtay Üyeliğine seçilen *Ahmet Alyaz*, Yedinci Hukuk Dairesi Üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

• **Kemal Oğuz ŞENGÜN**

1939 yılında Araç'ta doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1961'de bitirdikten sonra, 30.6.1961 günü Ankara Hâkim Adayı olarak mesleğe başlayan *Şengün*, daha sonra sırasıyla; Şiran Hâkim Yardımcılığı, Gümüşhane Hâkim Yardımcılığı, Gümüşhane Hukuk Hâkimliği, Çankırı Sulh Hâkimliği, Çankırı Tapulama Hâkimliği, Antalya Hâkimliği, Antalya Hukuk Hâkimliği, Kadıköy Hâkimliği ile Kadıköy Hukuk Hâkimliği ve Kadıköy Ticaret Mahkemesi Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur.

"Bir Yargıtay Kararı Üzerine", "Kat Mülkiyetinde Gider Sorunları", "Bilirkişinin Sorumluluğu ve Sonuçları", "Hukuk Davalarında Delillerin Gösterilmesi", "Duruşmanın Disiplini" adlı Adalet Dergisinde yayınlanmış yazıları ve "Kanıtların Saptanması, Giderleri Hakkında Bir İnceleme", "Kadastro Yada Tapulaması Yapılmış Yerlerin Tapu Düzeltim Davaları" konulu çeşitli meslek dergilerinde yayınlanmış makaleleri bulunan ve 7.6.1992 tarihinde Yargıtay Üyeliğine seçilen *Kemal Oğuz Şengün*, Ondokuzuncu Hukuk Dairesi Üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

• **Behçet ÖZKAYA**

25.4.1942 günü Hacıbektaş'ta doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1970 yılında bitirdikten sonra, Ankara Hâkim Adayı olarak 1974'de mesleğe başlayan *Özkaya*, daha sonra sırasıyla; Yusufeli Hâkimliği ve Avanos Hâkimliği ile Yargıtay Dokuzuncu Hukuk Dairesi Tetkik Hâkimliği görevlerinde bulunmuştur.

7.6.1992 tarihinde Yargıtay Üyeliğine seçilen *Behçet Özkaya*, Sekizinci Hukuk Dairesi Üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

• **İzzet KARATAŞ**

27.6.1947 günü Ankara'da doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1969-1970 öğretim döneminde bitirdikten sonra, 21.3.1975 tarihinde Ankara Hâkim Adayı olarak mesleğe başlayan *Karataş*, daha sonra sırasıyla; Kulp Hâkim Yardımcılığı, Kulp Sorgu Hâkimliği, Kulp Hâkimliği, Çifteler Sorgu Hâkimliği, Ezine Tapulama Hâkimliği, Yargıtay Tetkik Hâkimliği, Ankara Hâkimliği ve Ankara Hukuk Hâkimliği ile Ankara Ticaret Mahkemesi Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur.

"Zilyetlik, Tapu İptali, Tescil, Men'i Müdahale Davaları ve Usul Hükümleri" ile "İçtihatlarla Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve İlgili Mevzuat", "Açıklamalı - İçtihatlı Orman Kanunu" adlı yayınlanmış kitapları bulunan ve 7.6.1992 günü Yargıtay Üyeliğine seçilen *İzzet Karataş*, Yirminci Hukuk Dairesi Üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

- **Emin Kaya KURŞUN**

1934 yılında Osmancık'ta doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1960'da bitirdikten sonra, 14.1.1961 günü Ankara Hâkim Adayı olarak mesleğe başlayan *Kurşun*, daha sonra sırasıyla; İzmir ve Çorum Hâkim Adaylığı, Durğan ve Mecitözü Hâkim Yardımcılığı, Mecitözü Hukuk Hâkimliği, Kayseri Hukuk Hâkimliği, Ankara Ticaret Mahkemesi Üyeliği ve Ankara Hâkimliği ile Ankara Ticaret Mahkemesi Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur.

7.6.1992 tarihinde Yargıtay Üyeliğine seçilen *Emin Kaya Kurşun*, Birinci Hukuk Dairesi Üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

- **Burhan SINMAZ**

31.1.1938 günü Çorlu'da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1963 yılında bitirdikten sonra, 13.10.1967 tarihinde İstanbul Hâkim Adayı olarak mesleğe başlayan *Sınmaz*, daha sonra sırasıyla; Digor Hâkimliği, Tercan Sorgu Hâkimliği, Tercan Hâkimliği, Keşan Hâkimliği ve Keşan Hukuk Hâkimliği ile Yargıtay Sekizinci Hukuk Dairesi Tetkik Hâkimliği görevlerinde bulunmuştur.

"Orman Kanunu", "Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu", "Yargıtay Sekizinci Hukuk Dairesi'nin Emsal Kararları" adlı yayınlanmış kitapları bulunan ve 7.6.1992 günü Yargıtay Üyeliğine seçilen *Burhan Sınmaz*, Onyedinci Hukuk Dairesi Üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

- **İbrahim YANIKLAR**

1939 yılında Kayseri'de doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1964'de bitirdikten sonra, 12.4.1967 günü Kayseri Hâkim Adayı olarak mesleğe başlayan *Yanıklar*, daha sonra sırasıyla; Yüksekova Hâkim Yardımcılığı, Hadim Hâkim Yardımcılığı, Hadim Sorgu Hâkimliği, Hadim Hâkimliği, Yerköy Hâkimliği, Zonguldak Hâkimliği, Yargıtay Tetkik Hâkimliği ve Ankara Ticaret Mahkemesi Üyeliği ile Ankara Hukuk Hâkimliği görevlerinde bulunmuştur.

7.6.1992 tarihinde Yargıtay Üyeliğine seçilen *İbrahim Yanıklar*, Ondördüncü Hukuk Dairesi Üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

- **İsmail ÖZMEN**

1942 yılında Malatya'da doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1964'de bitirdikten sonra, 22.8.1969 tarihinde Yavuzeli Hâkim Yardımcısı olarak mesleğe başlayan *Özmen*, daha sonra sırasıyla; Karaisalı Hâkimliği, Muş Ceza Hâkimliği, Kahramanmaraş Hâkimliği ve Ankara Hâkimliği ile Ankara Onbeşinci Asliye Hukuk Hâkimliği görevlerinde bulunmuştur.

"Vesayet Hukuku Davaları", "Tereke Hukuku Davaları" adlı hukuk kitapları ile "Zaman Selindeki Köpük" adlı şiir kitabı yayınlanan ve 25.9.1992 günü Yargıtay Üyeliğine seçilen *Ismail Özmen*, Onyedinci Hukuk Dairesi Üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

• **Mustafa Fadıl İNAN**

3.12.1938 tarihinde Turgutlu'da doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdikten sonra, 1967 yılında Karayazı Cumhuriyet Savcısı olarak mesleğe başlayan *Inan*, daha sonra sırasıyla; Eşme Cumhuriyet Savcılığı, Turgutlu Cumhuriyet Savcılığı, Van Cumhuriyet Başsavcılığı, Salihli Cumhuriyet Başsavcılığı, İzmir Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı ve Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı ile Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı görevlerinde bulunmuştur.

25.9.1992 günü Yargıtay Üyeliğine seçilen ve Fransızca bilen *Mustafa Fadıl Inan*, Dördüncü Ceza Dairesi Üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

• **İ. Neşet ERDAL**

1940 yılında Saimbeyli'de doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1967'de bitirdikten sonra; Gevaş Hâkimi olarak 22.6.1972 tarihinde mesleğe başlayan *Erdal*, daha sonra sırasıyla; Sarıkaya Hâkimliği, Kilis Ceza Hâkimliği, Hatay Hâkimliği, Lüleburgaz Hâkimliği ve Bakırköy Hâkimliği ile Bakırköy İkinci Asliye Hukuk Hâkimliği görevlerinde bulunmuştur.

25.9.1992 günü Yargıtay Üyeliğine seçilen *İ. Neşet Erdal*, Onsekizinci Hukuk Dairesi Üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

• **Hasan ERDOĞAN**

1944 yılında Divriği'de doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1965'de bitirdikten sonra, 28.10.1970 tarihinde Kuruçayıle Cumhuriyet Savcı Yardımcısı olarak mesleğe başlayan *Erdoğan*, daha sonra sırasıyla; Tavas Cumhuriyet Savcılığı, Boğazlıyan Hâkimliği, Boğazlıyan Hukuk Hâkimliği, Yargıtay Tetkik Hâkimliği, Ankara Sulh Hukuk Hâkimliği, Ankara İcra Tetkik Mercii Hâkimliği ve Ankara Asliye Hukuk Hâkimliği ile Ankara Ticaret Mahkemesi Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur.

"Borçtan Kurtulma - Menfi Tesbit ve İstirdat Davaları" adlı yayınlanmış kitabı ile çeşitli meslek dergilerinde yayınlanmış yazıları bulunan ve 25.9.1992 günü Yargıtay Üyeliğine seçilen *Hasan Erdoğan*, Sekizinci Hukuk Dairesi Üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

- **Yurdaer ÖZDİLEK**

1946 yılında İstanbul'da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1969'da bitirdikten sonra, 25.4.1973 tarihinde Çayıralan Hâkimi olarak mesleğe başlayan *Özdilek*, daha sonra sırasıyla; İvrindi Hâkimliği ve Foça Hâkimliği ile Yargıtay Onbirinci Hukuk Dairesi Tetkik Hâkimliği görevlerinde bulunmuştur.

25.9.1992 günü Yargıtay Üyeliğine seçilen *Yurdaer Özdilek*, Ondokuzuncu Hukuk Dairesi Üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

- **Halil KILIÇ**

1942 yılında Çiçekdağı'nda doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1964'de bitirdikten sonra, 1968-1975 yılları arasında Yozgat Barosu'nda kayıtlı olarak Avukatlık yapmıştır. Daha sonra mesleğe dönen *Kılıç*, 1975-1977 Solhan Hâkimliği ve 1978-1980 Gülşehir Hukuk Hâkimliği ile 1980-1992 Yargıtay Sekizinci Hukuk Dairesi Tetkik Hâkimliği görevlerinde bulunmuştur.

"Yargıtay Emsal Kararlarıyla İktisap Zamanaşımının Yorumu" adlı yayınlanmış kitabı bulunan ve 25.9.1992 günü Yargıtay Üyeliğine seçilen *Halil Kılıç*, Onyedinci Hukuk Dairesi Üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

- **Gazi ARIKAN**

1939 yılında Antakya'da doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini 1961'de bitirdikten sonra, 31.12.1964 günü Digor Hâkim Yardımcısı olarak mesleğe başlayan *Arikan*, daha sonra sırasıyla; Çelmik (Diyarbakır) Hâkimliği, Aydın Sorgu Hâkimliği ve Aydın Kadastro Hâkimliği ile İzmir Kadastro Hâkimliği görevlerinde bulunmuştur.

25.9.1992 tarihinde Yargıtay Üyeliğine seçilen ve İngilizce ile Arapça bilen *Gazi Arikan*, Yedinci Hukuk Dairesi Üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

- **Alparslan NAZLIOĞLU**

1938 yılında Yozgat'ta doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1961'de bitirdikten sonra, Sason Hâkimi olarak 1964 senesinde mesleğe başlayan *Nazlıoğlu*, daha sonra sırasıyla; Ankara Cumhuriyet Savcılığı ile Anayasa Mahkemesi Raportörlüğü görevlerinde bulunmuştur.

Fransızca bilen ve Belçika'da Liège Hukuk Fakültesi'ne bağlı Ecole de Criminologie'de 1967 yılında lisans öğrenimini tamamladıktan sonra aynı Kurum'da kriminoloji doktorası yapan ve 25.9.1992 tarihinde Yargıtay Üyeliğine seçilen *Alparslan Nazlıoğlu*, Onsekizinci Hukuk Dairesi Üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

- **Özden GÖĞÜŞ**

1940 yılında Elazığ'da doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1961'de bitirdikten sonra, Ağrı Ağır Ceza Mahkemesi Üyesi olarak 1963 senesinde mesleğe başlayan *Göğüş*, daha sonra sırasıyla; Niğde Sorgu Hâkimliği ve Niğde Sulh Hâkimliği ile Yargıtay Dördüncü Ceza Dairesi Tetkik Hâkimliği görevlerinde bulunmuştur.

25.9.1992 günü Yargıtay Üyeliğine seçilen *Özden Göğüş*, Onuncu Ceza Dairesi Üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

- **Osman Hulûsi MUSTAFAOĞLU**

1935 yılında Eleşkirt'te doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1961'de bitirdikten sonra, 1966 senesinde Çelikhan Cumhuriyet Savcı Yardımcısı olarak mesleğe başlayan *Mustafaoğlu*, daha sonra sırasıyla; Çıldır Hâkimliği, Seydişehir Hukuk Hâkimliği ve Zonguldak İş Hâkimliği ile Ankara İş Hâkimliği görevlerinde bulunmuştur.

25.9.1992 günü Yargıtay Üyeliğine seçilen *Osman Hulûsi Mustafaoğlu*, Onuncu Hukuk Dairesi Üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

- **Osman KÖSEBALABAN**

1933 yılında Darende'de doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1959'da bitirdikten sonra, 17.1.1963 tarihinde Van Cumhuriyet Savcı Yardımcısı olarak mesleğe başlayan *Kösebalaban*, daha sonra sırasıyla; Kayseri Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcı Yardımcılığı ile Yargıtay Savcılığı görevlerinde bulunmuştur.

25.9.1992 günü Yargıtay Üyeliğine seçilen *Osman Kösebalaban*, Onuncu Ceza Dairesi Üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

- **Süleyman ERKAN**

1936 yılında Kırıkhan'da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1964'de bitirdikten sonra, 30.3.1969 günü Bulanık Hâkim Yardımcısı olarak mesleğe başlayan *Erkan*, daha sonra sırasıyla; Bulanık Hâkimliği, Yumurtalık Sorgu Hâkimliği, Dört Yol Ceza Hâkimliği, Adıyaman Ağır Ceza Mahkemesi Başkanlığı ve Adana Ağır Ceza Mahkemesi Başkanlığı ile Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Asil Üyeliği görevlerinde bulunmuştur.

25.9.1992 tarihinde Yargıtay Üyeliğine seçilen *Süleyman Erkan*, Dokuzuncu Ceza Dairesi Üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

- **Mustafa AYDIN**

28.1.1945 günü Ağrı'da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1969 yılında bitirdikten sonra, Cide Hâkim Yardımcısı olarak 1973'de mesleğe başlayan *Aydın*, daha sonra sırasıyla; Cide Hâkimliği, Susurluk Hâkimliği ve İnebolu Ağır Ceza Mahkemesi Başkanlığı ile Adalet Başmüfettişliği görevlerinde bulunmuştur.

25.9.1992 tarihinde Yargıtay Üyeliğine seçilen *Mustafa Aydın*, Yedinci Hukuk Dairesi Üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

EMEKLİLİK NEDENİYLE ARAMIZDAN AYRILANLAR

YARGITAY CUMHURİYET BAŞSAVCI VEKİLİ

- **Hakkı YAŞAR**

1927 yılında Halfeti'de doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1948'de bitirdikten sonra, Gaizantep Hâkim Adayı olarak 19.9.1950 senesinde mesleğe başlayan *Yaşar*, daha sonra sırasıyla; Altınözü Sorgu Hâkimliği, Gaizantep Sulh Hâkimliği, Ankara Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı ve Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Müşavirliği ile Adalet Bakanlığı Kanunlar, Plânlama Araştırma Genel Müdürlüğü Başmüsavirliği görevlerinde bulunmuştur.

"Suçluların Geri Verilmesi ve Ceza İşlerinde Adli Yardımlaşma Sözleşmeleri" ile "Yığımcılık ve Vurgunculuk Suçları" adlı kitapları ve çeşitli meslek dergilerinde inceleme yazıları yayımlanan *Hakkı Yaşar*, hukukî konularda çeşitli Avrupa ülkelerinde yapılan uluslararası toplantı ve müzakerelere de katılmıştır.

Eylül 1973 - Ekim 1974 tarihleri arasında "Çocuk Suçluluğu" üzerinde inceleme yapmak üzere Fransa'da bulunan ve Fransızca bilen *Hakkı Yaşar*, 22.2.1980 günü Yargıtay Üyeliğine seçilmiş, Yargıtay Yedinci Hukuk Dairesi ile Dördüncü Hukuk Dairesi Üyeliği ve bir ara Yayın Kurulu Üyeliği görevlerinde de bulunmuştur.

Yargıtay Büyük Genel Kurulu'nca belirlenen adaylar arasından 20.7.1989 tarihinde Cumhurbaşkanı tarafından Cumhuriyet Başsavcı Vekilliğine atanan *Hakkı Yaşar*, bu görevinden 1.7.1992 günü yasal yaş sınırı nedeniyle emekliye ayrılmıştır.

YARGITAY DAİRE BAŞKANLARI

- **İsmet YANIKÖMEROĞLU**

1927 yılında Görele'de doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1950'de bitirdikten sonra, Samsun Hâkim Adayı olarak 1952 senesinde mesleğe

başlayan *Yanıkömeroğlu*, daha sonra sırasıyla; Uşak Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, İspir Hâkimliği, Of Hâkimliği ile Ankara Hâkimliği görevlerinde bulunmuştur.

19.9.1973 tarihinde Yargıtay Üyeliğine seçilen *İsmet Yanıkömeroğlu*, Yargıtay İkinci Hukuk Dairesi Üyesi iken, Yargıtay Büyük Genel Kurulu tarafından 3.7.1989 günü aynı Dairenin Başkanlığına seçilmiş ve bu görevinden de 1.7.1992 günü yasal yaş sınırı nedeniyle emekliye ayrılmıştır.

• **Saim TALÛ**

1927 yılında Pınarbaşı'nda doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1950'de bitirdikten sonra, Konya Hâkim Adayı olarak 1952 senesinde mesleğe başlayan *Talû*, daha sonra sırasıyla; Ordu Cumhuriyet Savcılığı, Pasinler Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Sivas Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Çankırı Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Ordu Cumhuriyet Savcılığı, Uşak Cumhuriyet Savcılığı ve Gaziantep Cumhuriyet Savcılığı ile Bolu Cumhuriyet Savcılığı görevlerinde bulunmuştur.

16.9.1973 tarihinde Yargıtay Üyeliğine seçilen *Saim Talû*, Altıncı Ceza Dairesi Üyesi iken, Yargıtay Büyük Genel Kurulu tarafından 17.1.1985 günü aynı Dairenin Başkanlığına seçilmiş ve bu görevinden de yasal yaş sınırı nedeniyle 1.7.1992 günü emekliye ayrılmıştır.

• **Ömer Feyzi YÖNDEM**

1927 yılında Eskişehir'de doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1950'de bitirdikten sonra Eskişehir Hâkim Adayı olarak 1951 senesinde mesleğe başlayan *Yöndem*, daha sonra sırasıyla; Antalya Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Kaş Cumhuriyet Savcılığı, Tavşanlı Cumhuriyet Savcılığı ve Elmalı Cumhuriyet Savcılığı ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcı Yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur.

11.3.1977 tarihinde Yargıtay Üyeliğine seçilen *Ömer Feyzi Yöndem*, Dokuzuncu Ceza Dairesi Üyesi iken, Yargıtay Büyük Genel Kurulu tarafından 22.10.1990 günü aynı Dairenin Başkanlığına seçilmiş ve bu görevinden de 1.7.1992 günü yasal yaş sınırı nedeniyle emekliye ayrılmıştır.

• **Kılınc Gündüz YELÇO**

12.2.1927 günü Ankara'da doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1951'de bitirdikten sonra, Ankara Hâkim Adayı olarak 1953 senesinde mesleğe başlayan *Yelço*, daha sonra sırasıyla; Çamlıdere Hâkimliği, Bafra Hâkimliği ve Ankara Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı ile Adalet Bakanlığı Müşavirliği görevlerinde bulunmuştur.

21.2.1980 tarihinde Yargıtay Üyeliğine seçilen *Kılıç Gündüz Yelço*, Onikinci Hukuk Dairesi Üyesi iken, Yargıtay Büyük Genel Kurulu tarafından 27.11.1990 günü aynı Dairenin Başkanlığına seçilmiş ve bu görevinden de 12.2.1992 tarihinde yasal yaş sınırı nedeniyle emekliye ayrılmıştır.

YARGITAY DAİRE ÜYELERİ

• İbrahim POLAT

1927 yılında Ceyhan'da doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1950'de bitirdikten sonra, Osmaniye Hâkim Adayı olarak 1952 senesinde mesleğe başlayan *Polat*, daha sonra sırasıyla; Muş Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Kahramanmaraş Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, İskenderun Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Aydın Hâkimliği ve Kozan Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı ile Hatay Ağır Ceza Mahkemesi Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur.

18.9.1973 yılında Yargıtay Üyeliğine seçilen *İbrahim Polat*, Altıncı Ceza Dairesi Üyesi iken, Yargıtay Büyük Genel Kurulunca belirlenen adaylar arasından Cumhurbaşkanı tarafından 15.6.1983 tarihinde Cumhuriyet Başsavcı Vekilliğine atanan *İbrahim Polat*, 15.6.1987'ye kadar bu görevde bulunmuş ve daha sonra Dördüncü Ceza Dairesi Üyeliğinden 1.7.1992 günü yasal yaş sınırı nedeniyle emekliye ayrılmıştır.

• Yusuf Ziya TANRIBİLİR

1.9.1927 günü Tarsus'ta doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1950'de bitirdikten sonra, Adana Hâkim Adayı olarak 1950 senesinde mesleğe başlayan *Tanribilir*, daha sonra sırasıyla; Tunceli Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Hınıs Cumhuriyet Savcılığı, Kozan Hâkimliği, Ödemiş Hâkimliği ve Ereğli (Konya) Hâkimliği ile Ankara Hâkimliği görevlerinde bulunmuştur.

Ankara Ticaret Mahkemesi Başkanı iken, 22.1.1979 tarihinde Yargıtay Üyeliğine seçilen *Yusuf Ziya Tanribilir*, Onüçüncü Hukuk Dairesi Üyeliği görevinde de bulunduktan sonra, Onbeşinci Hukuk Dairesi Üyeliğinden 1.9.1992 günü yasal yaş sınırı nedeniyle emekliye ayrılmıştır.

• Mehmet Emin OLCAY

1927 yılında Konya'da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1952'de bitirdikten sonra, Konya Hâkim Adayı olarak 1954 senesinde mesleğe başlayan *Olçay*, daha sonra sırasıyla; Bismil Cumhuriyet Savcılığı ve Eğridir Cumhuriyet Savcılığı ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcı Yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur.

25.1.1979 tarihinde Yargıtay Üyeliğine seçilen *Mehmet Emin Olcay*, İkinci Ceza Dairesi Üyeliğinden 22.3.1992 günü yasal yaş sınırı nedeniyle emekliye ayrılmıştır.

• **Ruhî ÖZÜARI**

1927 yılında Bor'da doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1951'de bitirdikten sonra, Elazığ Hâkim Adayı olarak 1953 senesinde mesleğe başlayan *Özüarı*, daha sonra sırasıyla; Şabanözü Hâkimliği, Sandıklı Hâkimliği, Niğde Hâkimliği, Adalet Müfettişliği ve Yüksek Hâkimler Kurulu Müfettişliği ile Müfettiş Hâkimler Kurulu Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur.

22.2.1980 tarihinde Yargıtay Üyeliğine seçilen, "Taksim ve İzaleyi Şuyu Davaları" ile "Açıklamalı Noterlik Kanunu" adlı kitapları ile çeşitli gazete ve dergilerde hukuki konularda yazıları yayınlanan, Yüksek Seçim Kurulu Üyeliği ile Altıncı Hukuk Dairesi Üyeliği görevlerinde bulunan *Ruhî Özüarı*, Dördüncü Hukuk Dairesi Üyeliğinden 21.4.1992 günü yasal yaş sınırı nedeniyle emekliye ayrılmıştır.

• **Namık Kemal YALÇINKAYA**

1934 yılında İzmir'de doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1962'de bitirdikten sonra, aynı yıl Ankara Hâkim Adayı olarak mesleğe başlayan *Yalçinkaya*, daha sonra sırasıyla; Bayat Hâkimliği, Fethiye Hâkimliği ve Kars Ağır Ceza Mahkemesi Başkanlığı ile Ankara Hâkimliği görevlerinde bulunmuştur.

21.9.1982 günü Yargıtay Üyeliğine Seçilen ve "İngiliz Hukuku" ile "Boşanma Hukuku" adlı kitapları bulunan *Namık Kemal Yalçinkaya*, Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesi Üyeliği görevinde de bulunduktan sonra, İkinci Hukuk Dairesi Üyeliğinden 6.7.1992 günü kendi isteği üzerine emekliye ayrılmıştır.

• **Cemal CAN**

1927 yılında Alanya'da doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1949'da bitirdikten sonra, Alanya Hâkim Adayı olarak 1952 senesinde mesleğe başlayan *Can*, daha sonra sırasıyla; Devrekâni Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Köyceğiz Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Samsun Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Keşap Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Kayseri Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı ve Kayseri Cumhuriyet Savcılığı ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcı Yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur.

7.3.1983 tarihinde Yargıtay Üyeliğine seçilen *Cemal Can*, Altıncı Ceza Dairesi Üyeliğinden 1.7.1992 günü yasal yaş sınırı nedeni ile emekliye ayrılmıştır.

- **Seyfettin KARAASLAN**

15.3.1927 günü Kayseri'de doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1950'de bitirdikten sonra, İzmir Hâkim Adayı olarak 1952 senesinde mesleğe başlayan *Karaaslan*, daha sonra sırasıyla; Samsun Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Samsun Cumhuriyet Savcılığı ve Sungurlu Cumhuriyet Savcılığı ile Adalet Bakanlığı Başmüfettişliği görevlerinde bulunmuştur.

19.7.1984 tarihinde Yargıtay Üyeliğine seçilen *Seyfettin Karaaslan*, Onikinci Hukuk Dairesi Üyeliğinden 15.3.1992 günü yasal yaş sınırı nedeniyle emekliye ayrılmıştır.

- **Cahit NALBANTOĞLU**

5.2.1927 günü İstanbul'da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1950 yılında bitirdikten sonra, İstanbul Hâkim Adayı olarak 1952 senesinde mesleğe başlayan *Nalbantoğlu*, daha sonra sırasıyla; Trabzon Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Posof Hâkimliği, Eskişehir Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Adalet Müfettişliği ve Adalet Bakanlığı Tetkik Hâkimliği ile Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur.

"Ticari İşletme Rehni Kanunu", "Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu" adlı kitapları ile mesleki dergilerde yayınlanmış yazıları bulunan, Paris Uluslararası Kamu Enstitüsü mezunu da olan ve 19.7.1984 günü Yargıtay Üyeliğine seçilen *Cahit Nalbantoğlu*, Sekizinci Hukuk Dairesi Üyeliğinden 1.7.1992 günü yasal yaş sınırı nedeniyle emekliye ayrılmıştır.

- **İbrahim ÇAKIROĞLU**

1926 yılında Hasanoğlan (Ankara)'da doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1950'de bitirdikten sonra, Ankara Hâkim Adayı olarak 1952 senesinde mesleğe başlayan *Çakiroğlu*, daha sonra sırasıyla; Konya Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Mazgirt Cumhuriyet Savcılığı, Cihanbeyli Cumhuriyet Savcılığı, Çamlıdere Hâkimliği, Polatlı Tapulama ve Sorgu Hâkimliği, Yargıtay Tetkik Hâkimliği ile Ankara Hâkimliği ve Ankara Birinci Ticaret Mahkemesi Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur.

26.5.1986 tarihinde Yargıtay Üyeliğine seçilen *İbrahim Çakiroğlu*, Onikinci Hukuk Dairesi Üyeliğinden 17.1.1991 günü yasal yaş sınırı nedeniyle emekliye ayrılmıştır.

- **Ahmet YÜKSEL**

1927 yılında Boyabat'ta doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1950'de bitirdikten sonra Ankara Hâkim Adayı olarak 15.5.1952 günü mesleğe baş-

layan *Yüksel*, daha sonra sırasıyla; Sivas Cumhuriyet Savcılığı, Kemah Cumhuriyet Savcılığı, Ankara Cumhuriyet Savcılığı ve Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Müşavirliği ile Adalet Bakanlığı Tetkik Hâkimliği görevlerinde bulunmuştur.

26.5.1986 tarihinde Yargıtay Üyeliğine seçilen *Ahmet Yüksel*, Sekizinci Hukuk Dairesi Üyeliğinden 1.9.1992 günü yasal yaş sınırı nedeniyle emekliye ayrılmıştır.

• **Aslan ÖZASLAN**

1.8.1927 günü Lâdik'te doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1957'de bitirdikten sonra, Samsun Hâkim Adayı olarak 1957 senesinde mesleğe başlayan *Özaslan*, daha sonra sırasıyla; Ulubey (Ordu) Hâkimliği, Sinop Hâkimliği, Yüksek Hâkimler Kurulu Müfettiş Hâkimliği ve Adalet Müfettişliği ile Adalet Başmüfettişliği görevlerinde bulunmuştur.

26.5.1986 tarihinde Yargıtay Üyeliğine seçilen *Aslan Özaslan*, Yedinci Hukuk Dairesi Üyeliğinden, 1.8.1992 günü yasal yaş sınırı nedeniyle emekliye ayrılmıştır.

• **Lütfullah Muammer YULA**

1927 yılında İstanbul'da doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1948'de bitirdikten sonra, Ardahan Hâkim Muavini olarak mesleğe başlayan *Yula*, daha sonra sırasıyla; Haymana Sorgu Hâkimliği, Ankara Sulh Hâkimliği, Ankara Hâkimliği, Cezaevi Mümessilliği, Adalet Bakanlığı Neşriyat Müdürlüğü, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur.

Adalet Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı iken, 6.12.1988 tarihinde Yargıtay Üyeliğine seçilen *Lütfullah Muammer Yula*, Dördüncü Ceza Dairesi Üyeliğinden 11.6.1992 günü yasal yaş sınırı nedeniyle emekliye ayrılmıştır.

• **Süleyman ŞENOĞLU**

1944 yılında İstanbul'da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1965'de bitirdikten sonra, İstanbul Hâkim Adayı olarak 1969 senesinde mesleğe başlayan *Şenoğlu*, daha sonra sırasıyla; Meriç Cumhuriyet Savcılığı, Gercüş Cumhuriyet Savcılığı, Mudurnu Cumhuriyet Savcılığı, Kızılcahamam Cumhuriyet Savcılığı, Adalet Müfettişliği, Kadıköy Ağır Ceza Mahkemesi Üyeliği ve İstanbul Ticaret Mahkemesi Üyeliği ile İstanbul Ticaret Mahkemesi Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur.

15.8.1991 günü Yargıtay Üyeliğine seçilen *Süleyman Şenoğlu*, Ondokuzuncu Hukuk Dairesi Üyeliğinden 17.3.1992 tarihinde kendi isteği üzerine emekliye ayrılmıştır.

YARGITAY CUMHURİYET SAVCILARI VE TETKİK HÂKİMLERİ

• Ahmet Kâmil TARHAN

1927 yılında Eğridir'de doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1948'de bitirdikten sonra, Isparta Hâkim Adayı olarak 1948 senesinde mesleğe başlayan *Tarhan*, daha sonra sırasıyla, Şemdinli Hâkimliği, Yalvaç Cumhuriyet Savcılığı ve İzmir Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı ile Ankara Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı görevinde de bulunan *Ahmet Kâmil Tarhan*, Yargıtay Cumhuriyet Savcılığından 8.4.1992 günü yasal yaş sınırı nedeniyle emekliye ayrılmıştır.

• Tefik Refik EDİS

1927 yılında İstanbul'da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1953'de bitirdikten sonra, İstanbul Hâkim Adayı olarak 1955 senesinde mesleğe başlayan *Edis*, daha sonra sırasıyla; Çukurca Hâkimliği ile İzmir Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur.

1962 yılında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcı Yardımcılığına atanan ve Yargıtay Dergisi ile Adalet Dergisi'nde yayımlanmış meslekî yazı ve incelemeleri bulunan, *Tefik Refik Edis*, Yargıtay Cumhuriyet Savcılığından, 1.5.1992 günü yasal yaş sınırı nedeniyle emekliye ayrılmıştır.

• Ökkâş YILDIRIM

1927 yılında Gaziantep-İslahiye İlçesi Fevzipaşa Bucağı'nda doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1954'de bitirdikten sonra, Ankara Hâkim Adayı olarak 31.12.1954 günü mesleğe başlayan *Ökkâş*, daha sonra sırasıyla; Kangal Hâkimliği, Iğdır Cumhuriyet Savcılığı, Çaycuma Cumhuriyet Savcılığı, Bucak Cumhuriyet Savcılığı, Ünye Cumhuriyet Savcılığı, Kütahya Cumhuriyet Savcılığı ve Antalya Cumhuriyet Savcılığı ile Aydın Cumhuriyet Savcılığı görevlerinde de bulunmuştur.

1983 senesinde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcı Yardımcılığına atanan *Ökkâş Yıldırım*, Yargıtay Cumhuriyet Savcılığından 1.7.1992 günü yasal yaş sınırı nedeniyle emekliye ayrılmıştır.

• Ali Kenan GÖLCÜKLÜOĞLU

20.5.1927 günü Ula (Muğla)'da doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1953'de bitirdikten sonra, Muğla Hâkim Adayı olarak 1956 senesinde mesleğe

başlayan *Gölcüklüoğlu*, daha sonra sırasıyla; Narman Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Yatağan Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Bozcaada Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Çarşamba Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı ve Mersin Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı ile Altındağ Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur.

1986 yılında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcı Yardımcılığına atanan *Ali Kenan Gölcüklüoğlu*, Yargıtay Cumhuriyet Savcılığından 20.5.1992 günü yasal yaş sınırı nedeniyle emekliye ayrılmıştır.

• **Cahit AKMAN**

1927 yılında Nevşehir'de doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1955'de bitirdikten sonra, Nevşehir Hâkim Adayı olarak mesleğe başlayan *Akman*, daha sonra sırasıyla; Bismil Cumhuriyet Savcılığı, Gümüşhacıköy Cumhuriyet Savcılığı ve Ereğli (Karadeniz) Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı ile Adana Cumhuriyet Savcı Başyardımcılığı görevlerinde bulunmuştur.

1987 yılında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcı Yardımcılığına atanan *Cahit Akman*, Yargıtay Cumhuriyet Savcılığından 15.5.1992 günü yasal yaş sınırı nedeniyle emekliye ayrılmıştır.

• **Kemalettin ÖZMEN**

1927 yılında Sürmene'de doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1957'de bitirdikten sonra, Ordu Hâkim Adayı olarak 30.11.1957 tarihinde mesleğe başlayan *Özmen*, daha sonra sırasıyla; Ergani Hâkimliği ve Espiye Hâkimliği ile Giresun Hâkimliği görevlerinde bulunmuştur.

16.7.1982 günü Yargıtay Tetkik Hâkimliğine atanan *Kemalettin Özmen*, Yargıtay Birinci Hukuk Dairesi Tetkik Hâkimliğinden 3.6.1992 günü yasal yaş sınırı nedeniyle emekliye ayrılmıştır.

• **Jülide DEVECİOĞLU**

26.12.1937 günü İstanbul'da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1960'da bitirdikten sonra, 1960 senesinde İstanbul Adliyesi'nde Hâkim Adayı olarak mesleğe başlayan *Devecioğlu*, daha sonra sırasıyla; Gümüşhane Hâkimliği ve Trabzon Hâkimliği ile Niğde Hâkimliği görevlerinde bulunmuştur.

1978 tarihinde Yargıtay Tetkik Hâkimliğine atanan *Jülide Devecioğlu*, Yargıtay İkinci Ceza Dairesi Tetkik Hâkimliğinden 17.9.1991 günü kendi isteği üzerine emekliye ayrılmıştır.

YİTİRDİKLERİMİZ

• Kenan Fahri ÇAVGA

1927 yılında Trabzon'da doğmuştur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni 1952'de bitirdikten sonra, Antakya Hâkim Adayı olarak 1953 senesinde mesleğe başlayan Çavga, daha sonra sırasıyla, Pınarbaşı Hâkimliği, Samandağı Hâkimliği, Hatay Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı, Bartın Cumhuriyet Savcılığı, Akşehir Cumhuriyet Savcılığı ile Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Müşavirliği ve Başmüsavirliği ile Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur.

Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürü iken 12.11.1987 günü Yargıtay Üyeliğine seçilen Kenan Fahri Çavga, Birinci Hukuk Dairesi Üyesi olarak görevini sürdürdüğü sırada 11.3.1992 tarihinde vefat etmiştir.

Yeni Seçilen Sayın ALASU, KARAHACIOĞLU, ALP, TAVİL, MUTİŞ, HAMZA-OĞULLARI, TURAN, YÜCEL, TUTAR, KOÇHİSARLIOĞLU, ALYAZ, ŞENGÜN, ÖZKAYA, KARATAŞ, KURŞUN, SINMAZ, YANIKLAR, ÖZMEN, İNAL, ERDAL, ERDOĞAN, ÖZDİLEK, KILIÇ, ARIKAN, NAZLIOĞLU, GÖĞÜŞ, MUSTAFAOĞLU, KÖSEBALABAN ve ERKAN ile AYDIN'a yeni görevlerinde başarılar; emeklilik nedeniyle aramızdan ayrılan Sayın YAŞAR, YANIKÖMEROĞLU, TALÛ, YÖNDEM, YELÇO, POLAT, TANRIBİLİR, OLCAY, ÖZÜARI, YALÇINKAYA, CAN, KARASLAN, NALBANTOĞLU, ÇAKIROĞLU, YÜKSEL, ÖZASLAN, YULA, ŞENOĞLU, TARHAN, EDİS, YILDIRIM, GÖLCÜKLÜOĞLU, AKMAN ve ÖZMEN ile DEVECİOĞLU'na yaşam boyu sağlık ve mutluluklar; vefat nedeniyle de yitirdiğimiz Sayın ÇAVGA'ya da Tanrı'dan rahmet dileriz.

• **YASALAR, KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELER,
TÜZÜKLER, YÖNETMELİKLER**

YASALAR

Resmî Gazete			Yasanın Adı
Tarihi:	No:	Sayfa:	
11.2.1992	21139	1	Kanun No. 3770 Kabul Tarihi: 5.2.1992 Kat Mülkiyeti Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnenin Kabulü Hakkında Kanun.
11.2.1992	21139	1	Kanun No. 3771 Kabul Tarihi: 5.2.1992 Kamu İktisadi Teşebbüsleri Personel Rejiminin Düzenlenmesi ve 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnemenin Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair 399 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.
27.2.1992	21155	1	Kanun No. 3774 Kabul Tarihi: 20.2.1992 5434 Sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu, 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, 1479 Sayılı Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu, 2926 Sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu ile 2925 Sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun.
27.2.1992	21155	2	Kanun No. 3775 Kabul Tarihi: 20.2.1992 Askerlik Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun.
5.3.1992	21162	1	Kanun No. 3776 Kabul Tarihi: 26.2.1992 29, 51, 172 ve 173 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnemelerin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun.
5.3.1992	21162	2	Kanun No. 3777 Kabul Tarihi: 26.2.1992 Uzman Jandarma Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararnemenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun.

Resmî Gazete			Yasanın Adı
Tarhi:	No:	Sayfa:	
5.3.1992	21162	2	Kanun No. 3778 Kabul Tarihi: 26.2.1992 1700 Sayılı Dahiliye Memurları Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun.
6.3.1992	21163	1	Kanun No. 3779 Kabul Tarihi: 26.2.1992 Sigorta Murakabe Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabulüne İlişkin Kanun.
6.3.1992	21163	2	Kanun No. 3780 Kabul Tarihi: 27.2.1992 Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununa Bir Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun.
6.3.1992	21163	2	Kanun No. 3781 Kabul Tarihi: 27.2.1992 109 Sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 1 Sayılı Cetvelinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.
7.3.1992	21164	1	Kanun No. 3783 Kabul Tarihi: 5.3.1992 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve-Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında 1.7.1976 Tarih ve 2022 Sayılı Kanunun Birinci Maddesinin Birinci Fıkrasının Değiştirilmesine Dair Kanun.
7.3.1992	21164	1	Kanun No. 3784 Kabul Tarihi: 5.3.1992 İstiklal Madalyası Verilmiş Bulunanlara Vatanî Hizmet Tertibinden Şeref Aylığı Bağlanması Hakkında Kanunun Birinci Maddesinin İkinci Fıkrasının Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun.
7.3.1992	21164	2	Kanun No. 3785 Kabul Tarihi: 5.3.1992 28.3.1983 Tarih ve 2809 Sayılı Yüksek Öğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun.
14.3.1992	21171	1	Kanun No. 3786 Kabul Tarihi: 5.3.1992 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa Bir Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun.

Resmî Gazete

Tarihi:	No:	Sayfa:	Yasanın Adı
18.3.1992	21175	1	Kanun No. 3782 Kabul Tarihi: 5.3.1992 Küçük Çiftçilerin T.C. Ziraat Bankasına ve Tarım Kredi Kooperatiflerine Olan Bir Kısım Borç Faizlerinin Silinmesine Dair Kanun.
27.3.1992	21184	1	Kanun No: 3788 Kabul Tarihi: 24.3.1992 EFTA Devletleri ile Türkiye Arasında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun.
28.3.1992	21185	1	Kanun No. 3789 Kabul Tarihi: 24.3.1992 22.4.1983 Tarih ve 2820 Sayılı Siyasî Partiler Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun.
3.4.1992	21191	1	Kanun No. 3787 Kabul Tarihi: 21.3.1992 Bazı Kamu Alacaklarının Tahsilatının Hızlandırılması ve Matrah Artırımı Hakkında Kanun.
5.5.1992	21219	1	Kanun No. 3796 Kabul Tarihi: 30.4.1992 İstanbul Kentinde Yapılacak Olimpiyat Oyunları Kanunu.
12.5.1992	21226	1	Kanun No. 3795 Kabul Tarihi: 29.4.1992 Bazı Lise, Okul ve Fakülte Mezunlarına Ünvan Verilmesi Hakkında Kanun.
12.5.1992	21226	2	Kanun No. 3797 Kabul Tarihi: 30.4.1992 Millî Eğitim Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (13.12.1983 tarihli ve 179 sayılı, 8.6.1984 tarihli ve 208 sayılı, 23.10.1989 tarihli ve 385 sayılı, 9.4.1990 tarihli ve 419 sayılı, 28.8.1991 tarihli ve 454 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun).
13.5.1992	21227	1	Kanun No. 3794 Kabul Tarihi: 29.4.1992 Sermaye Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılmasına, Bankalar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesine ve 35 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun.

Resmî Gazete				
Tarihi:	No:	Sayfa:	Yasanın Adı	
1.6.1992	21245	1	Kanun No. 3802	Kabul Tarihi: 21.5.1992 Askerlik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun.
1.6.1992	21245	5	Kanun No. 3803	Kabul Tarihi: 21.5.1992 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 31.7.1970 Tarih ve 1327 Sayılı Kanunda Değişik 176. Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun.
1.6.1992	21245	6	Kanun No. 3804	Kabul Tarihi: 21.5.1992 4.11.1981 Tarih ve 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanununa Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun.
3.6.1992	21247	1	Kanun No. 3806	Kabul Tarihi: 27.5.1992 Onüç İlçe ve İki İl Kurulması Hakkında Kanun (Onüç İlçe ve İki İl Kurulması ile 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun).
4.6.1992	21248	1	Kanun No. 3800	Kabul Tarihi: 21.5.1992 Orman Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun (Orman Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında 7.8.1991 Tarihli ve 442 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun).
4.6.1992	21248	22	Kanun No. 3805	Kabul Tarihi: 27.5.1992 İskan Kanununa İki Madde Eklenmesi Hakkında Kanun.
4.6.1992	21248	22	Kanun No. 3807	Kabul Tarihi: 27.5.1992 Türkiye Vakıflar Bankası Türk Anonim Ortaklığı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.
4.6.1992	21248	23	Kanun No. 3808	Kabul Tarihi: 27.5.1992 403 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 25. Maddesinin (g) bendi ile Bu Maddenin İkinci Fıkrasının Yürürlükten Kaldırılmasına ve bu Kanuna İki Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun.

Resmî Gazete			Yasanın Adı
Tarihi:	No:	Sayfa:	
26.6.1992	21266	1	Kanun No. 3818 Kabul Tarihi: 18.6.1992 Avrupa'da Konvansiyonel Silahlı Kuvvetler Hakkında Antlaşma'nın Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun.
3.7.1992	21273	1	Kanun No: 3809 Kabul Tarihi: 17.6.1992 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanununun 288. Maddesine Bir Fıkra Eklenmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun.
3.7.1992	21273	1	Kanun No. 3810 Kabul Tarihi: 17.6.1992 211 Sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun (211 Sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun 70. Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında 2.1.1992 Tarihli ve 469 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun).
3.7.1992	21273	2	Kanun No. 3811 Kabul Tarihi: 17.6.1992 3414 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabulüne Dair Kanun.
3.7.1992	21273	3	Kanun No. 3812 Kabul Tarihi: 17.6.1992 Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun) Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair 23.8.1991 Tarihli ve 447 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun).
3.7.1992	21273	4	Kanun No. 3813 Kabul Tarihi: 17.6.1992 Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun.
3.7.1992	21273	10	Kanun No. 3814 Kabul Tarihi: 17.6.1992 3201, 6245 ve 657 Sayılı Kanunlarla 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.

Resmî Gazete			
Tarihi:	No:	Sayfa:	Yasanın Adı
3.7.1992	21273	12	Kanun No. 3815 Kabul Tarihi: 17.6.1992 Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Ek ve Ek Geçici Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun.
3.7.1992	21273	14	Kanun No: 3816 Kabul Tarihi: 18.6.1992 Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşlanması Hakkında Kanun.
3.7.1992	21273	17	Kanun No. 3819 Kabul Tarihi: 18.6.1992 Türkiye Cumhuriyeti İle Hollanda Krallığı Arasında İmzalanmış Avrupa'da Ortak Mermi İmalatına İlişkin Muta-bakat Muhturasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun.
3.7.1992	21273	17	Kanun No. 3821 Kabul Tarihi: 19.6.1992 16.10.1981 Tarih ve 2533 Sayılı Siyasî Partilerin Feshine Dair Kanunun Yürürlükten Kaldırılmasına ve 2820 Sayılı Siyasî Partiler Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun.
3.7.1992	21273	20	Kanun No. 3822 Kabul Tarihi: 19.6.1992 İller Bankası Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun.
3.7.1992	21273	21	Kanun No. 3823 Kabul Tarihi: 24.6.1992 190 Sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hük-münde Karamamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapıl-masına Dair 6.7.1987 Tarihli ve 280 Sayılı Kanun Hük-münde Karamamenin Değiştirilerek Kabulüne İlişkin Ka-nun.
7.7.1992	21277	1	Kanun No. 3817 Kabul Tarihi: 18.6.1992 Memurlar ile Diğer Kamu Görevlilerinin Disiplin Cezala-rının Affı Hakkında Kanun.
7.7.1992	21277	2	Kanun No. 3826 Kabul Tarihi: 1.7.1992 4.11.1981 Tarih ve 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu-nun 13. Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun.

Resmî Gazete			
Tarihi:	No:	Sayfa:	Yasanın Adı
11.7.1992	21281	1	Kanun No. 3824 Kabul Tarihi: 25.6.1992 Bazı Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (213 Sayılı Vergi Usul Kanunu, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu, 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu, 492 sayılı Harçlar Kanunu ile 474 sayılı Kanuna Ekli Gümrük Giriş Tarife Cetvelinde Değişiklik Yapılması; Gelir ve Kurumlar Vergileri Üzerinden Ödenen Fonların Birleştirilmesi; Gümrük Vergisi Hâsılatı ile Fon Payı Hâsılatının Dağılımı; 26.1.1967 Tarihli ve 827 Sayılı Kanun ile 31.10.1990 Tarihli ve 3675 Sayılı Kanunun, 31.12.1960 Tarihli ve 193 Sayılı, 2.2.1981 Tarihli ve 2380 Sayılı, 7.11.1985 Tarihli ve 3238 Sayılı, 29.5.1986 Tarihli ve 3294 Sayılı Kanunların Bazı Hükümlerinin Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun).
11.7.1992	21281	9	Kanun No 3825 Kabul Tarihi: 25.6.1992 2802 Sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu, 2992 Sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararneminin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun, 2461 Sayılı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanunu ile 190 ve 270 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.
11.7.1992	21281	18	Kanun No. 3827 Kabul Tarihi: 1.7.1992 2.3.1994 Tarihli ve 2985 Sayılı Toplu Konut Kanununun 2 nci Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun.
11.7.1992	21281	18	Kanun No. 3828 Kabul Tarihi: 1.7.1992 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun.
11.7.1992	21281	18	Kanun No. 3829 Kabul Tarihi: 1.7.1992 Uzman Jandarma Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.
11.7.1992	21281	19	Kanun No. 3830 Kabul Tarihi: 1.7.1992 Kıyı Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.

Resmî Gazete			
Tarhi:	No:	Sayfa:	Yasanın Adı
11.7.1992	21281	20	Kanun No. 3821 Kabul Tarihi: 2.7.1992 Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun.
11.7.1992	21281	20	Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.
11.7.1992	21281	20	Kanun No. 3833 Kabul Tarihi: 2.7.1992 Türk Silahlı Kuvvetleri Stratejik Hedef Planının Gerçekleştirilmesi Maksudıyla Gelecek Yıllara Sari Taahhütlerle Girişme Yetkisi Verilmesi Hakkında Kanun.
11.7.1992	21281	24	Kanun No. 3835 Kabul Tarihi: 2.7.1992 Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabulü ve İskanına Dair Kanun.
11.7.1992	21281	25	Kanun No. 3836 Kabul Tarihi: 2.7.1992 Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Birbirlerine Olan Borçlarının Tahkimi Hakkında Kanun.
11.7.1992	21281	26	Kanun No. 3837 Kabul Tarihi: 3.7.1992 Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair 2809 Sayılı Kanun ile 78 ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun.
7.9.1992	21336	1	Kanun No. 3838 Kabul Tarihi: 28.8.1992 Erzincan, Gümüşhane ve Tunceli İllerinde Vuku Bulan Deprem Afeti ile Şımak ve Çukurca'da Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesi Hakkında Kanun.
2.10.1992	21363 (Mükerrer)	1	Kanun No. 3839 Kabul Tarihi: 1.10.1992 Harp Okulları Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun.
2.10.1992	21363 (Mükerrer)	2	Kanun No. 3841 Kabul Tarihi: 1.10.1992 T.C. Emekli Sandığı Kanununun 40 ıncı Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun.

**YASALAR, KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELER,
TÜZÜKLER, YÖNETMELİKLER**

Resmî Gazete			
Tarihi:	No:	Sayfa:	Yasanın Adı
16.10.1992	21377	1	Kanun No. 3840 Kabul Tarihi : 1.10.1992 11.11.1983 Tarihli ve 2954 Sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanununa Bir Ek Madde Eklenmesi Hakkında Kanun.

T Ü Z Ü K L E R

Resmî Gazete			
Tarihi:	No:	Sayfa:	Tüzüğün Adı
4.9.1992	21335	11	Karar Sayısı: 92/3381 Orman Bakanlığı Teftiş Kurulu Tüzüğü.
29.4.1992	21213	1	Karar Sayısı: 92/2902 Çevre Bakanlığı Teftiş Kurulu Tüzüğü.

YÖNETMELİKLER

Resmî Gazete			
Tarihi:	No:	Sayfa:	Yönetmeliğin Adı
6.2.1992	21134	7	1615 Sayılı Gümrük Kanununun Uygulanmasına Dair Gümrük Yönetmeliğinin 690. Maddesine Bir Fıkra Eklenmesi; 691. Maddesinin Birinci Fıkrasının Değiştirilmesine Dair Yönetmelik.
1.3.1992	21158	10	Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik.
12.3.1992	21169	5	Maden Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin Bazı Maddelerini Değiştiren Yönetmelik.
25.3.1992	21182	2	1615 Sayılı Gümrük Kanununun Uygulanmasına Dair Gümrük Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik.
20.4.1992	21205	2	1615 Sayılı Gümrük Kanununun Uygulanmasına Dair Gümrük Yönetmeliğinin 12. Maddesinin Değiştirilmesine Dair Yönetmelik.
24.5.1992	21237	85	Gümrük Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik.
28.4.1992	21268	6	1615 Sayılı Gümrük Kanununun Uygulanmasına Dair Gümrük Yönetmeliğinin 1 No.lu Ekinin Değiştirilmesine Dair Yönetmelik.
16.7.1992	21286	3	6136 Sayılı Kanuna 3831 Sayılı Kanunla Eklenen Geçici 8 inci Maddenin Uygulanmasını Gösteren Yönetmelik.
24.7.1992	21294	11	Dernek Gelirlerinin Toplanmasında Kullanılacak Alındı Belgeleri Hakkındaki Yönetmeliğin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Yönetmelik.
25.7.1992	21295	19	Karar Sayısı: 92/3245 Kamu Konutları Yönetmeliğinin Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik.
13.8.1992	21314	12	Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Devlet Tarafından Karşlanması ve Yeşil Kart Uygulaması Hakkında Yönetmelik.

Resmî Gazete			Yönetmeliğin Adı
Tarihi:	No:	Sayfa:	
2.9.1992	21333	16	1615 Sayılı Gümrük Kanununun Uygulanmasına Dair Gümrük Yönetmeliğinin 26 nolu Ekini Oluşturan Listeye İlave Yapılmasına Dair Yönetmelik.
7.9.1992	21338	28	Karar Sayısı: 92/3372 Jandarma Teşkilatı, Görev ve Yetkileri Yönetmeliğinin Bir Maddesinin Değiştirilmesine Dair Yönetmelik.
9.9.1992	21340	33	Karar Sayısı: 92/3386 Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Yönetmeliğin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik.
12.9.1992	21343	7	1615 Sayılı Gümrük Kanununun Uygulanmasına Dair Gümrük Yönetmeliğinin 26 Nolu Ekini Oluşturan Listeye İlave Yapılmasına Dair Yönetmelik.
13.9.1992	21374	7	Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik.
5.10.1992	21366	24	1615 Sayılı Gümrük Kanununun Uygulanmasına Dair Gümrük Yönetmeliğinin 281 inci Maddesinin Değiştirilmesine Dair Yönetmelik.
17.10.1992	21378	13	İcra ve İflas Kanunu Yönetmeliğinin 17 nci Maddesine Bir Bent ve 25 inci Maddesinden Sonra Gelmek Kaydıyla Bir Madde Eklenmesi Hakkında Yönetmelik.
26.10.1992	21387	16	1615 Sayılı Gümrük Kanununun Uygulanmasına Dair Gümrük Yönetmeliğinin 19 Numaralı Ekinin Yeniden Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik.

YARGITAY YAYINLARI

- **BORÇLAR HUKUKUNUN UMUMİ KISMI**
Andreas von TUHR
 Çeviren: **Avukat Cevat EDEGE**
 1128 sayfa, iki cilt birarada, lüks ciltli 27.000.- TL.
- **UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ KARARLARI (Hukuk-Ceza)**
İsmet KÖKER - İlhan DİNÇ
 976 sayfa, üç renkli selefon korumalı kapak..... 11.000.- TL.
- **YARGITAY KARARLARI DERGİSİ KILAVUZU (I)**
Ali Rıza GENİŞ
 Yıl: 1975-1981, 593 sayfa, üç renkli gofre kapak 8.000.- TL.
- **YARGITAY KARARLARI DERGİSİ KILAVUZU (II)**
Ali Rıza GENİŞ
 Yıl: 1982-1986, 712 sayfa, üç renkli vernik korumalı
 gofre kapak..... 11.000.- TL.
- **YARGITAY İÇTİHADİ BİRLEŞTİRME KARARLARI**
HUKUK BÖLÜMÜ
 Cilt: VI, Yıl: 1981-1990 696 sayfa, lüks ciltli..... 53.000.- TL.
- **YARGITAY KARARLARI DERGİSİ**
 Cilt: 12, Yıl: 1986, Sayı: 1-12 16.000.- TL.
 Cilt: 13, Yıl: 1987, Sayı: 1-12 19.000.- TL.
 Cilt: 15, Yıl: 1989, Sayı: 1-12 29.000.- TL.
 Cilt: 16, Yıl: 1990, Sayı: 1-12 45.000.- TL.
 Cilt: 17, Yıl: 1991, Sayı: 1-12 64.000.- TL.
 Cilt: 18, Yıl: 1992, Sayı: 1-12 159.000.- TL.

• **YARGITAY DERGİSİ**

Cilt: 8, Yıl: 1982, Sayı: 1-4.....	7.000.- TL.
Cilt: 9, Yıl: 1983, Sayı: 1-4.....	8.000.- TL.
Cilt: 10, Yıl: 1984, Sayı: 1-4.....	7.000.- TL.
Cilt: 11, Yıl: 1985, Sayı: 1-4.....	8.000.- TL.
Cilt: 12, Yıl: 1986, Sayı: 1-4.....	9.000.- TL.
Cilt: 13, Yıl: 1987, Sayı: 1-4.....	10.000.- TL.
Cilt: 14, Yıl: 1988, Sayı: 1-4.....	11.000.- TL.
Cilt: 15, Yıl: 1989, Sayı: 1-4.....	13.000.- TL.
Cilt: 16, Yıl: 1990, Sayı: 1-4.....	15.000.- TL.
Cilt: 17, Yıl: 1991, Sayı: 1-4.....	21.000.- TL.
Cilt: 18, Yıl: 1992, Sayı: 1-4.....	53.000.- TL.

1- Yayın bedellerine % 6 oranındaki **Katma Değer Vergisi** dahildir.

2- 1986, 1987, 1989, 1990, 1991 ve 1992 yılı **Yargıtay Kararları Dergisi** ile **Yargıtay Dergisi**'nde ve **Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararları Hukuk Bölümü Cilt: 6** adlı kitapta, **Hâkim ve Cumhuriyet Savcıları ile Hukuk Fakültesi öğrencilerine % 20** indirim uygulanır.

3- Diğer yayınlarda indirim yapılmaz.

4- **Ödemeli gönderilmez. Temsilcimiz yoktur.**

HESAP NUMARALARIMIZ

- T.C. Ziraat Bankası Kızılay-Ankara Şubesi 304/110
- Posta Çekleri Merkezi 92932

YAZIŞMA ADRESİMİZ

- Yargıtay Yayın İşleri Müdürlüğü 06658 A N K A R A

